ПРЯМУЄМО РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ATLAS NETWORK

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

МОНІТОРИНГ РОБОТИ МИТНИЦІ ОЧИМА БІЗНЕСУ

2022

Київ 2023

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ VII-ОЇ ХВИЛІ ЩОРІЧНОГО ОПИТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ІМПОРТЕРІВ ТА ЕКСПОРТЕРІВ

Проєкт «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»»

Виконавець проєкту: Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка: Проєкт реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Владислав Баськов, молодший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівник проєкту «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Дар'я Шаповалова, молодша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу, МФ «Відродження» та ATLAS Network. Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»

01030 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua
www.ier.com.ua

Зміст

Список ілюстрацій 5
Список таблиць 7
Перелік скорочень 9
Вступ 10
Основні результати опитування в коротких повідомленнях 13
Основні результати опитування за темами 15
1. Основні демографічні характеристики підприємств 20
1.1 Загальна кількість підприємств та розподіл за сектором 20
1.2 Розподіл підприємств за видом ЗЕД 20
1.3 Розподіл підприємств за розміром 21
1.4 Розподіл підприємств різних секторів та розмірів за видом ЗЕД 21
1.5 Географічне розташування підприємств 22
1.6 Географія розмитнення опитаних підприємств 23
1.7 Способи провадження зовнішньоекономічної діяльності (співпраця з митними брокерами чи самостійно) 24
2. Реформа в митній сфері очима бізнесу 26
2.1 Оцінка роботи митниці та проблеми в роботі митниці 26
2.1.1 Індекс сприйняття роботи митниці 26
2.1.2 Проблеми в роботі митниць 30
2.1.3 Оцінка проблемності проходження різних видів контролю 35
2.2 Оцінка роботи митниці та окремих аспектів її роботи за останній рік 44
2.2.1 Оцінка роботи митниці та змін у її роботі за останній рік 44
2.2.2 Оцінка окремих аспектів роботи митниці 47
2.3 Вартість процедур митного оформлення 58
2.3.1 Зміна вартості процедур митного оформлення 58
2.3.2 Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення та митного огляду 66
2.4 Очікування від реформ на митниці 72
3. Джерела інформації, Дія.Бізнес та роль бізнес-асоціацій 76
3.1 Джерела інформації для учасників ЗЕД 76
3.1.1 Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні 76
3.1.2 Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах 78
3.1.3 Частота використання джерел про регулювання ЗЕД 80
3.2 Використання порталу «Дія.Бізнес» 82
3.3 Членство в бізнес-асоціаціях 85
4. Контрабанда та «сірий імпорт» на галузевих ринках 89
Додатки 94

Опис вибірки 94
Співпраця з митними брокерами 94
Реформа в митній сфері очима бізнесу 95
Оцінка роботи митниці та проблеми на митниці 95
Вартість процедур митного оформлення 100
Оцінки та очікування щодо реформ на митниці 105

Список ілюстрацій

Рис. 1. Розподіл підприємств різних секторів, за видами зовнішньоекономічної діяльності (зважені дані), % 22
Рис. 2. Розподіл підприємств різних розмірів за видами зовнішньоекономічної діяльності (зважені дані), % 22
Рис. 3. Індекс сприйняття роботи митниці 27
Рис. 4. Оцінка ефективності роботи митних органів, % респондентів 27
Рис. 5. Оцінка ефективності роботи митниці (за видом ЗЕД), % респондентів та Індекс СРМ 28
Рис. 6. Оцінка ефективності роботи митниці (за розміром), % респондентів та Індекс СРМ 29
Рис. 7. Оцінка ефективності роботи митниці (за сектором), % респондентів та Індекс СРМ 29
Рис. 8. Оцінка ефективності роботи митниці (за митницею), Індекс СРМ 30
Рис. 9. Проблеми у роботі митниць, % респондентів 31
Рис. 10. Проблеми в роботі митниць, за видом ЗЕД (топ7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів 33
Рис. 11. Проблеми в роботі митниць, за розміром (топ7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів 33
Рис. 12. Проблеми в роботі митниць, за сектором (топ 7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів 34
Рис. 13. Частка підприємств, які відповіли, що у роботі митниць немає жодних проблем, за митницею 35
Рис. 14. Розподіл оцінок для різних видів контролю у 2020-2021 роках, % респондентів 36
Рис. 15. Оцінка роботи митниці за останній рік (у 2020 році – оцінки роботи Нової митниці), % респондентів 44
Рис. 16. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом попереднього року, % респондентів 45
Рис. 17. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за видом ЗЕД, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) 45
Рис. 18. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за розміром, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) 46
Рис. 19. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за сектором, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи) 46
Рис. 20. Середня оцінка роботи митниці за останній рік за митницею, бали 47
Рис. 21. Середня оцінка різних аспектів роботи митниці, бали 48
Рис. 22. Середня оцінка технічного оснащення митниці, за видом ЗЕД, бали 49
Рис. 23. Середня оцінка технічного оснащення митниці за розміром, бали 49
Рис. 24. Середня оцінка технічного оснащення митниці за сектором, бали 49
Рис. 25. Середня оцінка технічного оснащення митниці, за митницею, бали 50
Рис. 26. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками за видом ЗЕД, бали 50
Рис. 27. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками, за розміром, бали 51
Рис. 28. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками за сектором, бали 51
Рис. 29. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками, за митницею, бали 52
Рис. 30. Середня оцінка компетенцій митників, за видом ЗЕД, бали 52
Рис. 31. Середня оцінка компетенцій митників за розміром, бали 53
Рис. 32. Середня оцінка компетенцій митників за сектором, бали 53
Рис. 33. Середня оцінка компетенцій митників, за митницею, бали 53
Рис. 34. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за видом ЗЕД, бали 54
Рис. 35. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за розміром, бали 54

Рис. 36. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за сектором, бали 55
Рис. 37. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за митницею, бали 55
Рис. 38. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за видом ЗЕД, бали 56
Рис. 39. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за розміром, бали 56
Рис. 40. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за сектором, бали 56
Рис. 41. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за сектором, бали 57
Рис. 42. Грошові та часові витрати при експорті, % респондентів 58
Рис. 43. Динаміка витрат при проходженні всіх митних процедур експорту, балансовий показник 59
Рис. 44. Динаміка грошових витрат при експорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних 61
Рис. 45. Динаміка часових витрат при експорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних 62
Рис. 46. Грошові та часові витрати при імпорті, % респондентів 63
Рис. 47. Динаміка витрат при проходженні всіх митних процедур імпорту, балансовий показник 63
Рис. 48. Динаміка грошових витрат при імпорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних 65
Рис. 49. Динаміка часових витрат при імпорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних 66
Рис. 50. Розподіл оцінок швидкості проходження митного оформлення, % респондентів 67
Рис. 51. Тривалість митного оформлення, за видом ЗЕД 67
Рис. 52. Тривалість митного оформлення, за розміром підприємства 68
Рис. 53. Тривалість митного оформлення, за сектором 68
Рис. 54. Розподіл оцінок швидкості проходження митного огляду, % респондентів 69
Рис. 55. Тривалість митного огляду, за видом ЗЕД 69
Рис. 56. Тривалість митного огляду, за розміром підприємства 70
Рис. 57. Тривалість митного огляду, за сектором 70
Рис. 58. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, % респондентів 72
Рис. 59. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за видом ЗЕД, % респондентів 73
Рис. 60. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за розміром, % респондентів 74
Рис. 61. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за сектором, % респондентів 74
Рис. 62. Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні, % опитаних 76
Рис. 63. Джерела інформації в Україні (за видом ЗЕД), % опитаних 77
Рис. 64. Джерела інформації в Україні (за розміром підприємств), % опитаних 77
Рис. 65. Джерела інформації в Україні (за сектором), % опитаних 78
Рис. 66. Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, % опитаних 78
Рис. 67. Джерела інформації у країнах-партнерах (за видом ЗЕД), % опитаних 79
Рис. 68. Джерела інформації у країнах-партнерах (за розміром підприємств), % опитаних 79
Рис. 69. Джерела інформації у країнах-партнерах (за сектором), % опитаних 80
Рис. 70. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за роками (одиниць) 80
Рис. 71. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за видом ЗЕД (одиниць) 81
Рис. 72. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за розміром підприємств (одиниць) 81
Рис. 73. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за секторами (одиниць) 81
Рис. 74. Використання Дія.Бізнес експортерами та імпортерами у 2021-2022 роках (% респондентів) 82
Рис. 75. Використання Дія.Бізнес, за видом ЗЕД (% респондентів) 83
Рис. 76. Використання Дія.Бізнес за розміром підприємств (% респондентів) 83
Рис. 77. Використання Дія.Бізнес, за секторами (% респондентів) 84
Рис. 78. Членство в бізнес-асоціаціях за роками, % опитаних 85
Рис. 79. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за роками, % опитаних 85
Рис. 80. Членство в бізнес-асоціаціях (за видом ЗЕД), % опитаних 86
Рис. 81. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за видами ЗЕД, % опитаних 86
Рис. 82. Членство в бізнес-асоціаціях (за розміром підприємств), % опитаних 87
Рис. 83. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за розміром підприємств, % опитаних 87

Рис. 84. Членство в бізнес-асоціаціях (за сектором діяльності), % опитаних 87
Рис. 85. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за сектором, % опитаних 88
Рис. 86. Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» на своєму ринку, % респондентів 89
Рис. 87. Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» за видом ЗЕД, % 90
Рис. 88. Оцінка частки «товарної контрабанди» «сірого імпорту» за розміром, % 91
Рис. 89. Оцінка частки «товарної контрабанди»/ «сірого імпорту» за сектором, % 92
Рис. 90. Частка респондентів, які не змогли оцінити рівень «сірого імпорту», за областями 92
Рис. 91. Середня частка «сірого імпорту» за оцінками респондентів, за областями 93

Список таблиць

Таблиця 1. Розподіл опитаних підприємств, за сектором 20
Таблиця 2. Розподіл опитаних підприємств, за сектором 21
Таблиця 3. Розподіл опитаних підприємств, за розміром 21
Таблиця 4. Розподіл опитаних підприємств, за регіоном 22
Таблиця 5. Розподіл опитаних підприємств, за митницею, де вони переважно оформлюють товари 24
Таблиця 6. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за видом ЗЕД 37
Таблиця 7. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за розміром підприємства 37
Таблиця 8. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за сектором 38
Таблиця 9. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за видом ЗЕД 39
Таблиця 10. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за розміром підприємства 39
Таблиця 11. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за сектором 40
Таблиця 12. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за видом ЗЕД 40
Таблиця 13. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за розміром підприємства 41
Таблиця 14. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за сектором 41
Таблиця 15. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за видом ЗЕД 42
Таблиця 16. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за розміром підприємства 42
Таблиця 17. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за сектором 43
Таблиця 18. Співпраця з митними брокерами, за видом ЗЕД 94
Таблиця 19. Співпраця з митними брокерами, за розміром підприємств 94
Таблиця 20. Співпраця з митними брокерами, за сектором підприємств 94
Таблиця 21. Співпраця з митними брокерами, за основною митницею 94
Таблиця 22. Співпраця з митними брокерами, за основною митницею (продовження) 95
Таблиця 23. Оцінка роботи митниці, за видом ЗЕД 95
Таблиця 24. Оцінка роботи митниці, за розміром підприємств 95
Таблиця 25. Оцінка роботи митниці, за сектором підприємств 96
Таблиця 26. Оцінка роботи митниці, за основною митницею 96
Таблиця 27. Оцінка роботи митниці, за основною митницею (продовження) 96
Таблиця 28. Оцінка проблем у роботі митниць, за видом ЗЕД 97

Таблиця 29. Оцінка проблем у роботі митниць, за розміром підприємств 97
Таблиця 30. Оцінка проблем у роботі митниць, за сектором підприємств....98
Таблиця 31. Оцінка проблем у роботі митниць, за основною митницею 99
Таблиця 32. Оцінка проблем у роботі митниць за основною митницею (продовження)....99
Таблиця 33. Зміна грошових витрат при експорті, за видом ЗЕД....100
Таблиця 34. Зміна грошових витрат при експорті, за розміром підприємств....100
Таблиця 35. Зміна грошових витрат при експорті, за сектором підприємств 101
Таблиця 36. Зміна грошових витрат при експорті, за основною митницею....101
Таблиця 37. Зміна грошових витрат при експорті, за основною митницею (продовження)....101
Таблиця 38. Зміна часових витрат при експорті, за видом ЗЕД....101
Таблиця 39. Зміна часових витрат при експорті, за розміром підприємств....102
Таблиця 40. Зміна часових витрат при експорті, за сектором підприємств 102
Таблиця 41. Зміна часових витрат при експорті, за основною митницею....102
Таблиця 42. Зміна часових витрат при експорті, за основною митницею (продовження) 102
Таблиця 43. Зміна грошових витрат при імпорті, за видом ЗЕД....103
Таблиця 44. Зміна грошових витрат при імпорті, за розміром підприємств....103
Таблиця 45. Зміна грошових витрат при імпорті, за сектором підприємств 103
Таблиця 46. Зміна грошових витрат при імпорті, за основною митницею....103
Таблиця 47. Зміна грошових витрат при імпорті, за основною митницею (продовження)....103
Таблиця 48. Зміна часових витрат при імпорті, за видом ЗЕД....104
Таблиця 49. Зміна часових витрат при імпорті, за розміром підприємств....104
Таблиця 50. Зміна часових витрат при імпорті, за сектором підприємств 104
Таблиця 51. Зміна часових витрат при імпорті, за основною митницею....104
Таблиця 52. Зміна часових витрат при імпорті, за основною митницею (продовження)....104
Таблиця 53. Очікувані результати від реформ на митниці, за видом ЗЕД....105
Таблиця 54. Очікувані результати від реформ на митниці, за розміром підприємств....106
Таблиця 55. Очікувані результати від реформ на митниці, за сектором підприємств 106

Перелік скорочень

В. п. – відсотковий пункт

ЄС – Європейський Союз

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ЗМІ – засоби масової інформації

ІЕД – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

ПЗ – програмне забезпечення

С/г – сільське господарство

ТПП – торгово-промислова палата

Вступ

Аналітичний звіт «Моніторинг роботи митниці очима бізнесу - 2022 рік» продовжує серію щорічних аналітичних документів, що готувалися експертами (ІЕД) у 2015 - 2021 роках під назвою «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу» та були присвячені оцінці бізнесом спрощення процедур міжнародної торгові в різних аспектах. У 2022 році ми сфокусували наші зусилля на аналізі того, як працює українська митниця на основі результатів VII щорічного опитування імпортерів та експортерів #TradeSurvey[1].

Впровадження реформи, яка має на меті створення митної служби європейського зразка, є важливим кроком покращення ділового клімату в Україні. Для сприяння впровадженню реформи ІЕД створив інструмент ефективного зворотного зв'язку з бізнесом. У результаті, усі зацікавлені сторони — влада, бізнес, громадськість — отримали надійне джерело інформації про хід реформи митниці «із перших рук» для подальшого прийняття рішень.

Про методологію. У 2015 році ІЕД розробив спеціальний національний інструмент моніторингу та оцінки політики «Моніторинг спрощення процедур торгівлі»[2]. Це інструмент виміру прогресу у сфері сприяння та спрощення процедур міжнародної торгівлі, який засновано на оцінках безпосередніх учасників процесу реалізації політики — представників бізнесу. Даними для моніторингу є результати щорічного соціологічного опитування керівників підприємств-учасників зовнішньоекономічної діяльності. Інструмент моніторингу та оцінки дає можливість отримувати «зворотний зв'язок» з імпортерами та експортерами і дозволяє оцінити процес реалізації політики спрощення процедур торгівлі, відстежувати ставлення (очікування, настрої, громадську думку) учасників ЗЕД до впровадження реформ. У 2020 році інструмент був адаптований також і для оцінки тих змін, що відбуваються на митниці та впливають на бізнес. У 2021 році було додано розділ про портал державних послуг «Дія.Бізнес».

У 2022 році методологія проведення опитування зазнала змін через повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, ми змушені були змінити формат та час проведення опитування.

1. Було скорочено кількість питань та тем, що охоплювали опитування, залишилися тільки найвагоміші теми.
2. Актуальні питання військово часу було додано до опитування.
3. Застосування математико-статистичних методів дозволило продовжити порівняння ключових показників, таких як Індекс сприйняття роботи митниці чи перешкоди на митниці, чи оцінка проходу основних видів контролю та розповсюдженість «сірого імпорту».

Відповідно до методології, що застосовувалась у 2015 - 2021 роках, на основі результатів опитування було розраховано Індекс сприйняття роботи митниці, описано проблеми бізнесу при веденні зовнішньоекономічної діяльності та показано ставлення підприємців до роботи митниці в перший рік повномасштабної війни з росією, проаналізовано очікування бізнесу щодо напрямків змін на митниці відповідно до умов ведення бізнесу, які склались у 2022 році після початку війни та введення в дію положень Закону України «Про військовий стан».

Розробляючи дизайн дослідження у 2022 році, ми намагалися зберегти баланс між вимірами нової реальності, що складалась, та відстеженням змін показників спрощення торгівлі й реформи митниці, які вимірювалися протягом 2015 - 2021 років.

[1] Польовий етап дослідження (збір даних) відбувся в жовтні - листопаді 2022 року.

[2] У рамках проєкту «Діалог зі сприяння торгівлі» 2014 - 2018, який реалізовувався ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» за фінансової підтримки Європейського Союзу та МФ «Відродження».

Про ситуацію 2022 року. Перші дні повномасштабного вторгнення були шоком для всього українського, суспільства. Реакцією на російське повномасштабне військове вторгнення зимою 2022 року було фактичне скасування ввізних мит для того, щоб допомога, необхідна Україні для боротьби з російськими загарбниками, надходила вчасно та без перешкод. Пріоритети митниці змінилися. У перші два тижні вторгнення близько одного мільйона громадян вимушено залишили територію України, тікаючи від війни. Усі вони перетинали державний кордон України. Держмитслужба разом з іншими державними органами з гідністю витримали цей виклик. Далі ситуація поступово стала звичною. Мита повернулись, пропуск громадян та товарів став більш прогнозованим. Через блокаду чорноморських портів, окупацію узбережжя Азовського та частини Чорного моря Україна втратила основні торгові шляхи. Західний кордон став головними торговими воротами України. Десятки тисяч людей, тисячі машин та мільйони тонн вантажів пішли через кордон України з ЄС та Молдовою. Проблема черг на кордоні виникла в нових масштабах через обмежені спроможності пунктів пропуску в Україні та країнах-партнерах. Держмитслужба, як і всі критичні об'єкти, зазнавала кібератак, але успішно вистояла в цьому випробуванні.

У 2023 році склалась унікальна ситуація. З одного боку, робота митниці, за результатами року, була визнана в цілому незадовільною вищим керівництвом країни, результатом чого стало звільнення керівництва Держмитслужби в лютому 2023 року, з іншого боку, саме митна сфера у звіті ЄС визнана однією з двох, у якій експерти ЄС зафіксували суттєвий прогрес у виконанні Угоди про асоціацію та зближенні з ЄС (це сталося завдяки запровадженню Україною механізму спільного транзиту NCTC у 2021 - 2022 роках). Цей парадокс і пояснюється запровадженням спільного транзиту, який є набором законодавчих та нормативних регулювань, що ставлять Україну в один ряд правил із 35-ма європейськими країнами. У той же час, боротьба з контрабандою та власне реорганізація й очищення митної служби - це те домашнє завдання, яке не було виконано Україною належним чином.

Про структуру звіту 2022 року. У цьому звіті порівнюються результати щорічного опитування #TradeSurvey1000 за 2022 рік із результатами попередніх періодів (2015 — 2021 роки) та аналізуються як зміни, що відбулися, так і майбутні очікувані тенденції.

У першому розділі звіту описується демографія підприємств, що займаються ЗЕД (розмір підприємств, організаційно-правова форма, тип власності, сектор діяльності, регіональний розподіл, опис вибірки, за регіональними митницями та митними постами, за яким підприємства здійснюють оформлення, та напрями торгівлі).

У другому розділі представлено Індекс сприйняття роботи митниці та оцінки бізнесом ефективності роботи митниці. Предметом аналізу є ставлення бізнесу до реформи митниці. Особливу увагу приділено аналізу очікуваних результатів реформи. На основі відповідей бізнесу обраховано вартість процедур митного оформлення в часовому та грошовому вимірах. У розділі описано проблеми в роботі митниці, на які скаржаться підприємці, представлено оцінку технічного оснащення митниці та кваліфікації митних інспекторів, з точки зору бізнесу.

Третій розділ стосується поданого опису та оцінки джерел інформації для ведення міжнародної торгівлі, у ньому також проаналізовано роль бізнес-асоціацій при веденні ЗЕД та представлено вдруге з 2021 року аналіз ставлення бізнесу до роботи порталу «Дія.Бізнес».

Четвертий розділ присвячено оцінці бізнесом явищ, протидія яким є важливою для створення сприятливого ділового середовища. Мова йде про корупцію, контрабанду та «сірий імпорт». Аналізується ставлення бізнесу до корупції та її проявів. На основі результатів опитування представлено оцінки рівня товарної контрабанди, дискутується питання криміналізації контрабанди товарів комерційного

призначення. В узагальненому вигляді представлено рекомендації бізнесу щодо протидії «сірому імпорту».

Якщо читач має обмаль часу на ознайомлення з цим аналітичним звітом, то основні результати опитування, за кожною з наведених вище тем, можна знайти одразу після цього вступу.

Автори звіту традиційно сподіваються, що їхнє дослідження буде корисним для фахової дискусії з питань реформування та створення кращих умов ведення бізнесу в країні.

Про донорів. Аналітичний звіт «Моніторинг роботи митниці очима бізнесу – 2022 рік» підготовлено в рамках проєкту «Громадська ініціатива «За прозору та чесну митницю». Проєкт реалізується Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) за фінансової підтримки Європейського Союзу та співфінансування мережі Atlas Network (США) та МФ «Відродження.

Основні результати опитування в коротких повідомленнях

ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ РОБОТИ МИТНИЦІ

Результати VII хвилі опитування 2022 року показують, що бізнес нейтрально-позитивно оцінює ситуацію на митниці, але по-різному оцінює різні аспекти її роботи. Значення Індексу сприйняття роботи митниці склало 0,37, що відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці над негативними. Попри війну та суттєві зміни в усіх аспектах життя та ведення бізнесу в Україні, Індекс сприйняття роботи митниці залишався на рівні 2021 року (0.36). Підприємства, які здійснюють лише експорт, оцінюють ефективність роботи митниці краще порівняно з виключно імпортерами та з бізнесом, який водночас імпортує та експортує. Крім цього, оцінки роботи митниці покращуються зі збільшенням розміру опитаних підприємств.

ЧИ ЕФЕКТИВНО ПРАЦЮЄ МИТНИЦЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Більшість опитаних вважає роботу митниці ефективною. 54,7% вважають роботу митниці в цілому ефективною, зміни потрібні лише незначні, а 5% -- вважають, що все ефективно та змін не потрібно. Обидва показники практично не змінились порівняно з 2021 роком.

Черги на кордоні стали найпоширенішою проблемою в роботі митниці, на думку опитаних експортерів та імпортерів. На цю проблему вказали 55,2% учасників опитування 2022 року. Це вперше, коли ця проблема була включена до переліку проблем на митниці, але в попередніх опитуваннях підприємства також повідомляли про те, що черги на кордоні затримують проходження митних процедур.

ЧАСОВІ ВИТРАТИ НА МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Тривалість митного оформлення у 2022 році становила в середньому 16,3 год, що більше як у півтора раза, ніж було у 2021 році, – 10 год. Середня оцінка швидкості митного оформлення становить 3,3 бала з 5-ти можливих (3,5 бала у 2021 році). Для імпортерів середня тривалість митного оформлення в декілька разів перевищує середню тривалість для експортерів – 18,9 год проти 5,2 год.

ЯКИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БІЗНЕС ОЧІКУЄ ВІД РЕФООРМИ МИТНИЦІ

Війна змінила список проблем та пріоритетних очікувань бізнесу. Основними очікуваннями опитаних імпортерів та експортерів від реформи митниці є зменшення часу при проходженні митних процедур та автоматизація процедур. Підприємства також часто говорили про потребу відкриття нових пунктів пропуску та про можливість подавати документи повністю в електронному вигляді. Актуальність цих очікувань підвищилась через завантаженість пунктів пропуску на західному кордоні України, спричинену повномасштабним російським вторгненням.

Пріоритетні очікування у 2021 році були іншими. Бізнес очікував багатьох результатів від митної реформи, найчастіше автоматизації процедур із мінімізацією людського фактору, подання всіх документів в електронному вигляді та посилення безпекових функцій митниці. Серед основних очікувань було також запровадження особистої відповідальності митників за заподіяну шкоду, зменшення часу на проходження митних процедур та посилення боротьби з контрабандою.

ЧАСТКА «СІРОГО ІМПОРТУ» СКОРОТИЛАСЬ, - ВВАЖАЮТЬ ОПИТАНІ

«Сірий імпорт» не входить до ключових перешкод при імпорті (11-те місце в рейтингу перешкод). За оцінками респондентів, у середньому частка «товарної контрабанди» або «сірого імпорту» на ринку складає 17% у 2022 році. Це найменше за весь час цього опитування (у 2021 році частку «сірого імпорту» респонденти оцінювали у 21,1%, у 2020 році показник становив 24,2%, у 2018 році, -- 25,3%). Зросла частка опитаних, які відмовлялися давати відповідь на це питання. Зі збільшенням розміру підприємств

зменшуються оцінки рівня «сірого імпорту». У сфері послуг опитані частіше за інших можуть оцінити частку «сірого імпорту».

ЗРОСЛА ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО ДІЯ.БІЗНЕС

У 2022 році бізнес більш активно використовував платформу «Дія.Бізнес». Майже 38% опитаних експортерів та імпортерів часто або інколи користувалися порталом «Дія.Бізнес» (лише приблизно 24% у 2021 році). Між 2021 та 2022 роками суттєво зросла поінформованість про платформу – практично всі опитані були поінформовані про роботу платформи, тоді як у 2021 році кожен четвертий опитаний не знав про платформу.

МИТНІ БРОКЕРИ ЗНОВУ ПОПЕРЕДУ ІНТЕРНЕТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Митні брокери вдруге стали найбільш популярним джерелом інформації про ведення ЗЕД в Україні, на думку опитаних підприємств, посунувши другий рік поспіль Інтернет. Інтернет залишається головним джерелом для отримання інформації про ЗЕД у країнах-партнерах, а митні брокери знаходяться на другій сходинці за популярністю. Також залишаються важливими персональні зв'язки (інформація від покупців та постачальників).

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ ЗНОВУ В МОДІ

Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, уперше зросла після зменшення впродовж чотирьох хвиль дослідження. У 2022 році більше третини (38,3%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б однієї бізнес-асоціації. Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зросла майже в півтора раза, що може бути наслідком впливу війни на вибірку. Компанії, які входять до бізнес-об’єднань, можуть бути більш активні та спроможні долати виклики війни. Зі зростанням розміру підприємства зростає імовірність членства в бізнес-асоціаціях.

Основні результати опитування за темами

РЕФОРМА В МИТНІЙ СФЕРІ ОЧИМА БІЗНЕСУ

Індекс сприйняття роботи митниці

- У 2022 році оцінки роботи митниці залишилися приблизно на рівні попереднього року.
- Як і в попередніх роках, найпоширенішою відповіддю стало те, що робота митниці в цілому ефективна, але вимагає деяких змін: таку думку висловили 54,7% підприємств.
- Значення Індексу сприйняття роботи митниці склало 0,37, що відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці над негативними. Воно практично не змінилося порівняно з 2021 роком, коли воно складало 0,36.
- Підприємства, які здійснюють лише експорт, оцінюють ефективність роботи митниці краще порівняно з виключно імпортерами та з бізнесом, який водночас імпортує та експортує.
- Оцінки роботи митниці покращуються зі збільшенням розміру опитаних підприємств.

Проблеми на митниці

- Черги на кордоні стали найпоширенішою проблемою в роботі митниці, на думку опитаних експортерів та імпортерів. На цю проблему вказали 55,2% учасників опитування 2022 року.
- Частки скарг на свідоме завищення митної вартості товарів, корупцію та хабарництво, а також про постійні зміни структури і керівництва митниці істотно зменшились порівняно з 2021 роком.
- Недостатня спроможність пунктів пропуску – це, насамперед, проблема експортерів. Натомість підприємства, які лише імпортують, частіше говорять про недосконале митне законодавство та про недостатню прозорість і відкритість на митниці.
- Підприємства, які користуються послугами Вінницької, Івано-Франківської, Кропивницької та Київської митниць, частіше від інших не зіштовхувалися з будь-якими проблемами в роботі митниць, тоді як ті, що здійснюють митне оформлення на Чернівецькій, Львівській та Волинській митницях, частіше за інших повідомляють про такі проблеми.

Оцінка проблемності проходження різних видів контролю

- Рівень проблемності всіх видів контролю залишається низьким, від 49,5% (контроль на харчову безпеку) до 54,7% (митний контроль) опитаних не мали жодних проблем у 2022 році.
- Під час війни рівень проблемності зрівнявся для різних видів контролю, але проблеми переважно залишаються незначними.
- Проходження митного та фітосанітарного контролю більш проблемне для імпортерів, а ветеринарно-санітарного та на харчову безпеку для експортерів.
- У цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру та секторів переважно є незначною. Однак значний рівень проблем фіксується серед підприємств сфери послуг, які переважно представлені транспортними компаніями.

Оцінка роботи митниці

- Більше половини опитаних підприємств оцінили роботу митниці за останній рік на «добре» та «відмінно». 7,3% дали незадовільну оцінку.
- Середня оцінка роботи митниці склала 3,6 бала у 2022 році. Вона залишилася на рівні двох попередніх років: у 2020 році ця оцінка дорівнювала 3,6 бала, а у 2021 – 3,7 бала.

- На відміну від 2020 та 2021 років, у 2022 році частка підприємств, на думку яких робота митниці погіршилась (14,2%), перевищує частку тих, які помітили покращення в роботі митниці (9%).
- У результаті цього, різниця (баланс) між позитивними та негативними оцінками змін у роботі митниці вперше стала негативною (-5,2 в. п.). У 2021 році вона складала +8,4 в. п., а у 2020 році була ще вищою: +13,8 в. п.
- Підприємства, які лише експортують, оцінюють роботу митниці й зміни в її ефективності краще ніж ті, що лише імпортують та поєднують імпорт з експортом.
- Найвищий середній бал оцінки роботи митниці за останній рік поставив бізнес, що здійснює митне оформлення на Вінницькій митниці: 4,2 бала.

Оцінка окремих аспектів роботи митниці

- У 2022 році підприємства оцінили різні аспекти роботи митниці – технічне оснащення, загальне враження від спілкування з митниками, компетенції митників, ретельність перевірки та рівень корупції на 3,5 бала і більше, тобто вище середнього рівня (для рівня корупції високі оцінки означають нижчий рівень корупції).
- Більше половини опитаних поставили позитивні оцінки (4 або 5 балів) для кожного з перелічених аспектів роботи митниці.
- Оцінки окремих аспектів роботи митниці відповідають середній оцінці роботи митниці за останній рік загалом, яка у 2022 році склала 3,6 бала.

Зміна вартості процедур митного оформлення: експорт

- Темпи зростання грошових витрат при експорті стали найбільшими за весь період опитування.
- Частка експортерів, які повідомили, що витрачають на митні процедури при здійсненні експорту більше коштів ніж два роки тому, сягнула 52,5%. Лише 1% опитаних експортерів сказав, що митні процедури при експорті стали дешевшими.
- Скорочення часових витрат при експорті, яке все рідше спостерігалося раніше, припинилося: у 2022 році було вперше зафіксовано їхнє збільшення.
- Частка підприємств-експортерів, для яких митні процедури при експорті займають більше часу, зросла до рекордно високого рівня 38,3%, тоді як частка тих, які повідомляють про скорочення часу на такі процедури, впала до всього лише 3,4%.
- Мікропідприємства частіше від бізнесу більшого розміру повідомляють про зростання грошових витрат на митне оформлення експорту та, водночас, найрідше – про зростання тривалості такого оформлення.
- У сфері торгівлі про збільшення грошових та часових витрат при експорті повідомляють рідше ніж у промисловості та сфері послуг.

Зміна вартості процедур митного оформлення: імпорт

- У 2022 році грошові та часові витрати на митні процедури при імпорті зросли для найвищої частки імпортерів за весь період опитування.
- Темпи зростання обох видів витрат пришвидшились у порівнянні з 2021 роком.
- Частка імпортерів, які відчули подорожчання таких процедур, стала найбільшою за весь період опитування: 57,2%.

- Тенденція зменшення частки підприємств, які повідомляють про скорочення тривалості митних процедур при імпорті, продовжилася, і динаміка змін уперше за весь період опитування перейшла в збільшення часових витрат.
- Мікропідприємства найбільшою мірою відчули збільшення вартості митного оформлення імпорту, у той час як у секторах промисловості та послуг частіше повідомляють про зростання тривалості митних процедур при імпорті ніж у сфері торгівлі.

Швидкість митного оформлення

- Швидкість митного оформлення оцінювалася за двома показниками: 1) тривалість у годинах; 2) оцінка опитаних. Тривалість митного оформлення у 2022 році – у середньому 16,3 год, що більше як у півтора раза, ніж було у 2021 році, – 10 год.
- Середня оцінка швидкості митного оформлення становить 3,3 бала з 5-ти можливих (3,5 бала у 2021 році).
- Для імпортерів середня тривалість митного оформлення в декілька разів перевищує середню тривалість для експортерів – 18,9 год проти 5,2 год.
- Найбільша середня тривалість митного оформлення для підприємств сектору послуг (переважно транспортних підприємств) – 30,2 год, а найменша тривалість – для промислових підприємств (12,4 год).

Швидкість митного огляду

- Швидкість митного огляду оцінювалася за двома показниками: 1) тривалість у годинах; 2) оцінка опитаних. Тривалість митного огляду у 2022 році – у середньому 6,2 год, що майже в 3 рази більше, ніж було у 2021 році, – 2,2 год.
- Середня оцінка швидкості митного огляду становить 3,7 бала з 5-ти можливих (3,7 бала у 2021 році).
- Для імпортерів середня тривалість митного огляду дещо перевищує середню тривалість для експортерів – 3,7 год проти 3,5 год. Водночас, найбільша середня тривалість для підприємств, які поєднують експорт та імпорт, – 10,4 год.
- Найбільша середня тривалість митного огляду для підприємств сектору послуг (переважно транспортних підприємств) – 18,0 год, а найменша тривалість – для торговельних підприємств (3,1 год).

Оцінка реформ на митниці та очікування від них

- У 2022 році пріоритетами для експортерів та імпортерів стали швидкість та зручність митного оформлення, а також можливість мінімізувати особисту взаємодію з представниками митниці через автоматизацію та діджиталізацію процесів.
- Основними очікуваннями опитаного бізнесу від реформи митниці є зменшення часу при проходженні митних процедур та автоматизація процедур.
- Підприємства також часто висловлюються за відкриття нових пунктів пропуску та за можливість подавати документи повністю в електронному вигляді.
- Актуальність цих очікувань могла підвищитись через завантаженість пунктів пропуску на західному кордоні України, спричинену повномасштабним російським вторгненням.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ, ВИКОРИСТАННЯ ПОРТАЛУ «ДІЯ.БІЗНЕС» ТА РОЛЬ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ

Джерела інформації для учасників ЗЕД

- Учасники ЗЕД для пошуку інформації про регулювання ЗЕД (як в Україні, так і за кордоном) найчастіше користуються послугами митних брокерів.
- При цьому митні брокери вперше стали найпопулярнішим джерелом інформації про закордон.
- Інтернет – на другому місці за популярністю при пошуку інформації про регулювання ЗЕД як в Україні, так і за кордоном.
- Митні органи ввійшли до топ 3 джерел, що може свідчити про важливість офіційних джерел інформації в умовах невизначеності під час війни.
- У середньому учасники ЗЕД користуються більшою кількістю джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж в країнах партнерах (2,6 проти 2,2 джерел).
- Великі та середні підприємства в середньому використовують більше джерел, ніж малі та мікропідприємства.

Використання порталу «Дія.Бізнес»

- У 2022 році бізнес більш активно використовував платформу «Дія.Бізнес». Майже 38% опитаних експортерів та імпортерів часто або інколи користувалися порталом «Дія.Бізнес» (лише приблизно 24% у 2021 році).
- Майже весь бізнес поінформований про роботу платформи. Лише 2% підприємств не знали про її існування (22% у 2021 році). Більше половини опитаних (57%) знають про платформу, але не користуються нею.
- Рівень поінформованості про Дія.Бізнес не залежить від виду ЗЕД. Однак експортери використовують портал активніше, ніж імпортери.
- Великий та середній бізнес почав використовувати Дія.Бізнес активніше, ніж малі та мікропідприємства (дзеркальні зміни порівняно з 2021 роком).

Членство в бізнес-асоціаціях

- У 2022 році більше третини (38,3%) підприємств учасників ЗЕД були членами хоча б однієї бізнес-асоціації. Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зросла майже в півтора раза, що може бути наслідком змін серед опитаних.
- Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, уперше зросла після зменшення впродовж чотирьох хвиль дослідження. Компанії, які входять до бізнес-об'єднань, можуть бути більш активні та спроможні долати виклики війни.
- Зі зростанням розміру підприємства зростає імовірність членства в бізнес-асоціаціях.
- Більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об'єднанні, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо (як і в попередні роки).

ПОШИРЕНІСТЬ «СІРОГО ІМПОРТУ»

«Сірий імпорт»: поширеність

- Підприємства оцінили частку «сірого імпорту» або «товарної контрабанди» на своєму галузевому ринку. У середньому частку «сірого імпорту» оцінюють як 17,1%. (у 2021 р. – 21,1% у 2020 р. – 24,2%, у 2018 р. – 25,3%).
- Майже чверть опитаних (24,4%) оцінює цю частку як меншу за 10 відсотків. Ще близько 10% вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%.

- 2,1% респондентів оцінюють частку «сірого імпорту» як таку, що становить від 50-ти до 75-ти відсотків ринку, і лише 1,6% – як більшу від 75-ти відсотків.
- У 2022 році суттєво зросла частка підприємств, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на своєму ринку.
- Виключно імпортери оцінюють частку «сірого імпорту» вище, ніж підприємства, що здійснюють експорт.
- Зі збільшенням розміру підприємств зменшуються оцінки рівня «сірого імпорту». У сфері послуг опитані частіше за інших можуть оцінити частку «сірого імпорту».
- Представники підприємств у Львівській та Волинській областях у середньому оцінюють частку «сірого імпорту» найвище, а в Київській та Закарпатській областях – найнижче.

СТРУКТУРА ОПИТАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

- Серед 366-ти підприємств-учасників ЗЕД, опитаних у 2022 році, представлені мікропідприємств (31%), малі (27,4%), середні (%) та великі (%) підприємства.
- Підприємства, які взяли участь в опитуванні, поділяються на три групи за видом ЗЕД: ті, які лише експортують (24,7%), ті, що лише імпортують (28,3%), та підприємства, що здійснюють як експорт, так і імпорт, (47%).
- Опитані підприємства-учасники ЗЕД працюють у секторах сільського господарства, промисловості, торгівлі та послуг.
- 69% підприємств повідомили, що працюють із митними брокерами.

1. Основні демографічні характеристики підприємств

У цьому розділі представлено основні демографічні характеристики підприємств, представників яких було опитано у 2022 році. Кількість опитаних була меншою, а галузева структура доступних для опитування підприємств відрізнялась від попередніх років. Через це дослідницькою командою ІЕД було прийнято рішення зважити дані, отримані у 2022 році за сектором, щоб наблизити структуру вибірки 2022 року за сектором до структури вибірки 2021 року. Це дало можливість порівняти результати цього опитування з результатами попередніх хвиль і, таким чином, простежити тенденції та відмінності в оцінці митних процедур, проблем на митниці та інших показниках, які ми вивчаємо в цьому дослідженні.

1.1 Загальна кількість підприємств та розподіл за сектором

На відміну від попередніх хвиль цього опитування, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, вибірка VII хвилі опитування у 2022 році була меншою. Загальна кількість опитаних підприємств склала 366. Як і у всіх попередніх хвилях цього опитування, яке було вперше проведене у 2015 році, усі опитані підприємства здійснюють зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД). Це як ті, що здійснюють лише експорт або лише імпорт, так і ті, що поєднують імпорт з експортом.

Галузева структура опитаних підприємств у 2022 році помітно відрізнялася від попередніх хвиль опитування. Зокрема, частка промислових підприємств була більшою, тоді як частки підприємств у сферах торгівлі та послуг – меншими. Наші попередні дослідження показали, що погляди бізнесу значною мірою залежать від їхнього сектору діяльності, і тому галузева структура вибірки може мати безпосередній вплив на результати опитування. Для того, щоб мати можливість порівняти дані за весь час спостережень, вибірка була зважена за галузевою ознакою, розрахованою на основі кількісних оцінок часток секторів економіки у вибірці 2021 року.

Таблиця 1. Розподіл опитаних підприємств, за сектором

	Частка підприємств у вибірці, 2021 р.	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Сільське господарство	3,7%	3,3%	3,7%
Промисловість	38,0%	66,7%	38,0%
Торгівля	43,6%	22,4%	43,7%
Послуги	14,7%	7,7%	14,7%
Загальна сума	100%	100%	100%

Зокрема, частка промислових підприємств у незваженій вибірці складала 66,7%, а при зважуванні зменшилась до 38% – рівня 2021 року. Частки підприємств у сферах торгівлі та послуг при зважуванні, навпаки, зросли: із 22,4% до 43,7% у сфері торгівлі та з 7,7% до 14,7% у сфері послуг. Зважені частки цих підприємств також збігаються з вибіркою 2021 року. У сфері сільського господарства зміни були мінімальними: частка підприємств цього сектору при зважуванні дещо зросла з 3,3% до 3,7%, щоб також відповідати рівню попереднього року.

1.2 Розподіл підприємств за видом ЗЕД

Зважування вибірки опитування за сектором позначилось і на розподілі опитаних підприємств за видом ЗЕД. Як і до зважування, так і після більшість опитаних підприємств склали ті, що здійснюють експорт та імпорт.

Утім, при зважуванні їхня частка зросла з 51,6% до 47%. Натомість зменшилася частка підприємств, що здійснюють лише експорт (із 28,1% до 24,7%), тоді як частка тих, що лише імпортують, зросла: із 20,2% до 28,3%.

Таблиця 2. Розподіл опитаних підприємств, за сектором

	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Здійснюють лише експорт	28,1%	24,7%
Здійснюють лише імпорт	20,2%	28,3%
Здійснюють експорт та імпорт	51,6%	47,0%
Загальна сума	100%	100%

1.3 Розподіл підприємств за розміром

Серед опитаних підприємств представлений бізнес усіх розмірів – від мікропідприємств до великого бізнесу. У результаті зважування даних, структура вибірки за розміром також зазнала певних змін. Так, частка мікропідприємств (ті, на яких працює до 10-ти осіб) зросла з 17,5% до 31%, тоді як частки середнього (від 51-го до 250-ти працівників) та великого (більше 250-ти працівників) бізнесу зменшились: із 20,2% до 13,5% та з 33,9% до 28% відповідно. Частка малих підприємств (де працевлаштовано від 11-ти до 50-ти осіб) практично не змінилася після зважування: вона склала 27,4%, у той час як до зважування дорівнювала 28,4%.

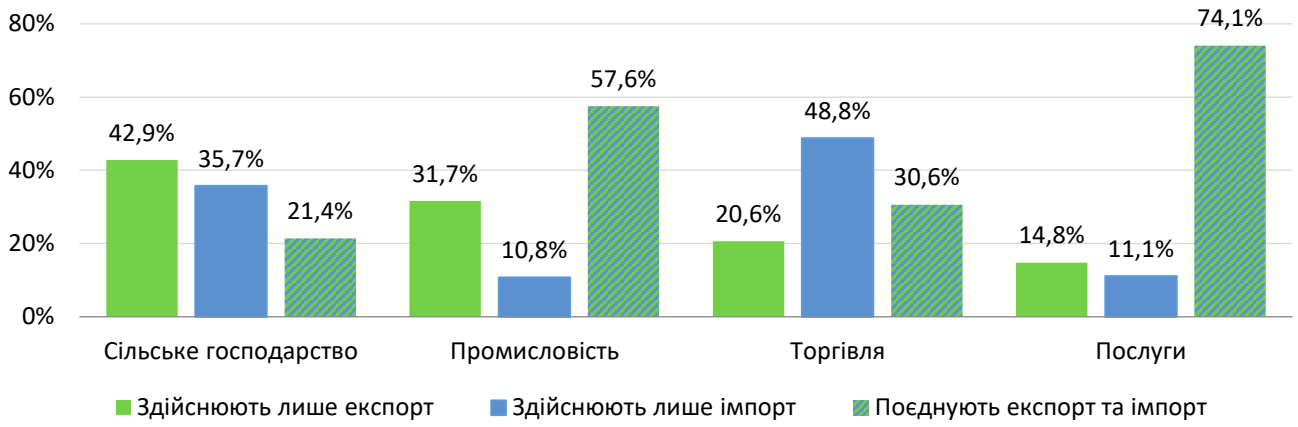
Таблиця 3. Розподіл опитаних підприємств, за розміром

	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Мікропідприємства (до 10 працівників)	17,5%	31,0%
Малі підприємства (11-50 працівників)	28,4%	27,4%
Середні підприємства (51-250 працівників)	33,9%	28,0%
Великі підприємства (більше 250 працівників)	20,2%	13,5%
Загальна сума	100%	100%

1.4 Розподіл підприємств різних секторів та розмірів за видом ЗЕД

Підприємства різних секторів відрізняються тим, яку зовнішньоекономічну діяльність вони здійснюють. У секторі сільського господарства та в промисловості зафіксовано найбільші частки підприємств, які експортують: 42,9% та 31,7% відповідно. У сфері торгівлі найбільше представлений бізнес, який лише імпортує: частка таких підприємств тут складає 48,8%. А у сфері послуг особливо велика частка підприємств, які водночас займаються експортом та імпортом (74,1%). Частка таких підприємств також досить велика в промисловості: 57,6%.

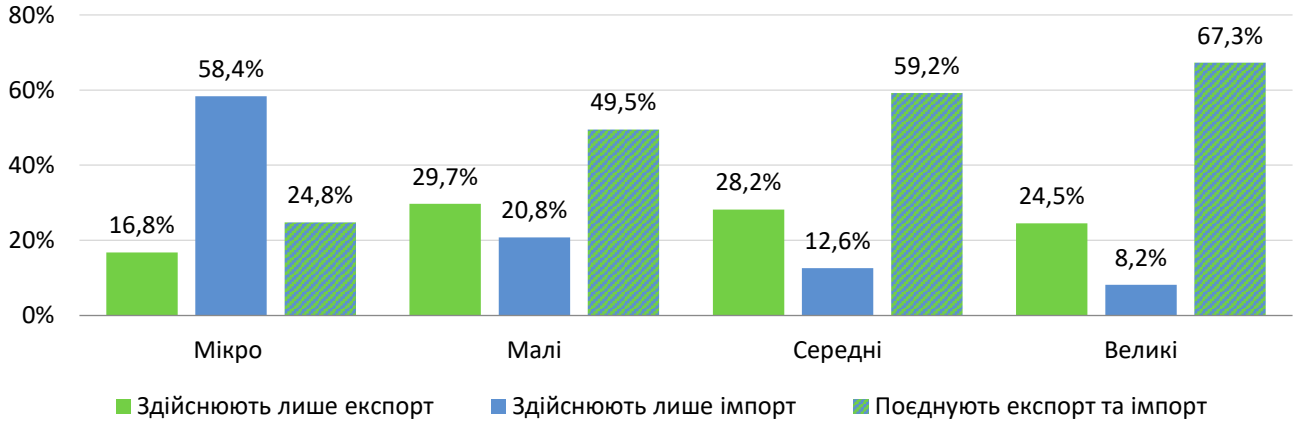
Рис. 1. Розподіл підприємств різних секторів, за видами зовнішньоекономічної діяльності (зважені дані), %

Що більший розмір підприємств, тим рідше вони виключно імпортують і тим частіше поєднують імпорт з експортом. Так, серед мікропідприємств переважають виключно імпортери – тут вони склали 58,4%. Зі збільшенням розміру підприємств частка виключно імпортерів зменшується: у малому бізнесі – до 20,8%, у середньому – до 12,6%, а у великому до лише 8,2%. Натомість частка бізнесу, що має одночасно експорт та імпорт, зростає з 24,8% серед мікропідприємств до 67,3% серед великих.

Виключно експортери найбільшою мірою представлені серед бізнесу малого та середнього розмірів, де їхні частки перевищують 28%. Найменше таких підприємств серед мікробізнесу (16,8%).

Рис. 2. Розподіл підприємств різних розмірів за видами зовнішньоекономічної діяльності (зважені дані), %

1.5 Географічне розташування підприємств

Опитування було проведено у 20-ти регіонах України. У кожному з них було опитано від 5-ти (Запорізька область) до 45-ти (Львівська область) підприємств. Опитування не було проведено в АР Крим, Донецькій, Луганській, Миколаївській, Харківській та Херсонській областях, а також у м. Севастополі.

При зважуванні частки різних регіонів у вибірці дещо змінилися. Детальніше див. таблицю нижче:

Таблиця 4. Розподіл опитаних підприємств, за регіоном

	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Вінницька область	5,7%	6,3%
Волинська область	7,9%	7,7%

	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Дніпропетровська область	6,6%	11,6%
Житомирська область	3,0%	3,2%
Закарпатська область	4,6%	3,4%
Запорізька область	1,4%	0,8%
Івано-Франківська область	5,5%	3,9%
Київська область	9,8%	10,3%
Кіровоградська область	5,2%	3,7%
Львівська область	12,3%	18,4%
Одеська область	2,2%	1,2%
Полтавська область	1,6%	1,3%
Рівненська область	5,5%	3,1%
Сумська область	3,6%	2,7%
Тернопільська область	5,7%	4,0%
Хмельницька область	7,7%	8,8%
Черкаська область	2,7%	1,9%
Чернівецька область	3,0%	3,7%
Чернігівська область	1,9%	1,6%
м. Київ	4,1%	2,3%
Загальна сума	100%	100%

1.6 Географія розмитнення опитаних підприємств

Для порівняння відповідей на запитання, пов’язаних із проходженням митних процедур, за митницями, респондентам було запропоновано вказати, на якій митниці вони переважно здійснюють оформлення товарів, які експортуються або імпортуються їхнім підприємством.

Структура митниць Державної митної служби відповідає адміністративно-територіальному поділу України: у кожній області працює територіальний орган Держмитслужби. Серед опитаних підприємств послугами кожної територіальної митниці користуються від 4-х підприємств (Чернігівська митниця) і до 61-го підприємства (Львівська митниця). Це пов'язано з багатьма чинниками, серед яких специфіка роботи конкретних митниць та логістика доставки вантажів.

Проте митниці, на яких опитані підприємства оформлюють товари, не завжди збігаються з областями, де ці підприємства знаходяться. Особливо ця різниця помітна для Львівської та Вінницької митниць, де кількість підприємств, які користуються послугами цих митниць, більша на 16 та 9 підприємств відповідно, ніж кількість підприємств, які розташовані в цих областях. На Дніпропетровській та Волинській митницях різниця в кількості підприємств протилежна: їхніми послугами користується на 14 та 12 підприємств менше ніж працює в цих областях.

У результаті зважування даних опитування, відбулися деякі зміни в структурі підприємств у вибірці, за митницями, на яких вони здійснюють оформлення товарів. Найпомітнішими вони були для Львівської митниці, де частка опитаних підприємств зросла з 16,7% перед зважуванням до 25,8% після зважування.

Таблиця 5. Розподіл опитаних підприємств, за митницею, де вони переважно оформлюють товари

	Частка підприємств у незваженій вибірці, 2022 р.	Частка підприємств у зваженій вибірці, 2022 р.
Волинська митниця	8,2%	8,6%
Вінницька митниця	4,6%	4,1%
Дніпровська митниця	2,7%	4,6%
Житомирська митниця	3,0%	3,2%
Закарпатська митниця	4,9%	3,7%
Запорізька митниця	1,4%	0,8%
Івано-Франківська митниця	6,0%	4,3%
Київська митниця	15,0%	14,6%
Кропивницька митниця	4,6%	3,4%
Львівська митниця	16,7%	25,8%
Одеська митниця	2,7%	1,9%
Полтавська митниця	1,6%	1,3%
Рівненська митниця	5,5%	3,5%
Сумська митниця	2,5%	1,9%
Тернопільська митниця	5,7%	4,0%
Хмельницька митниця	7,1%	7,9%
Черкаська митниця	2,5%	1,4%
Чернівецька митниця	3,0%	3,3%
Чернігівська митниця	1,1%	0,8%
Не знають / Немає відповіді	1,1%	0,8%
Загальна сума	100%	100%

1.7 Способи провадження зовнішньоекономічної діяльності (співпраця з митними брокерами чи самостійно)

Більшість підприємств, опитаних у 2022 році, повідомили, що працюють із митними брокерами: 69%. 18,9% підприємств не працюють із брокерами, а 12,1% не дали відповіді на це запитання. Порівняно з попередніми хвилями цього опитування у 2022 році частка підприємств, які не відповіли на це запитання, особливо висока. Так, у попередній хвилі опитування – у 2021 році – на це запитання не відповіли тільки 0,1% учасників опитування.

Якщо враховувати лише ті підприємства, які відповіли на запитання про співпрацю з митними брокерами, частка підприємств, які працюють із ними, складе 78,5%. Це ближче до результатів попередніх років, але все ж менше, ніж було зафіксовано в минулих опитуваннях. Так, у 2021 році, коли була проведена VI хвиля цього опитування, частка опитаних підприємств, які працювали з митними брокерами, склала 89%, у 2020 році (V хвиля) – 86,8%, а у 2018 році (IV хвиля) – 87%.

Підприємства, які виключно імпортують, частіше користуються послугами митних брокерів, ніж ті, що лише експортують або поєднують експорт з імпортом. Так, якщо серед виключно імпортерів частка

підприємств, які співпрацюють з брокерами, складає 82,7%, то серед виключно експортерів частка таких підприємств становить 62,2%, а серед тих, які імпортують та експортують, – 64,5%.

Співпраця з митними брокерами особливо поширена серед мікропідприємств – майже всі вони користуються послугами брокерів. Зокрема, 97,4% цих підприємств повідомили про те, що працюють з брокерами. У малому бізнесі частка таких підприємств зменшується до 74,3%, а серед середніх та великих підприємств – до менш ніж 50%. Підприємства середнього та великого розмірів вирізняються більшими ніж у мікро- і малому бізнесі частками респондентів, які не користуються послугами митних брокерів, (більше 30%) та тими, що не змогли відповісти на це запитання (більше 20%).

У сферах торгівлі та сільського господарства з брокерами співпрацюють більші частки опитаних (87,5% та 76,9% відповідно) ніж у сфері послуг (61,1%) та в промисловості (50%). Усі або майже всі опитані підприємства, які здійснюють митне оформлення на Волинській, Дніпропетровській, Житомирській та Львівській митницях, користуються послугами митних брокерів. Натомість серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на Тернопільській та Івано-Франківській митницях, спостерігаються найвищі частки тих, які не працюють із митними брокерами: 86,7% та 60% відповідно[3]. Детальніше див. *Додатки. Співпраця з митними брокерами*.

Основні результати коротко

Серед 366-ти підприємств-учасників ЗЕД, опитаних у 2022 році, представлені мікропідприємства (31%), малі (27,4%), середні (%) та великі (%). Підприємства, які взяли участь в опитуванні, поділяються на три групи за видом ЗЕД: ті, що лише експортують (24,7%), ті, що лише імпортують (28,3%), та підприємства, що здійснюють як експорт, так і імпорт, (47%).

Опитані підприємства-учасники ЗЕД працюють у секторах сільського господарства, промисловості, торгівлі та послуг. 69% підприємств повідомили, що працюють із митними брокерами.

[3] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Одеській, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

2. Реформа в митній сфері очима бізнесу

2.1 Оцінка роботи митниці та проблеми в роботі митниці

Оцінки роботи митниці з боку бізнесу є важливим показником успішності тих заходів із реформування митниці, які проводилися протягом останніх років. У цьому розділі ми представимо оцінки бізнесу, отримані за результатами 2022 року, та проаналізуємо динаміку змін за останні сім років. У розділі представлено Індекс сприйняття роботи митниці – інтегрований показник оцінок бізнесу. Для того, щоб виміряти відмінності в оцінках роботи митниці підприємствами в різних хвилях цього опитування, а також щоб кількісно порівняти відмінності в цих оцінках серед підприємств різних типів, ІЕД розробив числовий балансовий показник – Індекс сприйняття роботи митниці (Індекс СРМ). Цей Індекс розраховується як середнє значення оцінок роботи митниці за шкалою від -1 до +1, де найкращій оцінці («Робота митниці ефективна і не потребує змін») присвоєно значення +1, оцінці «Робота в цілому ефективна, але вимагає деяких змін» – значення 0,5, оцінці «Робота в цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію» – значення -0,5, а найгіршій оцінці («Робота митниці зовсім неефективна і потребує повної заміни») – значення -1. Індекс СРМ, побудований на основі цих відповідей, відображає баланс позитивних та негативних оцінок роботи митниці. Якщо переважають позитивні оцінки (перші два варіанти відповіді, за якими роботу митниці називають більшою чи меншою мірою ефективною), Індекс буде додатним, а якщо негативні (останні два варіанти відповіді, за якими роботу митниці оцінюють як неефективну) – він буде від'ємним.

2.1.1 Індекс сприйняття роботи митниці

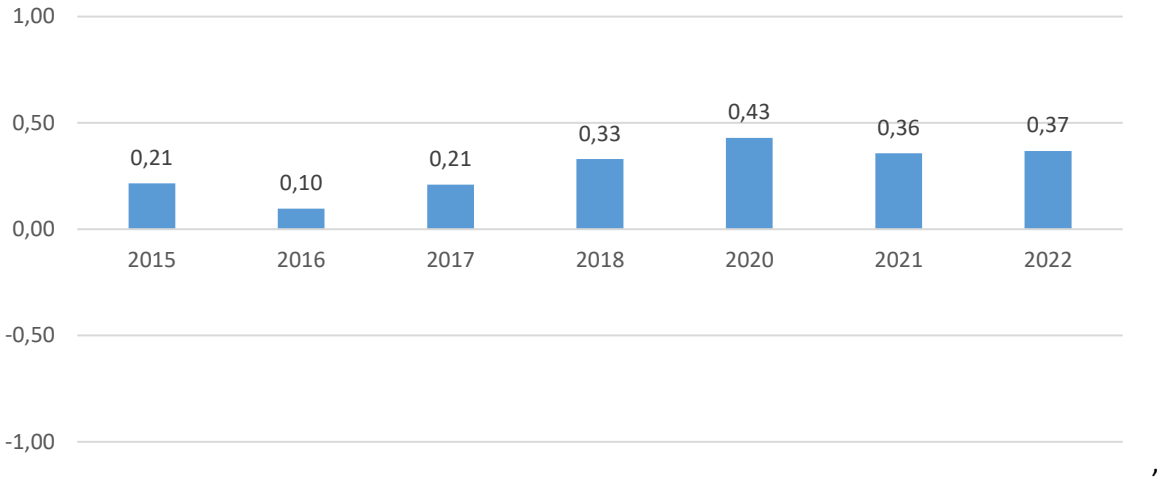
Протягом усіх семи хвиль опитування експортерів та імпортерів, які відбулися з 2015 року до 2022 року, ІЕД пропонував представникам підприємств оцінити, наскільки ефективною, на їхню думку, є робота митниці[4].

У 2022 році, попри складну ситуацію в країні внаслідок повномасштабного російського військового вторгнення, оцінки роботи митниці порівняно з попереднім 2021 роком практично не змінилися, що ми вважаємо позитивним результатом для Держмитслужби України. Нагадаємо історичну динаміку цього показника. Найнижчою оцінка роботи митниці була у 2016 році, далі протягом чотирьох років спостерігалась тенденція до покращення оцінок, вона досягла свого максимуму у 2020 році. У 2020 році оцінки роботи митниці були найкращими за весь період опитування. У 2021 році вони дещо погіршилися, а у 2022 році залишилися приблизно на рівні попереднього року.

У 2022 році Індекс СРМ склав 0,37, що відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці над негативними. Значення Індексу практично не змінилося з 2021 року, коли воно склало 0,36. Свого найбільшого на сьогодні значення цей Індекс досягнув у 2020 році (0,43), а тоді після деякого зниження зупинився на практично однаковому рівні у 2021 та 2022 роках

[4] З першої до четвертої хвилі включно (2015 - 2018 роки) ці опитування було проведено в рамках проєкту «Діалог зі сприяння торгівлі». Отримати детальну інформацію про проєкт та ознайомитися з його публікаціями можна на сторінці ІЕД: http://www.ier.com.ua/ua/projects?pid=5259

Рис. 3. Індекс сприйняття роботи митниці

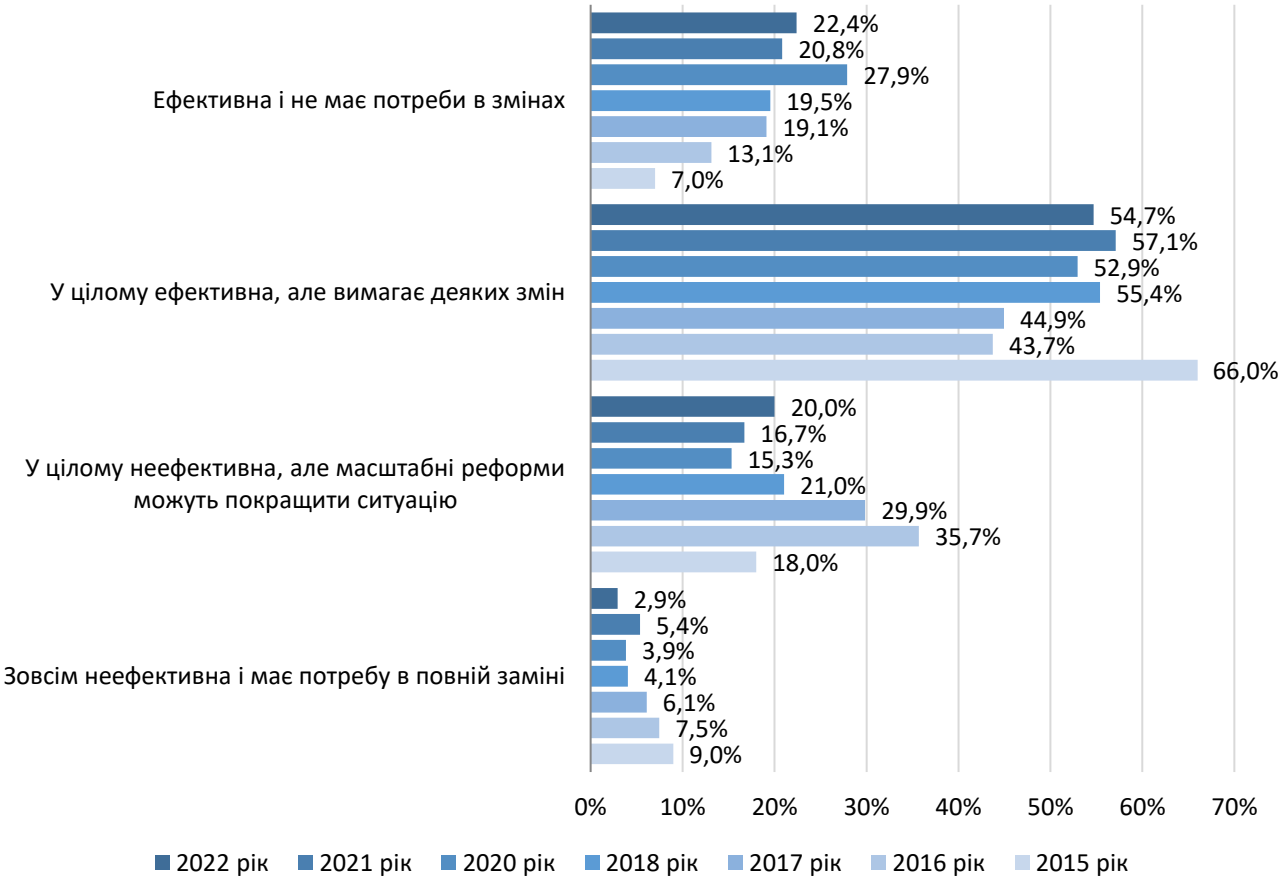
,

.

Складові Індексу. У 2022 році більшість представників підприємств, які експортують або імпортують, назвала роботу митниці ефективною. Як і в попередніх роках, найпоширенішою відповіддю стало те, що робота митниці в цілому ефективна, але вимагає деяких змін. Таку думку висловили 54,7% респондентів, що дещо менше рівня 2021 року, коли ця частка складала 57,1%.

Частка опитаних, які вважають роботу митниці ефективною і такою, що не потребує змін, склала 22,4% у 2022 році. Це дещо переважає рівень 2021 року, коли такі позитивні оцінки роботи митниці ставили 20,8% респондентів.

Рис. 4. Оцінка ефективності роботи митних органів, % респондентів

Критичні оцінки роботи митниці залишаються в цілому на рівні двох попередніх років. При цьому частка респондентів, які назвали роботу митниці неефективною, але вважали, що ситуацію можуть покращити масштабні реформи, склала 20%, що дещо більше ніж у попередній хвилі опитування (16,7%). Водночас, частка найбільш негативних оцінок роботи митниці – як зовсім неефективної та такої, яка потребує повної заміни – у 2022 році стала найменшою за весь період опитувань: 2,9%.

Варто зазначити, що розмір вибірки та спосіб збору даних І хвилі опитування у 2015 році відрізнялися від решти хвиль, що варто враховувати при порівнянні результатів. У 2022 році кількість опитаних також була меншою ніж у 2016 - 2021 роках, а структура вибірки відрізнялася від попередніх, проте ці відмінності було скориговано шляхом зважування даних.

Оцінка роботи митниці, за видом ЗЕД. Підприємства, які здійснюють лише експорт, оцінюють ефективність роботи митниці краще порівняно з виключно імпортерами та з бізнесом, який водночас імпортує та експортує. Так, 36% цих підприємств вважають роботу митниці ефективною і такою, що не потребує змін, тоді як для двох інших груп опитаних, за видом ЗЕД, ця частка не перевищує 19%. Виключно імпортери частіше від інших критично оцінюють роботу митниці: більше 32% із них вважають її роботу неефективною. Значення Індексу СРМ для підприємств, які лише експортують, найвище (0,57), тоді як для виключно імпортерів воно склало 0,21, а для підприємств, що поєднують імпорт з експортом, – 0,36.

Рис. 5. Оцінка ефективності роботи митниці (за видом ЗЕД), % респондентів та Індекс СРМ

Оцінка роботи митниці, за розміром підприємств. Оцінки роботи митниці покращуються зі збільшенням розміру опитаних підприємств. Так, значення індексу СРМ для мікропідприємств знаходиться практично на рівні нуля: 0,06. Тут спостерігається найбільша частка підприємств, які називають роботу митниці неефективною, хоча відсоток тих, хто вважає, що масштабні реформи можуть покращити ситуацію, (34,8%) значно перевищує частку тих, хто бачить потребу в повній заміні (8,9%). Для малих підприємств значення цього Індексу піднімається до 0,38, а для середніх та великих – до 0,61 та 0,60 відповідно. Близько третини представників середнього та великого бізнесу висловили думку, що робота митниці ефективна і не потребує змін.

Рис. 6. Оцінка ефективності роботи митниці (за розміром), % респондентів та Індекс СРМ

Оцінка роботи митниці, за сектором. Бізнес у галузях сільського господарства та промисловості краще оцінив роботу митниці, ніж підприємства, що працюють у сферах торгівлі та послуг. Так, значення Індексу СРМ склало 0,67 для сільськогосподарських підприємств та 0,57 для промислових, що більше ніж у сфері послуг, у якій цей Індекс дорівнює 0,46, та в торгівлі, для якої він склав лише 0,14. Усі сільськогосподарські підприємства та більше 90% промислових підприємств оцінили роботу митниці як ефективну. Для порівняння, у сфері торгівлі такі позитивні оцінки поставили близько 60% опитаних.

Рис. 7. Оцінка ефективності роботи митниці (за сектором), % респондентів та Індекс СРМ

Оцінка роботи митниці, за митницею[5]. Оцінки роботи митниці підприємствами, які здійснюють митне оформлення на різних митницях, відрізняються. Найвище значення Індексу СРМ зафіксовано серед підприємств, які користуються послугами Івано-Франківської (0,78), Тернопільської (0,74), Вінницької (0,71), Закарпатської (0,7) та Кропивницької (0,69) митниць. Практично всі підприємства, що здійснюють митне оформлення на цих митницях, вважають роботу митниці ефективною.

[5] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Одеській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 8. Оцінка ефективності роботи митниці (за митницею), Індекс CPM

Натомість найнижчі оцінки роботи митниці поставили респонденти, які користуються послугами Львівської та Хмельницької митниць. Значення Індексу CPM для цих підприємств склало 0,03 та 0,05 відповідно. Більше 45% підприємств, які здійснюють розмитнення на цих митницях, назвали роботу митниць неефективною.

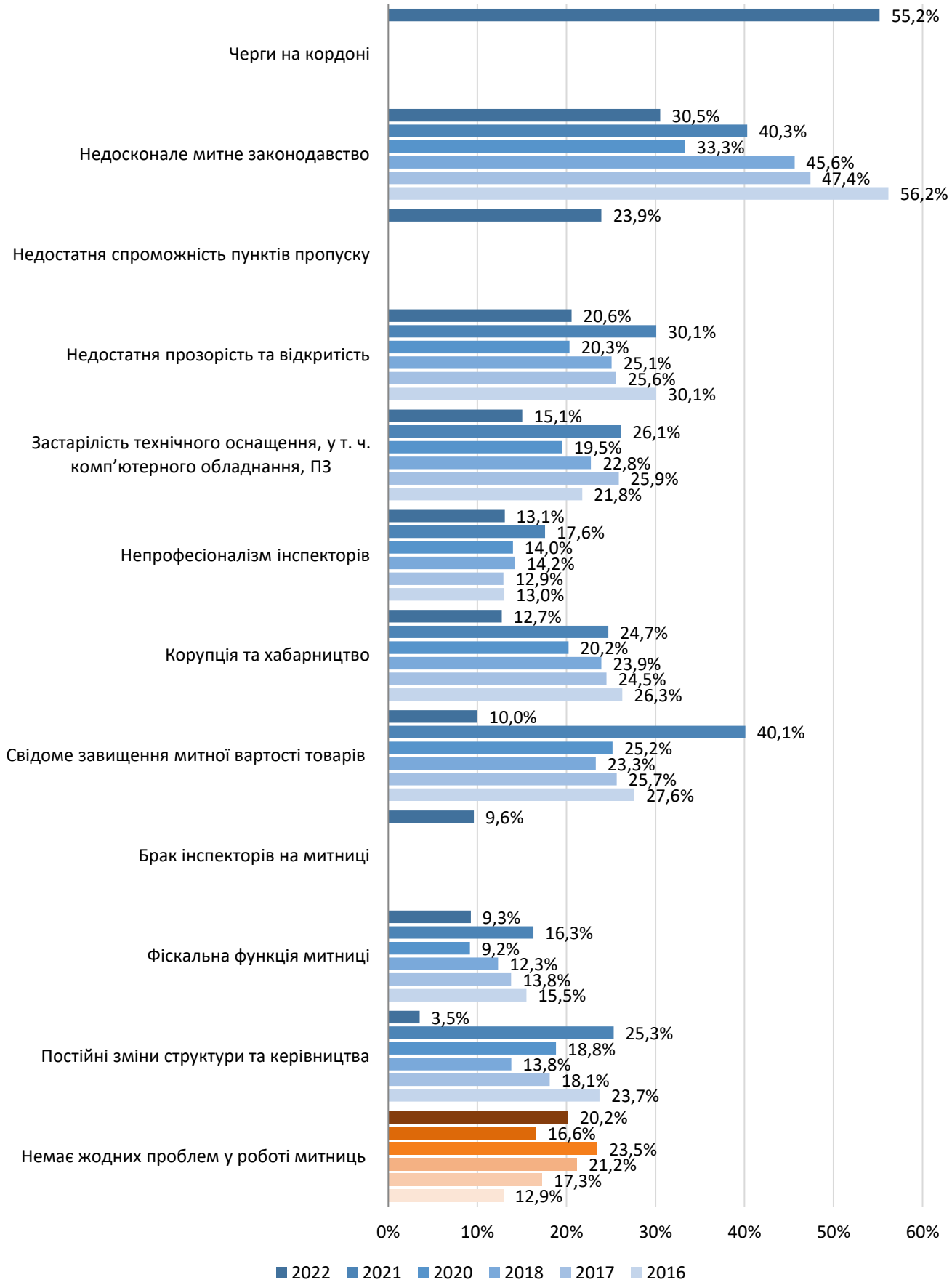
Основні результати коротко

У 2022 році оцінки роботи митниці залишилися приблизно на рівні попереднього року. Як і в попередніх роках, найпоширенішою відповіддю стало те, що робота митниці в цілому ефективна, але вимагає деяких змін: таку думку висловили 54,7% підприємств. Значення Індексу сприйняття роботи митниці склало 0,37, що відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці над негативними. Воно практично не змінилося порівняно з 2021 роком, коли воно склало 0,36. Підприємства, які здійснюють лише експорт, оцінюють ефективність роботи митниці краще порівняно з виключно імпортерами та з бізнесом, який водночас імпортує та експортує. Крім цього, оцінки роботи митниці покращуються зі збільшенням розміру опитаних підприємств.

2.1.2 Проблеми в роботі митниць

У VII хвилі опитування експортерам та імпортерам у черговий раз було запропоновано назвати найважливіші, на їхню думку, проблеми в роботі митниць. У цьому опитуванні було, однак, розширено перелік варіантів відповіді, щоб краще охопити різноманітні проблеми, які можуть бути пов'язані з діяльністю митниці та проходженням митних процедур. Зазначимо, що це, імовірно, певною мірою вплинуло на розподіл отриманих відповідей, зокрема частота вибору окремих варіантів відповідей могла зменшитися через збільшення кількості варіантів.

Рис. 9. Проблеми у роботі митниць, % респондентів

Черги на кордоні стали найпоширенішою проблемою в роботі митниці, на думку опитаних експортерів та імпортерів. На цю проблему вказали 55,2% учасників опитування 2022 року. Це вперше, коли ця проблема була включена до переліку проблем на митниці, але в попередніх опитуваннях підприємства також повідомляли про те, що черги на кордоні затримують проходження митних процедур.

На другому місці рейтингу проблем у роботі митниць знаходиться проблема недосконалого митного законодавства. На неї вказали 30,5% опитаних. Ця проблема продовжує бути однією з найважливіших проблем, з точки зору підприємств: у попередніх опитуваннях на неї вказували від 33,3% (у 2020 році) до 56,2% (у 2017 році) респондентів.

Третє та четверте місця рейтингу проблем на митниці зайняли такі проблеми, як недостатня спроможність пунктів пропуску (23,9%) та недостатня прозорість та відкритість (20,6%). Із деяким відривом п'яте та шосте місця зайняли застарілість технічного оснащення, у тому числі програмного забезпечення, (15,1%) та непрофесіоналізм інспекторів (13,1%).

Серед решти проблем варто зазначити деякі, про які у 2022 році представники бізнесу говорили помітно рідше ніж у попередніх роках. Насамперед, це проблема завищення митної вартості товарів. У 2022 році частка підприємств, які вважають, що митну вартість товарів на митниці свідомо завищують, стала найменшою за весь період опитувань: 10%. Із 2017 до 2021 року ця частка коливалася в межах 23% - 40%. Це могло стати наслідком пільгового імпорту та спрощення митного контролю, впроваджених у 2022 році після повномасштабного вторгнення росії.

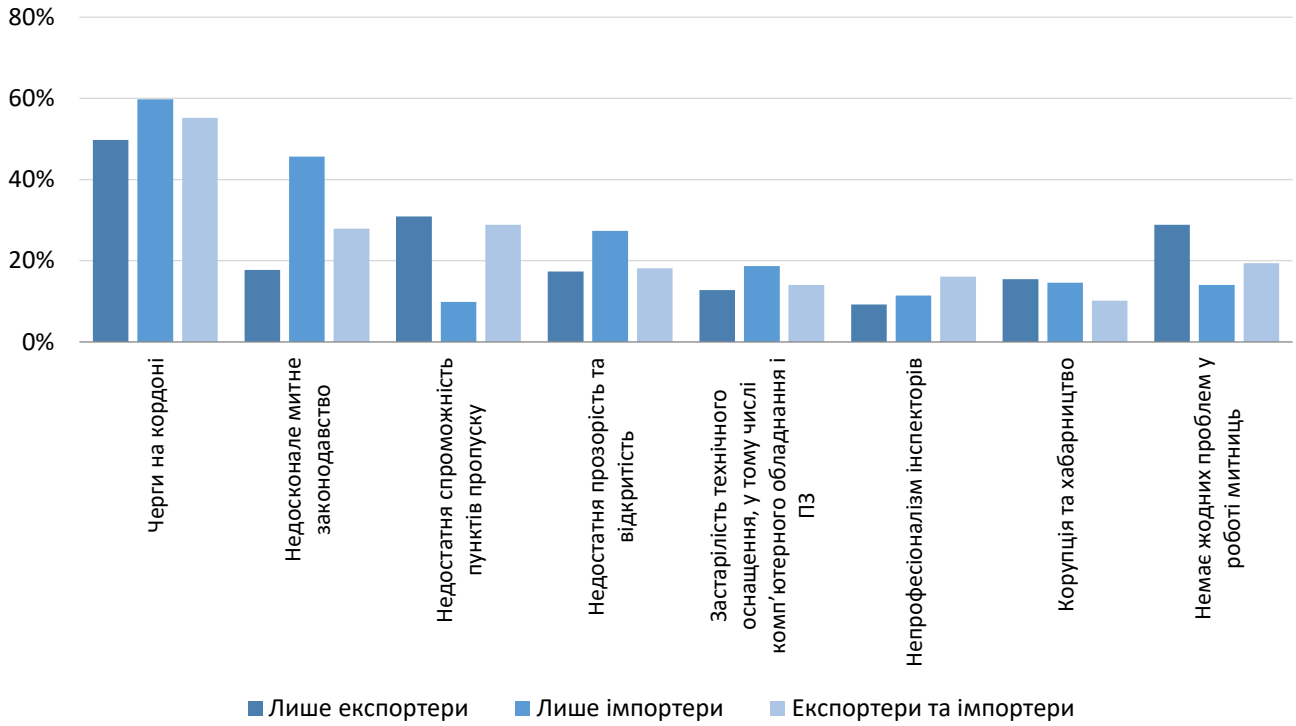
Зменшилася й частка опитаних, які вважають, що на митниці є проблема корупції і хабарництва. У 2022 році таких респондентів було 12,7%, що менше ніж у попередніх хвилях опитування, за якими ця частка складала від 20% і більше. Крім цього, суттєво скоротилася частка опитаних, які повідомляють про таку проблему, як постійні зміни структури та керівництва на митниці. Тоді як раніше на цю проблему вказували від 13% до 25% підприємств, у 2022 році на неї вказали лише 3,5%. Це, вірогідно, можна пояснити паузою в структурних та кадрових змінах, яка настала протягом 2022 року.

20,2% учасників опитування 2022 року вважають, що в роботі митниць немає жодних проблем. Ця частка дещо зменшилася в порівнянні з 2021 роком, коли так вважали 16,6% респондентів.

Оцінка проблем у роботі митниць, за видом ЗЕД. Підприємства, які здійснюють лише експорт, меншою мірою ніж інші зіштовхуються з проблемами в роботі митниць. 28,9% із них повідомили про відсутність таких проблем, тоді як серед інших категорій бізнесу за видом ЗЕД ці частки не перевищують 20%.

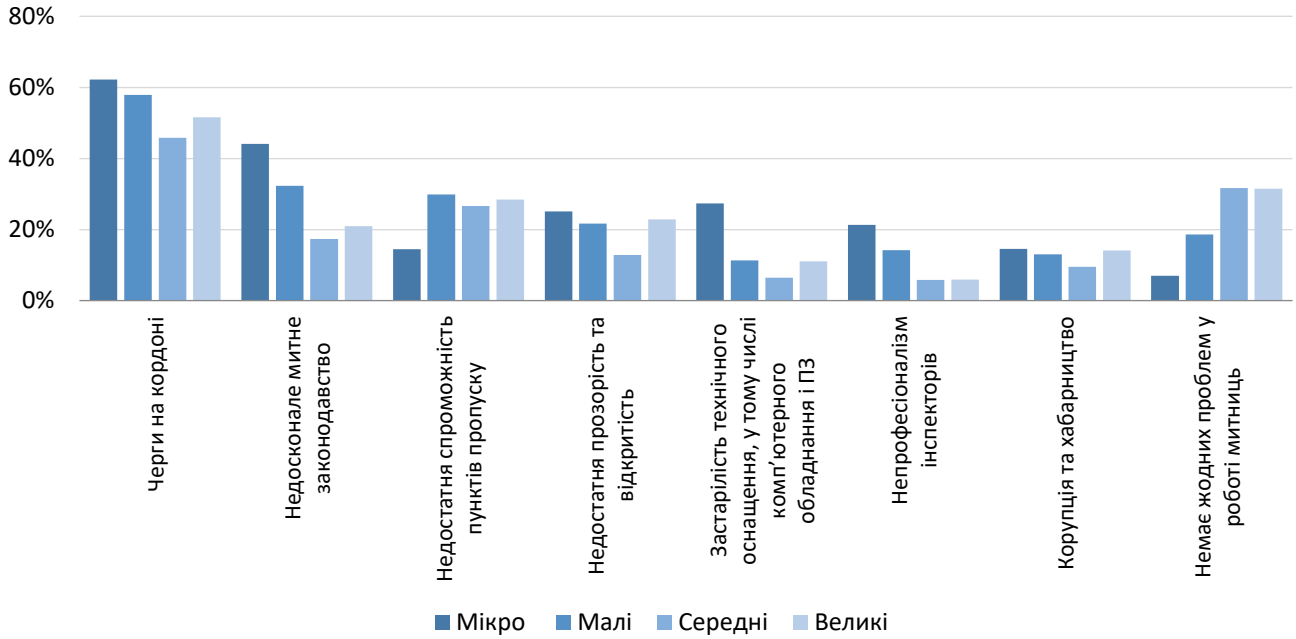
Із чергами на кордоні підприємства, які експортують та імпортують, зіштовхуються приблизно однаковою мірою. Водночас, недостатня спроможність пунктів пропуску – це, насамперед, проблема експортерів. На неї вказують 30,9% підприємств, що лише експортують, та 28,9% тих, що поєднують експорт з імпортом. Для порівняння, серед виключно імпортерів ця частка істотно менша: 9,8%. Натомість, підприємства, які лише імпортують, частіше від підприємств з експортом говорять про недосконале митне законодавство (45,7%) та про недостатню прозорість і відкритість на митниці (27,4%).

Рис. 10. Проблеми в роботі митниць, за видом ЗЕД (топ7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів

Оцінка проблем у роботі митниць, за розміром підприємств. Що більший розмір опитаних підприємств, тим менше вони зіштовхуються з проблемами в роботі митниць.

Рис. 11. Проблеми в роботі митниць, за розміром (топ7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів

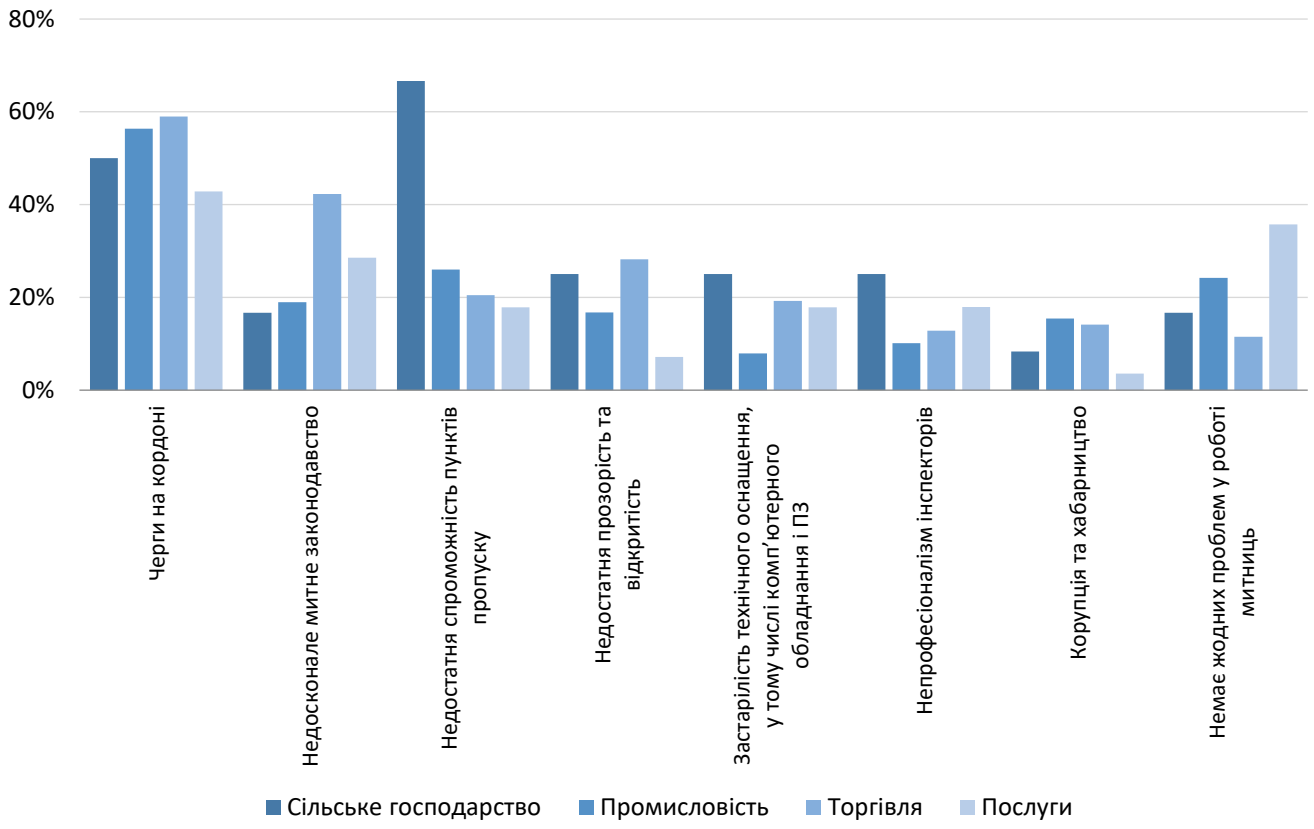

Так, лише 7% мікропідприємств не зазначають жодних проблем у роботі митниць. Ця частка зростає до 18,6% для малого бізнесу та до більше ніж 31% для середнього та великого бізнесу. Для бізнесу менших розмірів актуальні такі проблеми в роботі митниць, як недосконале митне законодавство та непрофесіоналізм інспекторів. Про них підприємства мікро- та малого розмірів повідомляють частіше,

ніж середні та великі. Крім цього, мікропідприємства відрізняються від усіх інших більшою часткою опитаних, які вказують на застарілість технічного оснащення на митницях: 27,3%. Натомість для мікропідприємств не настільки гострою є проблема недостатньої спроможності пунктів пропуску. На неї вказують приблизно від 26% до 30% представників малого, середнього та великого бізнесу, тоді як серед мікропідприємств ця частка складає 14,5%.

Оцінка проблем у роботі митниць, за сектором. Недостатня спроможність пунктів пропуску, значною мірою викликана повномасштабним вторгненням росії, через яке Україна практично втратила доступ до морських шляхів торгівлі, стала особливо гострою проблемою для сільськогосподарських підприємств. 66,7% із них повідомили про цю проблему у 2022 році, що більше ніж для підприємств інших галузей, у яких відповідна частка опитаних не перевищує 26%. Торговельні підприємства частіше за інші, вказують на проблему недосконалого митного законодавства: 42,3%. А підприємства зі сфери послуг більше порівняно з іншими повідомляють, що не зіштовхувалися з проблемами на митниці: 35,7%.

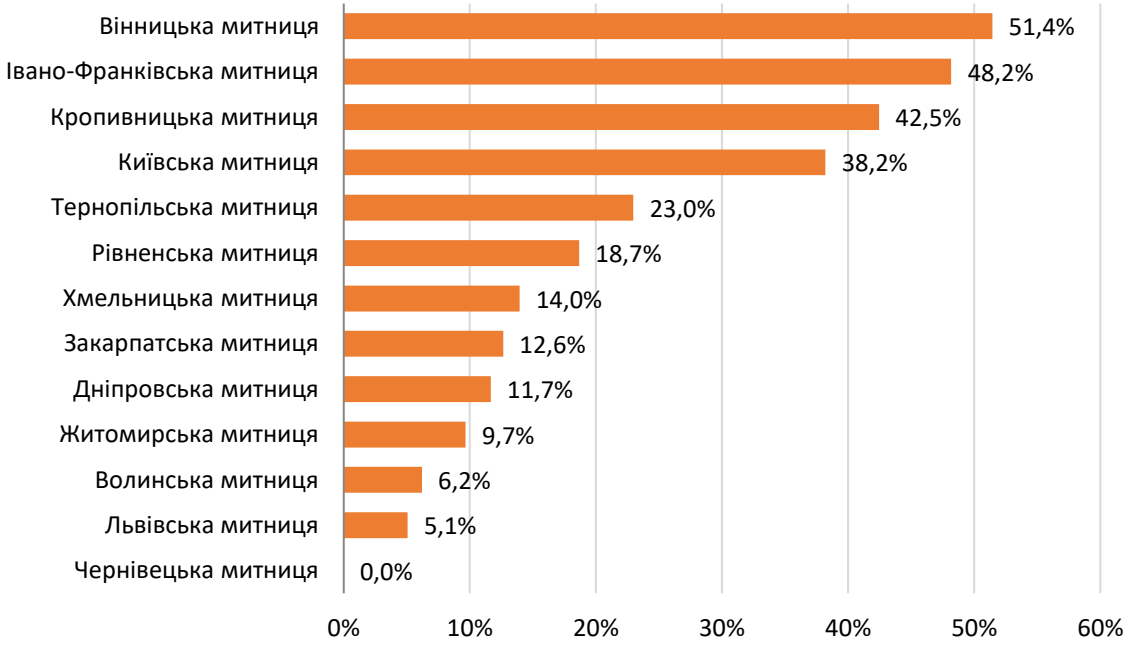
Рис. 12. Проблеми в роботі митниць, за сектором (топ 7 проблем та частка опитаних, які не зіштовхувалися з проблемами), % респондентів

Оцінка проблем у роботі митниць, за митницею[6]. Підприємства, які здійснюють митне оформлення на різних митницях, відрізняються оцінкою проблем на митниці. Насамперед, варто зазначити відмінності в частках респондентів, які не повідомляли про будь-які проблеми, пов'язані з митницею. Таких респондентів найбільше серед підприємств, які користуються послугами Вінницької (51,4%), Івано-Франківської (48,2%), Кропивницької (42,5%) та Київської (38,2%) митниць. Разом із цим, усі або майже всі підприємства, які здійснюють митне оформлення на Чернівецькій, Львівській та Волинській митницях, зіштовхувалися з певними проблемами в роботі митниць.

[6] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Одеській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 13. Частка підприємств, які відповіли, що у роботі митниць немає жодних проблем, за митницею

Про черги на кордоні особливо часто повідомляють підприємства, які здійснюють митне оформлення на Чернівецькій (85,9%) та Волинській (75,9%) митницях. Користувачі послуг Львівської митниці частіше за інших скаржаться на недосконале митне законодавство (56%). Недостатня спроможність пунктів пропуску – це проблема, про яку найчастіше говорить бізнес, що здійснює митне оформлення на Волинській та Тернопільській митницях (більше 50%). Про недостатню прозорість та відкритість на митниці частіше за інших повідомляють користувачі послуг Хмельницької (49%) та Волинської (47,3%) митниць.

На Дніпровській митниці підприємства більшою мірою повідомляють про застаріле технічне оснащення (46,5%), а на Житомирській – про непрофесіоналізм інспекторів (42,7%). А підприємства, які здійснюють оформлення на Тернопільській та Рівненській митницях, частіше від інших скаржаться на корупцію та хабарництво (59,8% та 48,6% опитаних відповідно).

Основні результати коротко

Черги на кордоні стали найпоширенішою проблемою в роботі митниці, на думку опитаних експортерів та імпортерів. На цю проблему вказали 55,2% учасників опитування 2022 року. Частки скарг на свідоме завищення митної вартості товарів, корупцію та хабарництво, а також на постійні зміни структури і керівництва митниці істотно зменшились порівняно з 2021 роком. Недостатня спроможність пунктів пропуску – це, насамперед, проблема експортерів. Натомість, підприємства, які лише імпортують, частіше говорять про недосконале митне законодавство та про недостатню прозорість і відкритість на митниці. Підприємства, які користуються послугами Вінницької, Івано-Франківської, Кропивницької та Київської митниць, частіше не зіштовхувалися з будь-якими проблемами в роботі митниць, тоді як ті, що здійснюють митне оформлення на Чернівецькій, Львівській та Волинській митницях, частіше повідомляють про такі проблеми.

2.1.3 Оцінка проблемності проходження різних видів контролю

У 2022 році респонденти вже втретє оцінили рівень проблемності проходження різних видів контролю: митного, фітосанітарного, ветеринарно-санітарного та контролю на харчову безпеку (уперше оцінити види контролю було запропоновано у 2020 році). Оцінювання відбувалося за шкалою від 0 до 5, де «0» – не було проблем, 1 – «були незначні проблеми», «5» – були значні проблеми. Таким чином, у рамках цього оцінювання більша кількість балів свідчить про вищий рівень проблемності проходження контролю.

Рис. 14. Розподіл оцінок для різних видів контролю у 2020-2021 роках, % респондентів

2.1.1.1 Оцінка проблемності проходження митного контролю

Митний контроль є головним видом контролю, з яким мають справу експортери та імпортери. Результати опитування це підтверджують: митний контроль проходили майже 100% опитаних підприємств. Рівень проблемності митного контролю є невисоким подібно до інших видів контролю. Під час попередніх хвиль дослідження митний контроль був більш проблемним порівняно з іншими видами контролю (фітосанітарним, ветеринарно-санітарним та контролем на харчову безпеку), хоча проблеми переважно залишалися незначними.

Під час війни рівень проблемності зрівнявся для різних видів контролю. У 2022 році 54,7% експортерів та імпортерів, які проходили митний контроль, не зустрічали жодних проблем, що приблизно на рівні інших видів контролю (наприклад, від 49,5% для контролю на харчову безпеку до 52,4% для фітосанітарного контролю). При цьому, у 2021 році різниця була більш суттєвою, адже проблеми були відсутні від 53,1% підприємств під час проходження митного контролю до 80,0% під час контролю на харчову безпеку. Водночас, у 2022 році стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – 9,7% підприємств, що дещо вище ніж під час попередньої хвилі (7,1% у 2021 році).

У результаті середня оцінка проблемності проходження митного контролю становить 1 бал («0» – не було проблема, «5» – були значні проблеми), тоді як у 2021 було 0,9 бала. Таким чином, у середньому, у 2022 році респонденти оцінили проходження митного контролю на рівні попереднього року. Окрім цього, відмінності в результатах переважно є незначними для різних типів підприємств.

Оцінка проблемності проходження митного контролю, за видом ЗЕД. Митний контроль залишається відносно більш проблемним для підприємств, які імпортують продукцію. «Чисті» імпортери оцінили проблемність проходження цього виду контролю на 1 бал (1,1 бала у 2021 році). Показник для підприємств, які поєднують експорт та імпорт, становить 1,1 бала (0,9 бала у 2021 році). Водночас середня оцінка підприємств-експортерів становить 0,6 бала (0,6 бала у 2021 році).

Таким чином, у 2022 році не відбулося суттєвих змін розподілу результатів порівняно з 2021 роком. Окрім цього, у середньому, відмінності в результатах для різних видів ЗЕД є незначними. Однак необхідно звернути увагу, що серед експортерів проблеми виникають менш часто ніж серед імпортерів. Це віддзеркалюють також інші результати опитування, за якими імпортери гірше оцінюють роботу митниці.

Таблиця 6. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Виключно експортери	0,5	0,6	0,6
Виключно імпортери	0,9	1,1	1,0
Експортери та імпортери	0,7	0,9	1,1
Усі	0,7	0,9	1,0

Оцінка проблемності проходження митного контролю, за розміром. На відміну від попередніх хвиль дослідження, підприємства більшого розміру стикалися з більшою кількістю проблем при митному контролі. Великі та середні підприємства в середньому оцінили проблемність митного контролю на 1,1 бала (0,7 бала у 2021 році). Водночас, серед малих та мікропідприємств зафіксовано кращі оцінки митного контролю – 0,7 та 0,9 бала відповідно (0,9 та 1,1 у 2021 році). Можливими причинами відмінності в результатах можуть бути: 1) більша вага галузевих особливостей; 2) більший рівень проблемності через значні обсяги експорту підприємств середнього та великого розміру. Однак у середньому наявність проблем залишається низькою для підприємств усіх розмірів, а відмінності в результатах є незначними.

Таблиця 7. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Мікропідприємства	0,8	0,9	0,7
Малі підприємства	0,8	1,1	0,9
Середні підприємства	0,6	0,7	1,1
Великі підприємства	0,6	0,7	1,1

Оцінка проблемності проходження митного контролю, за сектором. У 2022 році оцінки не відрізняються для трьох секторів – сільського господарства, промисловості та торгівлі. Зокрема, для всіх трьох секторів середня оцінка проходження митного контролю становить 0,9 бала, що приблизно на рівні результатів попередньої хвилі (1 бал для сільського господарства та торгівлі, 0,8 бала для промисловості у 2021 році). Водночас для сфери послуг митний контроль є найбільш проблемним – середня оцінка 1,5 бала. Це відображає ситуацію попередніх років, оскільки у 2020 році для послуг теж був найгірший результат – 1,2 бала.

Такі результати свідчать про значну проблематичність проходження різних видів контролю для логістичних компаній, які становлять основу частину дослідженого сектору послуг. Саме надавачі логістичних послуг завжди безпосередньо мають справу з проходженням різних видів контролю та змушені очікувати на кордоні, що може погіршувати їхні оцінки.

Таблиця 8. Оцінка проблемності проходження митного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження митного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Сільське господарство	0,6	1,0	0,9
Промисловість	0,6	0,8	0,9
Торгівля	0,8	1,0	0,9
Послуги	1,2	1,0	1,5

2.1.1.2 Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю

Фітосанітарний контроль менш поширений порівняно з митним, оскільки поширюється лише на підкарантинні матеріали та об'єкти (продукція та сировина рослинного походження, дерев'яне пакування продукції тощо), що надходять в Україну. Про проходження фітосанітарного контролю у 2022 році повідомили 73,8% опитаних (68,5% у 2021 році). Водночас, цей вид контролю за рівнем проблемності приблизно на рівні митного контролю, хоча був менш проблемним раніше. 52,4% підприємств, які проходили фітосанітарний контроль, не мали жодних проблем із ним у 2022 році (73,1% у 2021 році). При цьому стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) лише 9,6% опитаних (4,5% у 2021 році).

Середня оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю у 2022 році становить 1 бал («0» – не було проблем, «5» – були значні проблеми). Таким чином, оцінка вдвічі погіршилася порівняно з 2021 роком, коли становила 0,5 бала. Це може бути спричинено новими викликами під час війни. Однак рівень проблемності залишається незначним.

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за видом ЗЕД. У середньому наявність проблем є низькою для підприємств різних видів ЗЕД. У 2022 році середня оцінка серед «чистих» експортерів не змінилася порівняно з попередньою хвилею і становить 0,6 бала. Водночас оцінки погіршилися серед імпортерів. Зокрема, серед «чистих» імпортерів у 2022 році середня оцінка становить 0,8 бала (0,5 бала у 2021 році), а серед підприємств, які поєднують експорт та імпорт, – 1,4 бала (0,5 бала у 2021 році). Незважаючи на незначний рівень проблемності, подібний розподіл результатів свідчить про зростання проблем із фітосанітарним контролем для імпортерів під час війни.

Таблиця 9. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Виключно експортери	0,3	0,6	0,6
Виключно імпортери	0,5	0,5	0,8
Експортери та імпортери	0,4	0,5	1,4
Усі	**0,4**	**0,5**	1,1

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за розміром. Під час війни змінилася ситуація з досвідом проходження фітосанітарного контролю серед підприємств різного розміру. Якщо у 2021 році середні та великі підприємства більш позитивно оцінювали цей вид контролю, то у 2022 році більше проблем виникало саме в підприємств більшого розміру. Зокрема, у 2022 році середня оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю становить 0,5 бала для мікро- та 1 бал для малих підприємств, але 1,4 бала для середніх та 1,3 бала для великих.

Як і у випадку митного контролю, можливими причинами відмінності в результатах можуть бути: 1) більша вага галузевих особливостей; 2) більший рівень проблемності через значні обсяги експорту підприємств середнього та великого розміру. Однак, у середньому наявність проблем залишається низькою для підприємств усіх розмірів, а відмінності в результатах є незначними.

Таблиця 10. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Мікропідприємства	0,4	0,6	0,5
Малі підприємства	0,4	0,7	1,0
Середні підприємства	0,4	0,3	1,4
Великі підприємства	0,4	0,4	1,3

Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за сектором. У 2021 році оцінки майже не відрізнялися для підприємств різних секторів. Однак у 2022 році проблеми з проходженням фітосанітарного контролю більше загострилися для представників сільського господарства та послуг. Якщо у 2021 році сільськогосподарські підприємства поставили в середньому 0,6 бала, то у 2022 році цей показник досягнув 1,5 бала. Також у три рази погіршилася оцінка серед представників послуг – з 0,6 бала у 2021 році до 1,8 бала у 2022 році. У промисловості середня оцінка погіршилася з 0,5 до 1 бала.

У цілому погіршення ситуації може відображати погіршення ситуації з операціями ЗЕД через черги на кордонах, зумовлені війною. Наприклад, у секторі послуг, насамперед, представлені логістичні компанії, які можуть мати проблеми, наприклад, із проходженням фітосанітарного контролю, дерев'яного пакування тощо. Саме ці компанії можуть мати найгірший безпосередній досвід проходження різних

видів контролю. Водночас, для представників торгівлі ситуація майже не змінилася – у 2022 році середня оцінка становить 0,7, що майже на рівні попереднього року (0,6 бала).

Таблиця 11. Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження фітосанітарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Сільське господарство	0,6	0,6	1,5
Промисловість	0,4	0,5	1,0
Торгівля	0,5	0,6	0,7
Послуги	0,1	0,6	1,8

2.1.1.3 Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю

У 2022 році мали справу з ветеринарно-санітарним контролем 56,5% опитаних. Цей вид контролю зрівнявся з іншими видами контролю за рівнем проблемності. Серед респондентів, які проходили ветеринарно-санітарний контроль, у 2022 році про відсутність проблем повідомили 51,7% опитаних (76,1% у 2021 році). Стикалися з високим рівнем проблем (оцінки «4» та «5» балів) – 11,7% підприємств (5,9% у 2021 році). У 2022 році середня оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю становить 1,2 бала («0» – не було проблем, «5» – були значні проблеми). Це у два рази гірший результат порівняно з попередньою хвилею (0,6 бала), що може бути спричинено новими викликами під час війни. Однак рівень проблемності залишається незначним.

Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за видом ЗЕД. У 2022 році ветеринарно-санітарний контроль став найбільш проблемним для підприємств, які поєднували експорт та імпорт – середня оцінка 1,5 бала. Це втричі більше порівняно з попередньою хвилею дослідження (0,5 бала). Водночас результати для «чистих» експортерів та імпортерів майже не змінилися – відповідно 0,7 бала та 0,6 бала (0,8 та 0,5 у 2021 році). Така зміна результатів може бути спричинена галузевою специфікою підприємств.

Таблиця 12. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження ветеринарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Виключно експортери	0,2	0,8	0,7
Виключно імпортери	0,6	0,5	0,6
Експортери та імпортери	0,4	0,5	1,5
Усі	0,5	0,6	1,2

Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за розміром. Під час війни змінилася ситуація з досвідом проходження фітосанітарного контролю серед підприємств різного розміру. Якщо у 2021 році найгірше оцінювали проходження ветеринарно-санітарного контролю малі

підприємства (0,8 бала), то у 2022 році найгірша оцінка у великих підприємств – 1,5 бала (була 0,8 бала у 2021 році). Окрім цього, відносно вища проблемність для середніх підприємств – 1,4 бала у 2022 році (0,3 бала у 2021 році). Таким чином, у цілому ситуація погіршилася для великого та середнього бізнесу. Однак результати майже не змінилася для мікро- та малих підприємств, для яких оцінки у 2022 році становлять відповідно 0,5 бала та 1 бал (у 2021 році – 0,6 та 0,8 бала).

Як і у випадку митного контролю, можливими причинами відмінності у результатах можуть бути: 1) більша вага галузевих особливостей для бізнесу різного розміру; 2) більший рівень проблемності через значні обсяги експорту підприємств середнього та великого розміру. Однак, у середньому наявність проблем залишається низькою для підприємств усіх розмірів.

Таблиця 13. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Мікропідприємства	0,6	0,6	0,5
Малі підприємства	0,5	0,8	1,0
Середні підприємства	0,3	0,3	1,4
Великі підприємства	0,2	0,6	1,5

ОЦІНКА ПРОБЛЕМНОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОГО КОНТРОЛЮ, ЗА СЕКТОРОМ. У 2022 році проблеми з проходженням ветеринарно-санітарного контролю загострилися для представників сільського господарства, промисловості та послуг. Зокрема, сільськогосподарські підприємства в середньому поставили 1,5 бала. Це дещо вище ніж у 2021 році (1,1 бала), коли саме в сільському господарстві найгірше оцінювали ветеринарно-санітарний контроль. Для промисловості оцінка погіршилася вдвічі – з 0,5 бала у 2021 році до 1,1 бала у 2022 році, а для сфери послуг майже втричі – з 0,7 бала до 2,0 бала. У торгівлі ж ситуація не змінилася, й оцінка залишилася на рівні попереднього року – 0,6 бала.

Як і у випадку інших видів контролю, погіршення ситуації може відображати нові виклики для учасників ЗЕД під час війни, зокрема зміну експортних шляхів, черги на кордонах тощо. При цьому, у секторі послуг, насамперед, представлені логістичні компанії, які можуть мати безпосередньо найгірший досвід проходження різних видів контролю.

Таблиця 14. Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю, за сектором

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження ветеринарно-санітарного контролю (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Сільське господарство	0,4	1,1	1,5
Промисловість	0,3	0,5	1,1
Торгівля	0,6	0,6	0,6
Послуги	0,3	0,7	2,0

2.1.1.4 ОЦІНКА ПРОБЛЕМНОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ КОНТРОЛЮ НА ХАРЧОВУ БЕЗПЕКУ

У 2021 році оцінили контроль на харчову безпеку (державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин) 54,1% опитаних. Серед цих підприємств 49,5% респондентів не мали жодних проблем (80,0% у 2021 році). При цьому високий рівень проблем (оцінки «4» та «5» балів) – лише в 11,9% підприємств (1,3% у 2021 році).

Середня оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку у 2022 році становить лише 1,2 бала («0» – не було проблем, «5» – були значні проблеми). Це майже втричі гірший результат порівняно з 2021 роком, коли у сфері контролю на харчову безпеку були майже відсутні проблеми (0,4 бала). Це може бути спричинено новими викликами для бізнесу під час війни.

Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку контролю, за видом ЗЕД. У 2022 році оцінки контролю харчової безпеки найбільше погіршилися для імпортерів. Зокрема, оцінка «чистих» імпортерів погіршилася вдвічі – із 0,3 бала до 0,6 бала. Окрім цього, у декілька разів зросла оцінка проблематичності цього виду контролю для підприємств, які поєднують експорт та імпорт – із 0,4 бала у 2021 році до 1,5 бала у 2022 році. Водночас оцінка майже не змінилася для експортерів – 0,7 бала у 2022 році проти 0,5 бала у 2021 році.

Таблиця 15. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за видом ЗЕД

Вид ЗЕД	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Виключно експортери	0,1	0,5	0,7
Виключно імпортери	0,5	0,3	0,6
Експортери та імпортери	0,2	0,4	1,5
Усі	0,3	0,4	1,2

Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку контролю, за розміром. Під час війни погіршився досвід проходження контролю на харчову безпеку серед підприємств усіх розмірів, крім мікробізнесу. Зокрема, оцінка мікропідприємств не змінилася – залишилася на рівні 0,4 бала. Водночас оцінки погіршилися для малих (із 0,5 бала у 2021 році до 1,2 бала у 2022 році), середніх (із 0,3 бала до 1,4 бала) та великих (із 0,2 бала до 1,5 бала) підприємств. Таким чином, зі зростанням розміру підприємств зростає рівень проблем при проходженні контролю (ситуація дзеркальна до 2021 року).

Як і у випадку митного контролю, можливими причинами відмінності в результатах можуть бути: 1) більша вага галузевих особливостей для бізнесу різного розміру; 2) більший рівень проблемності через значні обсяги експорту підприємств середнього та великого розміру. Однак, у середньому наявність проблем залишається низькою для підприємств усіх розмірів.

Таблиця 16. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за розміром підприємства

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Мікропідприємства	0,4	0,4	0,4
Малі підприємства	0,3	0,5	1,2

Розмір підприємств	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)		
Середні підприємства	0,1	0,3	1,4
Великі підприємства	0,1	0,2	1,5

ОЦІНКА ПРОБЛЕМНОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ КОНТРОЛЮ НА ХАРЧОВУ БЕЗПЕКУ, ЗА СЕКТОРОМ. Якщо у 2021 році оцінки майже відрізняються для підприємств різних секторів, то у 2022 році ситуація погіршилася для окремих секторів. Порівняно з 2021 роком найбільше зросла проблемність контролю на харчову безпеку для сектору послуг – із 0,4 бала до 2,1 бала. У секторі послуг, насамперед, представлені логістичні компанії, які можуть мати безпосередньо найгірший досвід проходження різних видів контролю. На противагу цьому менш проблематичним контроль на харчову безпеку був для сектору торгівлі (як і в контексті інших видів контролю), представники якого поставили в середньому 0,8 бала (0,3 бала у 2021 році).

Таблиця 17. Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку, за сектором[7]

Сектор підприємств	Оцінка проблемності проходження контролю на харчову безпеку (від 0 до 5 балів)		
	2020	2021	2022
Сільське господарство	0	0,5	1,6
Промисловість	0,2	0,5	1,1
Торгівля	0,4	0,3	0,8
Послуги	-	0,4	2,1

Основні результати коротко

Рівень проблемності всіх видів контролю залишається низьким, від 49,5% (контроль на харчову безпеку) до 54,7% (митний контроль) опитаних не мали жодних проблем у 2022 році. Під час війни рівень проблемності зрівнявся для різних видів контролю, але проблеми переважно залишаються незначними. Проходження митного та фітосанітарного контролю більш проблемне для імпортерів, а ветеринарно-санітарного та на харчову безпеку для експортерів. У цілому різниця між оцінками підприємств різного розміру та секторами переважно є незначною. Однак значний рівень проблем серед підприємств сфери послуг, які переважно представлені транспортними компаніями.

[7] У 2020 році в секторі послуг кількість респондентів, які проходили контроль на харчову безпеку, була недостатньою для проведення обрахунків.

2.2 Оцінка роботи митниці та окремих аспектів її роботи за останній рік

Протягом останніх років у митних органах України відбувалися зміни, спрямовані на спрощення процесів та підвищення їхньої ефективності, діджиталізацію, а також покращення кадрового забезпечення та технічного оснащення. Змінювалася й структура цих органів: Державна митна служба отримала повноваження реалізовувати державну митну політику замість колишньої Державної фіскальної служби та розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи, у рамках якої було утворено 26 митниць як відокремлених підрозділів Держмитслужби за адміністративно-територіальним устроєм України.

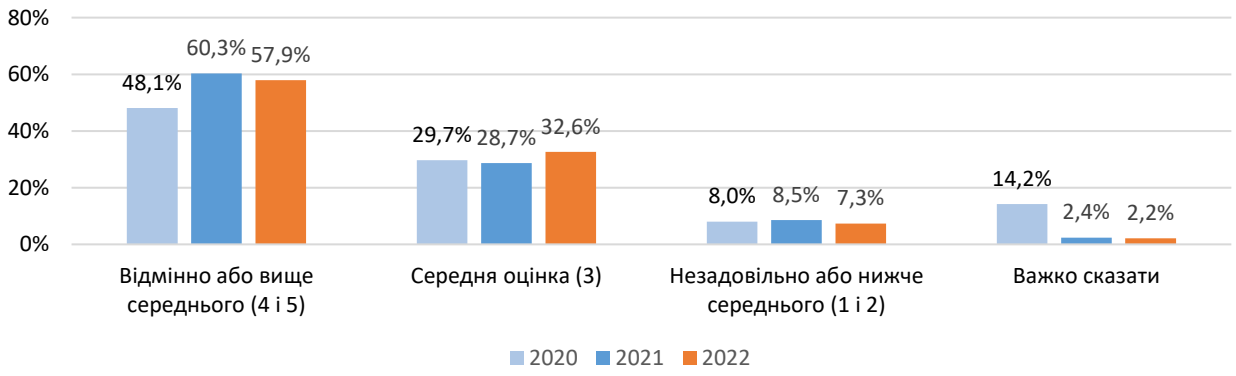
У 2022 році експортери та імпортери в черговий раз оцінили, як митниця працювала протягом останнього року та чи змінилася ефективність її роботи за останній рік. Крім цього, вони оцінили різні аспекти роботи митниці, такі як технічне оснащення, компетенції митників, рівень корупції та інші.

2.2.1 Оцінка роботи митниці та змін у її роботі за останній рік

Представники підприємств-учасників ЗЕД, які взяли участь в опитуванні, дали свої оцінки роботі митниці за 2022 рік та оцінили зміни, що відбулися з кінця 2021 року. Зокрема, респондентам було запропоновано оцінити роботу митниці за шкалою від 1 до 5, де 1 означає незадовільну оцінку, а 5 – відмінну. Уперше таку оцінку підприємства зробили в п'ятій хвилі опитування у 2020 році, що дає можливість порівняти оцінки[8]. Також респонденти повідомили, як, на їхню думку, змінилася ефективність роботи митниці за останній рік: покращилася, погіршилася чи залишилася без змін.

Майже 58% респондентів оцінили роботу митниці за останній рік на «добре» та «відмінно» (на 4 або 5 балів). 32,6% поставили середню оцінку, а 7,3% – негативні оцінки (1 або 2 бали). У цих оцінках не зафіксовано помітних змін порівняно з 2021 роком. Середня оцінка роботи митниці склала 3,6 бала у 2022 році. Це не відрізняється від двох попередніх років, коли респонденти відповідали на це запитання: у 2020 році середня оцінка роботи митниці склала 3,6 бала, а у 2021 – 3,7 бала.

Рис. 15. Оцінка роботи митниці за останній рік (у 2020 році – оцінки роботи Нової митниці), % респондентів

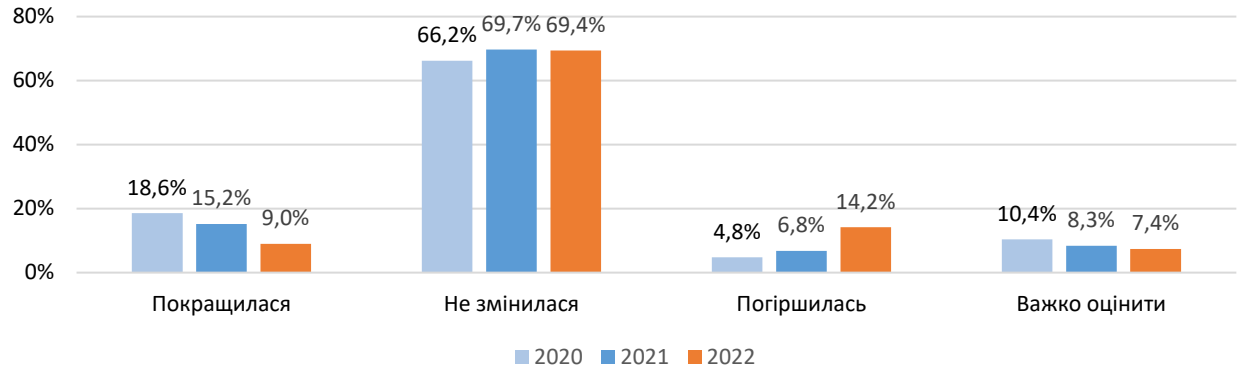

Що ж до оцінки змін ефективності роботі митниці, то у 2022 році, як і в попередніх роках, більшість респондентів (69,4%) відповіли, що вона не змінилася за останній рік. Проте на відміну від 2020 та 2021 років, у 2022 році частка підприємств, на думку яких робота митниці погіршилась, перевищує частку тих, які помітили покращення в роботі митниці.

Так, 14,2% підприємств, опитаних у 2022 році, вважають, що ефективність роботи митниці погіршилась. Це більше, ніж було у 2021 (6,8%) та у 2020 (4,8%) роках. Натомість покращення роботи митниці зазначили 9%. Для порівняння, у 2020 році таких було 18,6%, а у 2021 – 15,2%. У результаті цього, різниця (баланс) між позитивними та негативними оцінками змін у роботі митниці вперше стала негативною (-5,2 в. п.). У 2021 році вона складала +8,4 в. п., а у 2020 році була ще більш позитивною: +13,8 в. п.

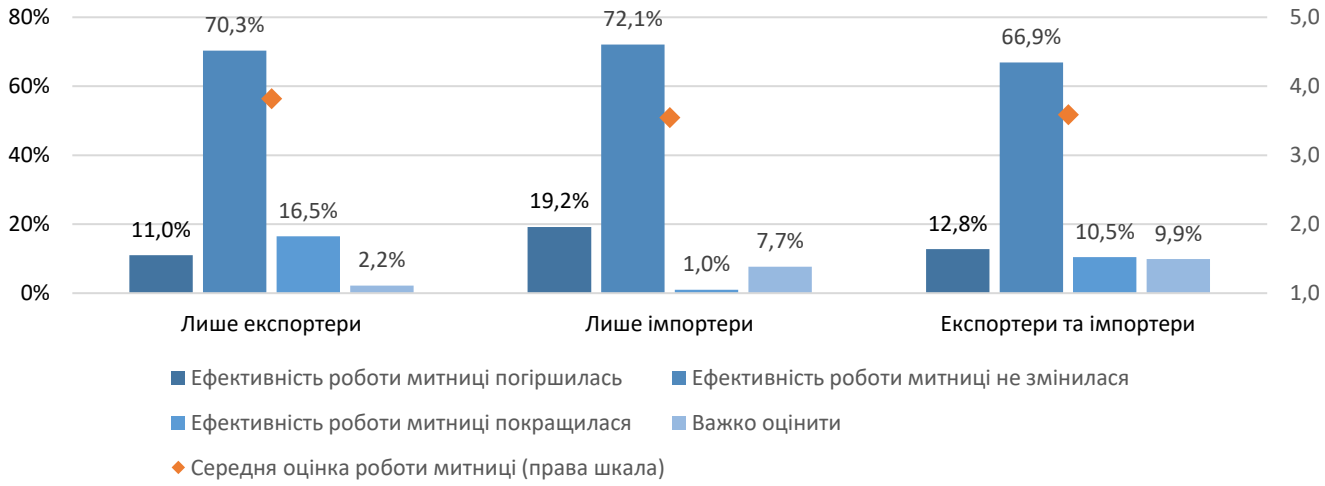
[8] У 2020 році респонденти оцінювали роботу Нової митниці, починаючи з грудня 2019 року.

Рис. 16. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом попереднього року, % респондентів

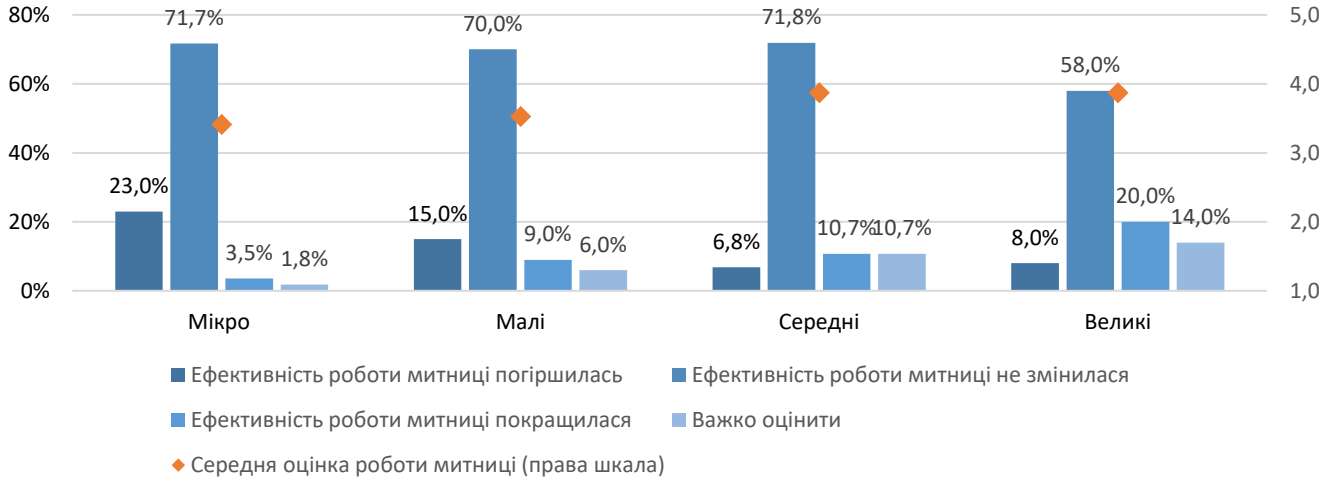
Оцінка роботи митниці та змін за рік підприємствами різних груп ЗЕД. Підприємства, які лише експортують, оцінюють роботу митниці і зміни в її ефективності краще, ніж ті, що лише імпортують та поєднують імпорт з експортом. Зокрема, серед підприємств, які мають лише експорт, найвища порівняно з рештою бізнесу частка респондентів, які вважають, що ефективність роботи митниці покращилася протягом попереднього року: 16,5%. Серед підприємств, що поєднують імпорт з експортом, вона нижча (10,5%), а серед виключно імпортерів складає лише 1%. Середній бал оцінки роботи митниці серед виключно експортерів склав 3,8 бала, тоді як для виключно імпортерів – 3,5, а для підприємств, що експортують та імпортують одночасно, – 3,6 бала.

Рис. 17. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за видом ЗЕД, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

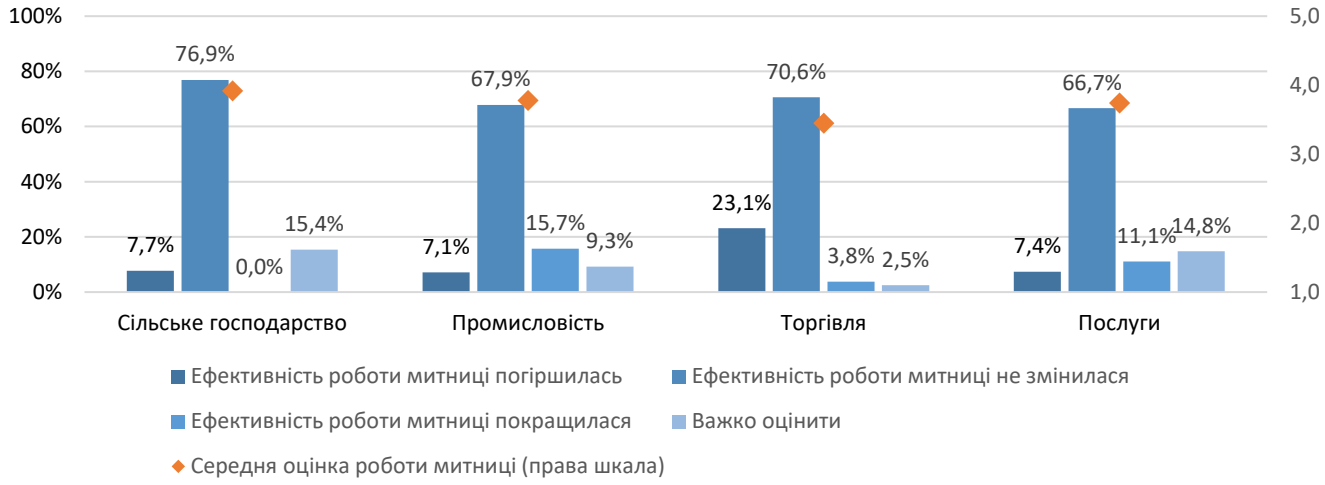
Оцінка роботи митниці та змін за рік підприємствами різних розмірів. Підприємства великого та середнього розмірів краще оцінюють ефективність роботи митниці, ніж бізнес меншого розміру. Їхня середня оцінка роботи митниці за останній рік склала 3,9 бала, тоді як малі підприємства в середньому поставили 3,5, а мікропідприємства – 3,4 бала. Крім цього, у великому бізнесі спостерігається найвища частка підприємств, які вказали на покращення ефективності роботи митниці за попередній рік (20%), у той час як у мікробізнесі найбільша частка респондентів, порівняно з підприємствами більших розмірів, вважає, що робота митниці, навпаки, погіршилася: 23%.

Рис. 18. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за розміром, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

Оцінка роботи митниці та змін за рік підприємствами різних секторів. Сільськогосподарські та промислові підприємства оцінюють роботу митниці за останній рік краще, ніж бізнес у сферах торгівлі та послуг. Середні оцінки перших склали 3,9 та 3,8 балів, тоді як останніх – 3,5 та 3,7 балів відповідно. Промислові підприємства найкраще оцінюють зміни в ефективності роботи митниці за останній рік: 15,7% із них вважають, що вона покращилася. Натомість у сфері торгівлі найбільша частка респондентів, порівняно з іншими галузями, говорять, що робота митниці стала менш ефективною: 23,1%.

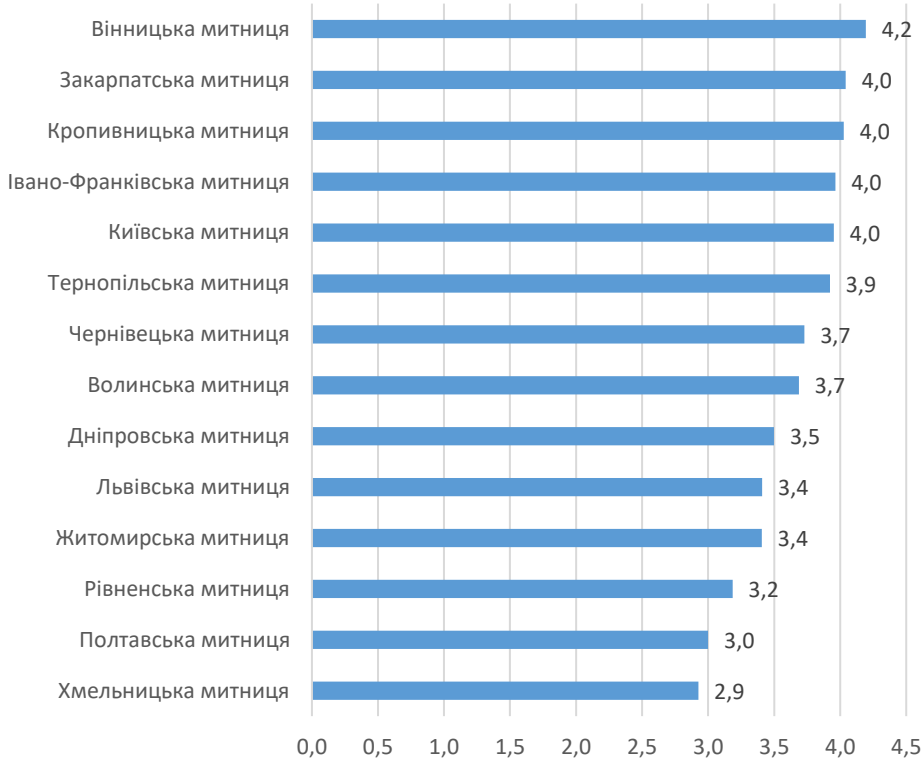
Рис. 19. Оцінка змін ефективності роботи митниці порівняно з аналогічним періодом 2021 року та середня оцінка роботи митниці за останній рік, за сектором, % респондентів (оцінка змін) та бали (оцінка роботи)

Оцінка роботи митниці та змін за рік, за митницею[9]. Найвищий середній бал оцінки роботи митниці за останній рік поставив бізнес, що здійснює митне оформлення на Вінницькій митниці: 4,2 бала. Високим середнім балом відзначаються й ті підприємства, які користуються послугами Закарпатської, Кропивницької, Івано-Франківської та Київської митниць (по 4 бали в середньому), а також Тернопільської митниці (3,9 бала). З іншого боку, бізнес, що здійснює митне оформлення на Хмельницькій та Полтавській митницях, поставив найнижчі оцінки у 2022 році (у середньому 2,9 та 3 бали відповідно).

[9] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Одеській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 20. Середня оцінка роботи митниці за останній рік за митницею, бали

Про те, що ефективність роботи митниці покращилася за останній рік, найчастіше говорить бізнес, який користується послугами Вінницької митниці (33,3%), а також Закарпатської (28,6%) та Житомирської (25%). Разом із цим, на Житомирській, а також на Чернівецькій митниці зафіксовано найвищі частки підприємств, які говорять про погіршення роботи митниці протягом останнього року: по 33,3%.

Основні результати коротко

Більше половини опитаних підприємств оцінили роботу митниці за останній рік на «добре» та «відмінно». 7,3% дали незадовільну оцінку. Середня оцінка роботи митниці склала 3,6 бала у 2022 році. Вона залишилася на рівні двох попередніх років: у 2020 році ця оцінка дорівнювала 3,6 бала, а у 2021 – 3,7. Проте, на відміну від 2020 та 2021 років, у 2022 році частка підприємств, на думку яких робота митниці погіршилась (14,2%), перевищує частку тих, які помітили покращення в роботі митниці (9%). У результаті цього різниця (баланс) між позитивними та негативними оцінками змін у роботі митниці вперше стала негативною (-5,2 в. п.). У 2021 році вона складала +8,4 в. п., а у 2020 році була ще вищою: +13,8 в. п. Підприємства, які лише експортують, оцінюють роботу митниці і зміни в її ефективності краще, ніж ті, що лише імпортують та поєднують імпорт з експортом. Найвищий середній бал оцінки роботи митниці за останній рік поставив бізнес, що здійснює митне оформлення на Вінницькій митниці: 4,2 бала.

2.2.2 Оцінка окремих аспектів роботи митниці

В опитуванні 2022 року експортерам та імпортерам уже втретє було запропоновано оцінити різні аспекти роботи митниці. Це дає можливість побачити, наскільки ефективно працюють окремі сторони діяльності митних органів і де потрібні додаткові зусилля для їх реформування.

При здійсненні експорту та імпорту важливі як ретельність перевірки, прозорість процедур і відсутність корупції, так і те, як на митниці спілкуються з представниками бізнесу, чи мають співробітники митниці необхідні знання і вміння, а також чи дозволяє технічне оснащення митниці здійснювати митні процедури вчасно й ефективно. Тому підприємства оцінили роботу митниці в таких п’яти аспектах:

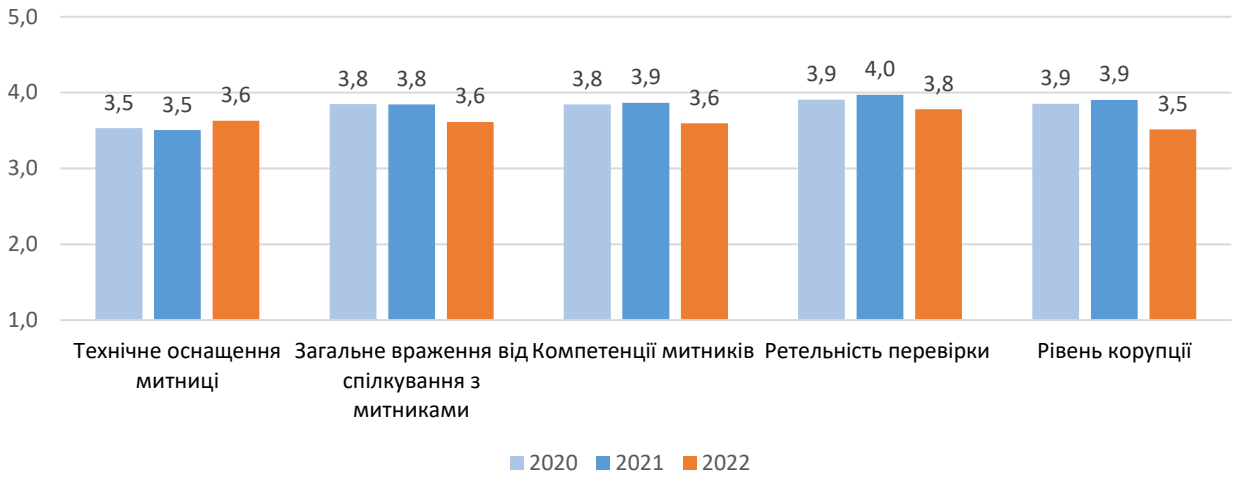
- технічне оснащення;
- загальне враження від спілкування з митниками;
- компетенції митників;
- ретельність перевірки;
- рівень корупції.

У 2022 році підприємства оцінили всі перелічені аспекти роботи митниці на 3,5 бала і більше, тобто вище середнього. Найвище був оцінений такий аспект, як ретельність перевірки: у середньому на 3,8 бала. 63,8% респондентів поставили йому позитивні оцінки (4 або 5 балів). Це перевищує частки позитивних оцінок інших аспектів, за якими такі високі бали ставили від 54% до 57% підприємств. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці практично не змінилася в порівнянні з попередніми роками (3,9 бала у 2020 році та 4 бали у 2021).

Такі аспекти роботи митниці, як технічне оснащення, загальне враження від спілкування з митниками та компетенції митників, були оцінені в середньому на 3,6 бала. Утой час як оцінки технічного оснащення митниці залишилися на рівні попередніх років, оцінки загального враження від спілкування з митниками та компетенцій митників дещо зменшилися порівняно з 2020 та 2021 роками. Так, у попередніх роках загальне враження від спілкування з митниками оцінювали на 3,8 бала, а компетенції митників – на 3,8-3,9 балів.

Рівень корупції був оцінений дещо нижче за інші аспекти: на 3,5 бала (1 бал у цьому запитанні означав високий рівень корупції, а 5 – низький рівень або відсутність корупції). Проте і тут переважають позитивні оцінки: 54% респондентів поставили 4 або 5 балів, що відповідає оцінці корупції як низької або відсутньої.

Рис. 21. Середня оцінка різних аспектів роботи митниці, бали

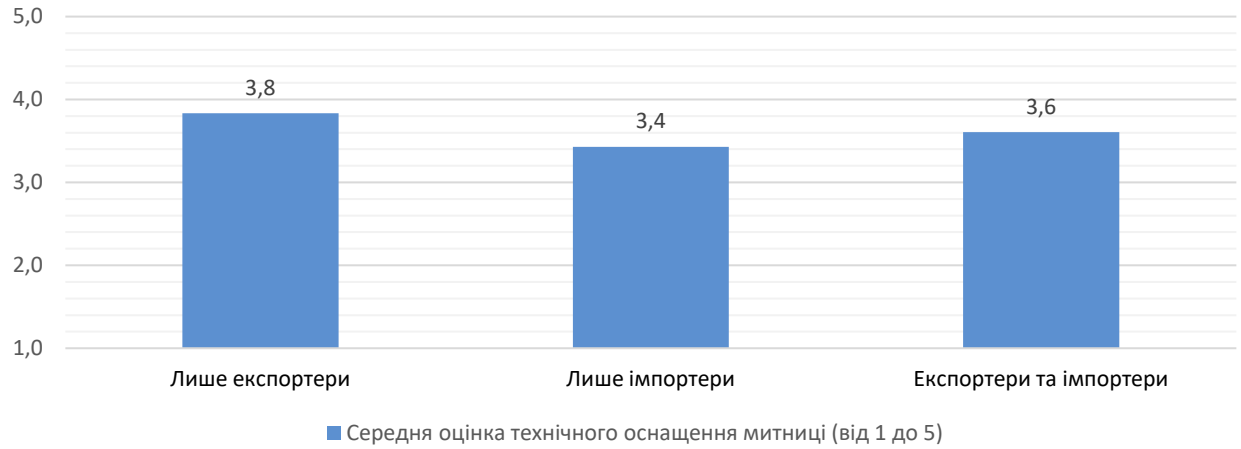

Варто зазначити, що оцінки окремих аспектів роботи митниці відповідають оцінці роботи митниці за останній рік загалом, яка у 2022 році склала 3,6 бала (див. *розділ 2.2.1 Оцінка роботи митниці*).

2.2.2.1 Оцінка технічного оснащення митниці підприємствами різних типів

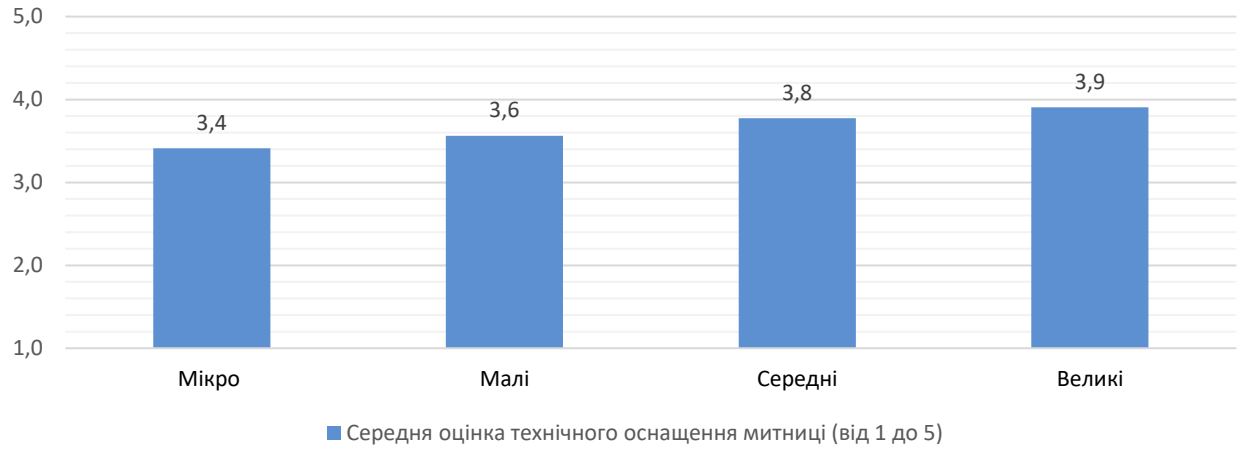
Оцінка технічного оснащення митниці підприємствами різних груп ЗЕД. Представники підприємств, які лише експортують, краще від інших оцінюють технічне оснащення митих органів. Їхня середня оцінка цього аспекту роботи митниці склала 3,8 бала, тоді як середня оцінка виключно імпортерами – 3,4 бала, а підприємствами, що експортують та імпортують, – 3,6 бала.

Рис. 22. Середня оцінка технічного оснащення митниці, за видом ЗЕД, бали

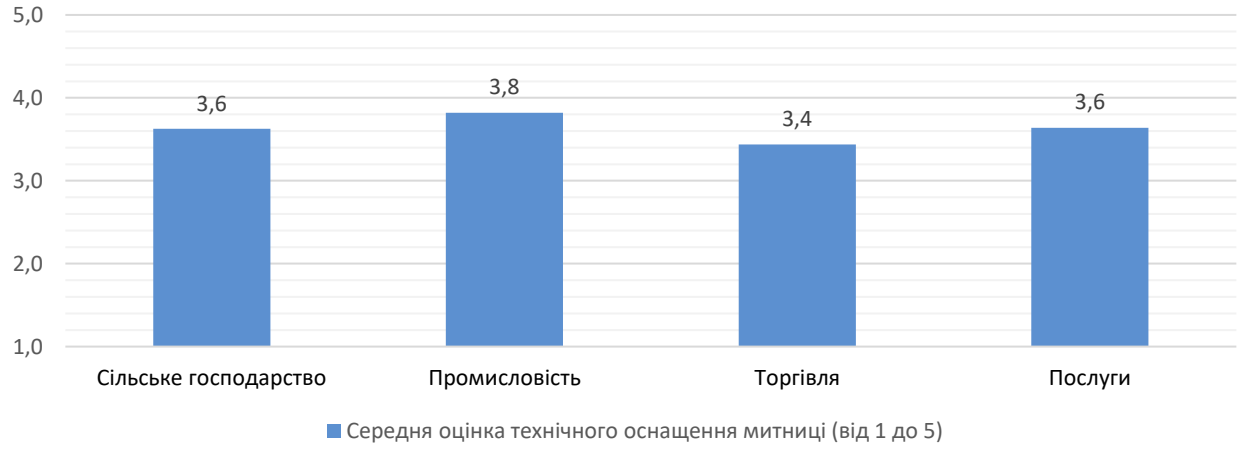
Оцінка технічного оснащення митниці підприємствами різних розмірів. Оцінки технічного оснащення митних органів покращуються зі зростанням розміру підприємств. Так, мікропідприємства в середньому оцінюють його на 3,4 бала, малі – на 3,6, середні – на 3,8, а великі – уже на 3,9.

Рис. 23. Середня оцінка технічного оснащення митниці за розміром, бали

Оцінка технічного оснащення митниці підприємствами різних секторів. Представники промислових підприємств оцінили технічне оснащення митих органів у середньому на 3,8 бала.

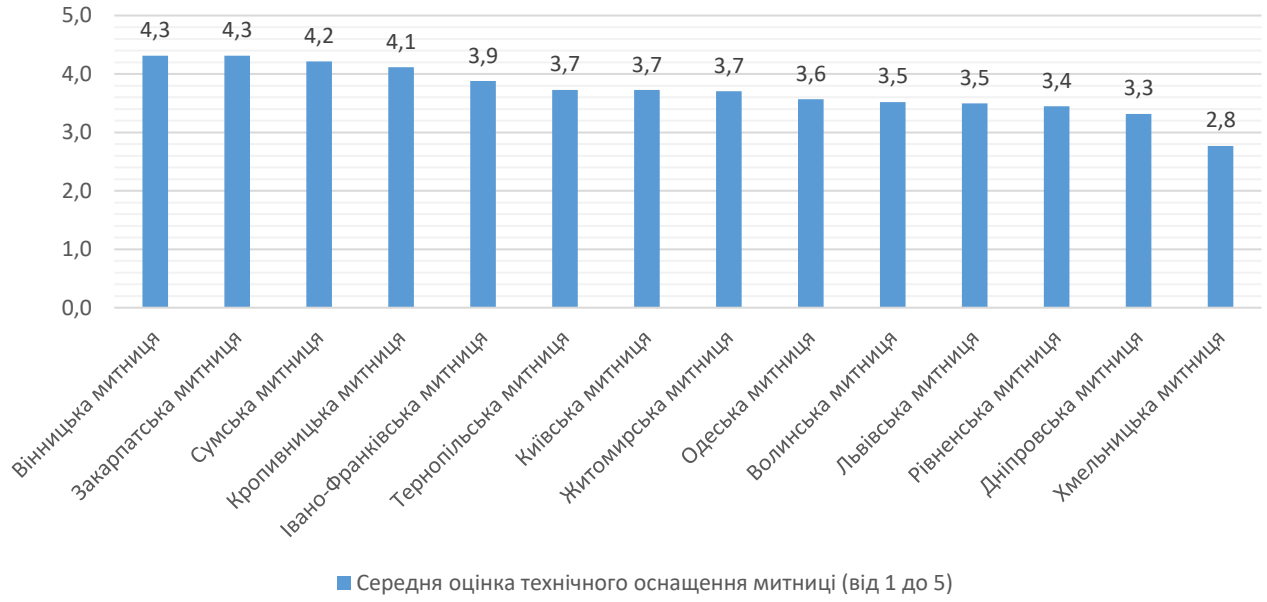
Рис. 24. Середня оцінка технічного оснащення митниці за сектором, бали

Це більше ніж в інших секторах, у яких цей аспект роботи митниці оцінюють у середньому від 3,4 до 3,6 балів.

Оцінка технічного оснащення митниці, за митницею[10]. Найвищі оцінки технічному оснащенню на митниці поставив бізнес, який здійснює митне оформлення на Вінницькій та Закарпатській митницях, (у середньому 4,3 бала). Найнижчі оцінки поставили підприємства, що здійснюють таке оформлення на Хмельницькій митниці (2,8 бала).

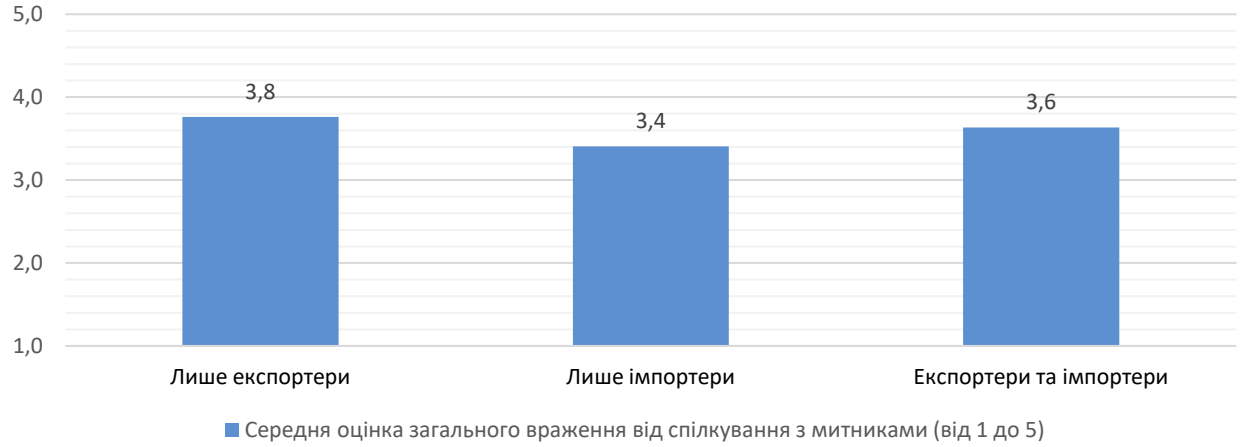
Рис. 25. Середня оцінка технічного оснащення митниці, за митницею, бали

2.2.2.2 Оцінка загального враження від спілкування з митниками підприємствами різних типів

Оцінка загального враження від спілкування з митниками підприємствами різних груп ЗЕД. Представники бізнесу, який лише експортує, краще оцінюють своє загальне враження від спілкування з митними службовцями, (у середньому на 3,8 бала), ніж респонденти з підприємств, що здійснюють імпорт (3,4 бала) та експорт разом з імпортом (3,6 бала).

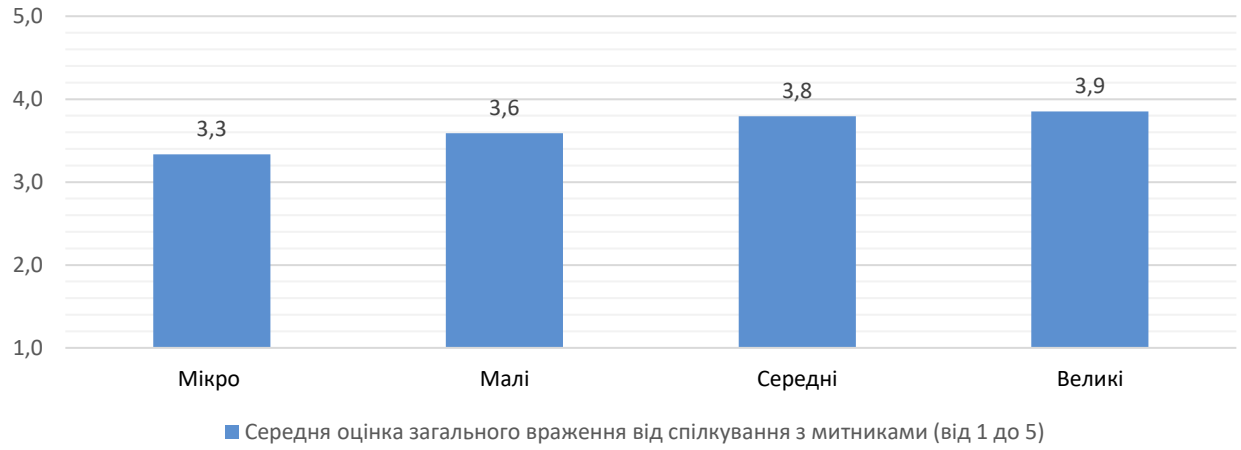
Рис. 26. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками за видом ЗЕД, бали

[10] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

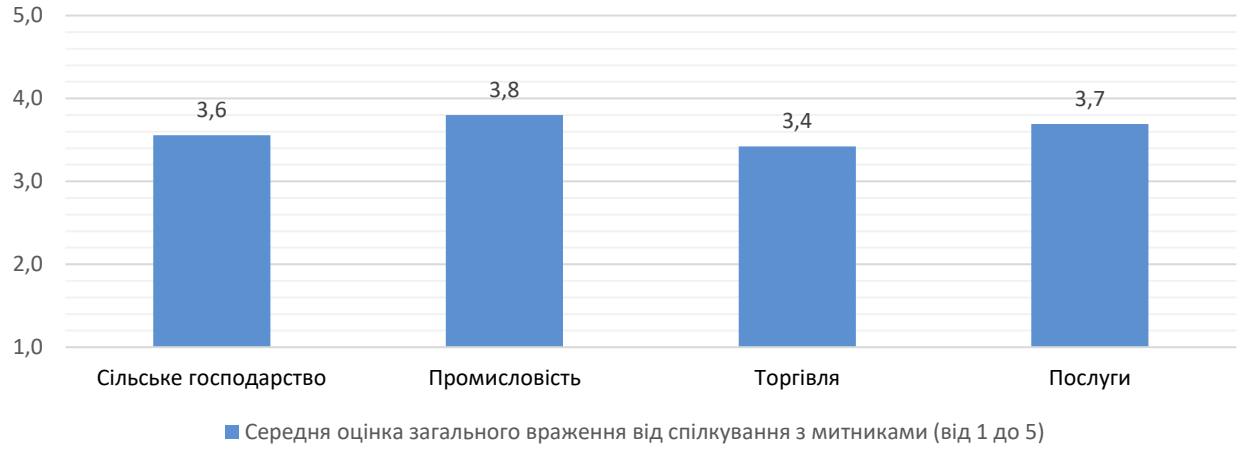
Оцінка загального враження від спілкування з митниками підприємствами різних розмірів. Оцінка представниками бізнесу їхнього загального враження від спілкування з митниками покращується зі зростанням розміру бізнесу. Якщо представники мікропідприємств оцінюють цей аспект роботи митниці в середньому на 3,3 бала, то опитані в малому бізнесі – на 3,6; у середньому – на 3,8, а у великому – на 3,9 бала.

Рис. 27. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками, за розміром, бали

Оцінка загального враження від спілкування з митниками підприємствами різних секторів. Представники промислових підприємств у середньому оцінюють своє враження від спілкування з митниками на 3,8 бала. Це більше за оцінки представників інших секторів. Найнижчу середню оцінку цьому аспекту роботи митниці ставлять у сфері торгівлі: 3,4 бала.

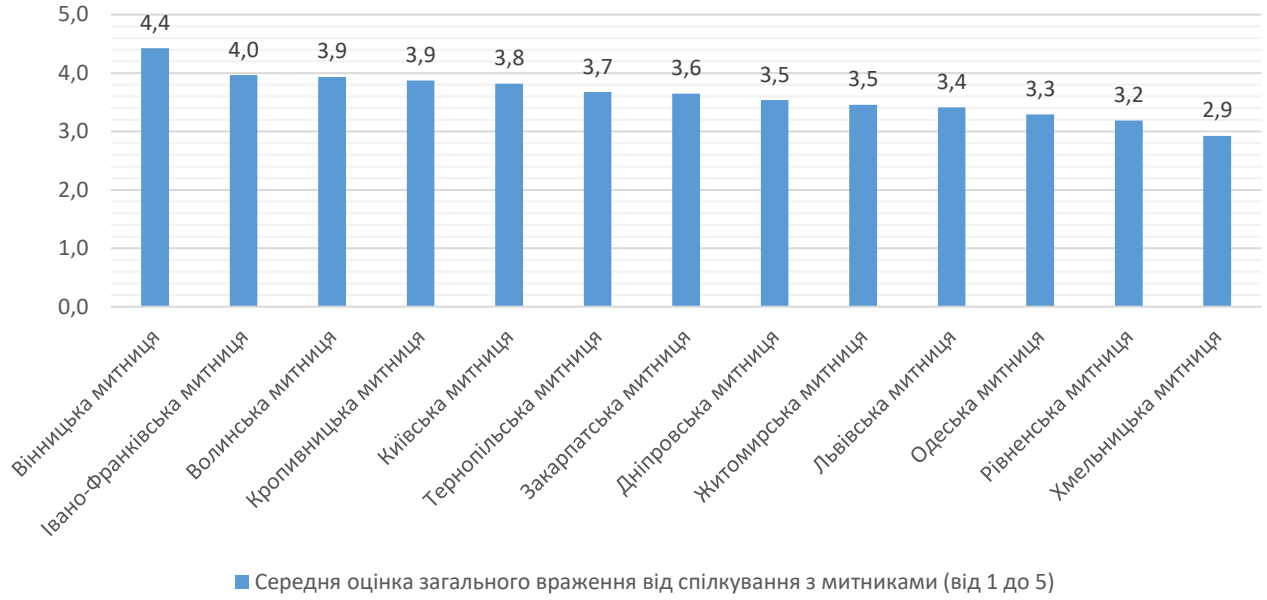
Рис. 28. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками за сектором, бали

Оцінка загального враження від спілкування з митниками, за митницею[11]. Представники підприємств, які користуються послугами Вінницької митниці, у середньому найвище оцінили власні враження від спілкування з митниками: на 4,4 бала. Найнижчі оцінки цьому аспекту роботи митниці поставили представники бізнесу, який здійснює митне оформлення на Хмельницькій митниці: у середньому 2,9 бала.

[11] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Сумській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

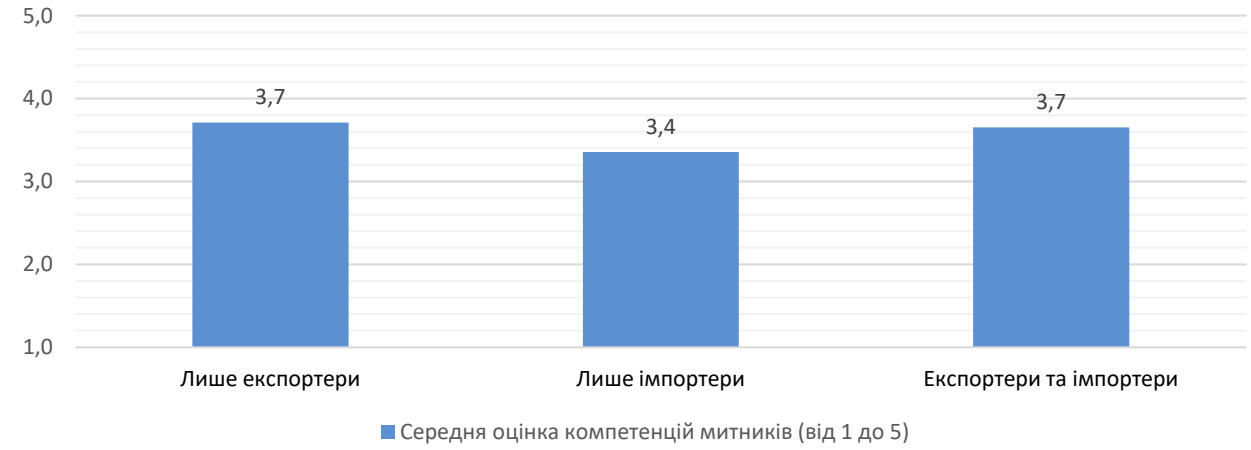
Рис. 29. Середня оцінка загального враження від спілкування з митниками, за митницею, бали

2.2.2.3 Оцінка компетенцій митників підприємствами різних типів

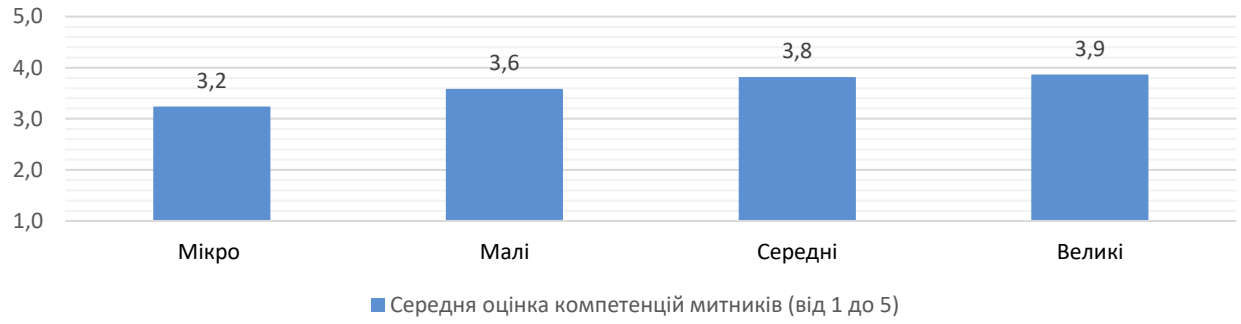
Оцінка компетенцій митників підприємствами різних груп ЗЕД. Представники підприємств, які здійснюють лише імпорт, оцінюють компетенції митників у середньому на 3,4 бала, що нижче, ніж оцінки представників підприємств з експортом, серед яких середня оцінка склала 3,7 бала.

Рис. 30. Середня оцінка компетенцій митників, за видом ЗЕД, бали

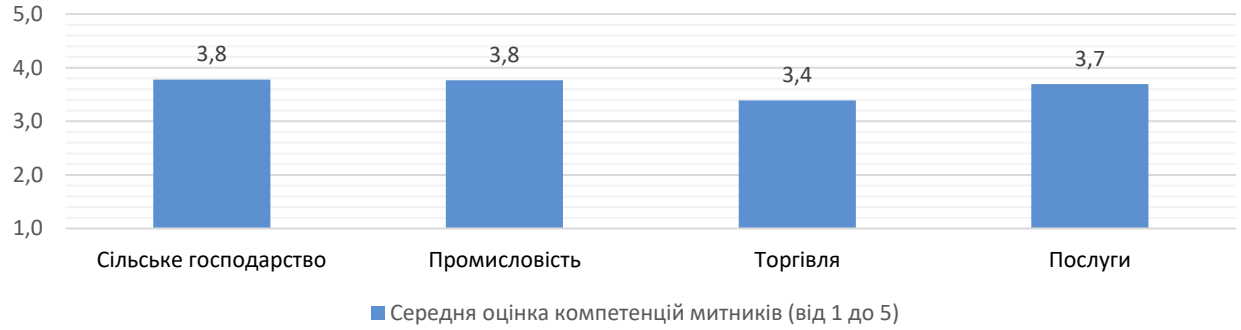
Оцінка компетенцій митників підприємствами різних розмірів. Зі збільшенням розміру опитаного бізнесу покращуються оцінки його представниками компетенцій митників. Тоді як представники мікропідприємств у середньому оцінили цей аспект роботи митниці на 3,2 бала, представники малих підприємств ставлять вищу середню оцінку: 3,6 бала, а представники бізнесу середнього та великого розмірів – найвищі оцінки: 3,8 та 3,9 балів відповідно.

Рис. 31. Середня оцінка компетенцій митників за розміром, бали

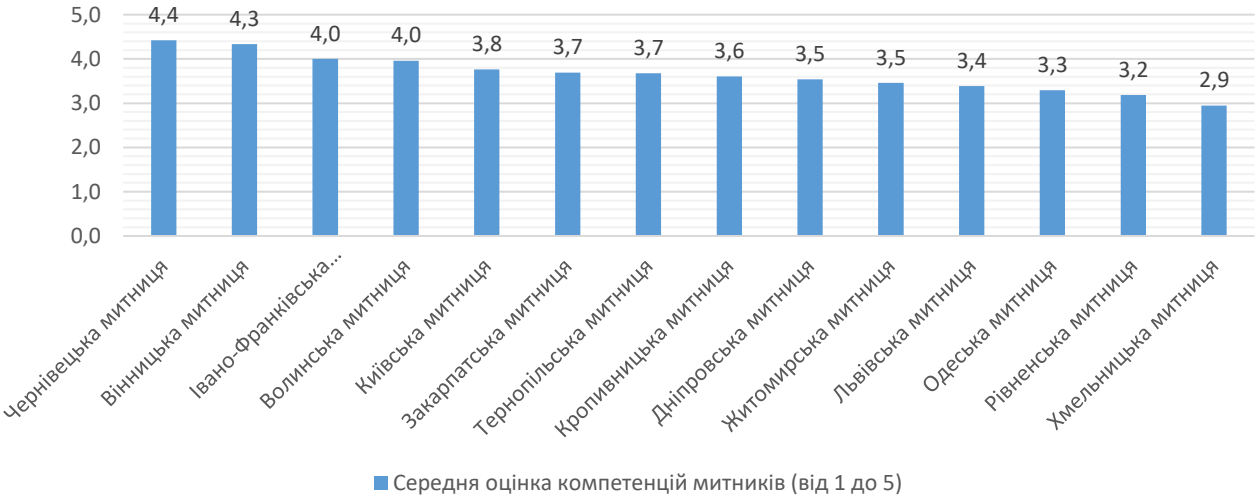
Оцінка компетенцій митників підприємствами різних секторів. У сфері торгівлі компетенції митників оцінюють у середньому на 3,4 бала. Це менше ніж в інших секторах, у яких ці оцінки складають 3,7 - 3,8 балів.

Рис. 32. Середня оцінка компетенцій митників за сектором, бали

Оцінка компетенцій митників, за митницею[12]. Підприємства, які здійснюють митне оформлення товарів на Чернівецькій та Вінницькій митницях, дають найвищі оцінки компетенціям митників: у середньому на 4,4 та 4,3 балів відповідно. А ті, які здійснюють митне оформлення на Хмельницькій митниці, поставили найнижчий середній бал: 2,9.

Рис. 33. Середня оцінка компетенцій митників, за митницею, бали

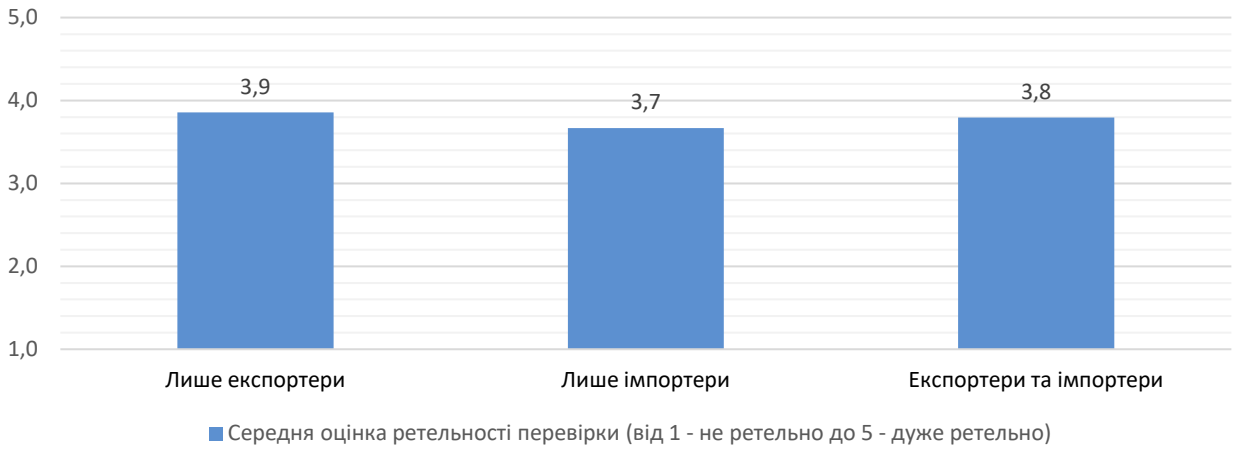

[12] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

2.2.2.4 Оцінка ретельності перевірки на митниці підприємствами різних типів

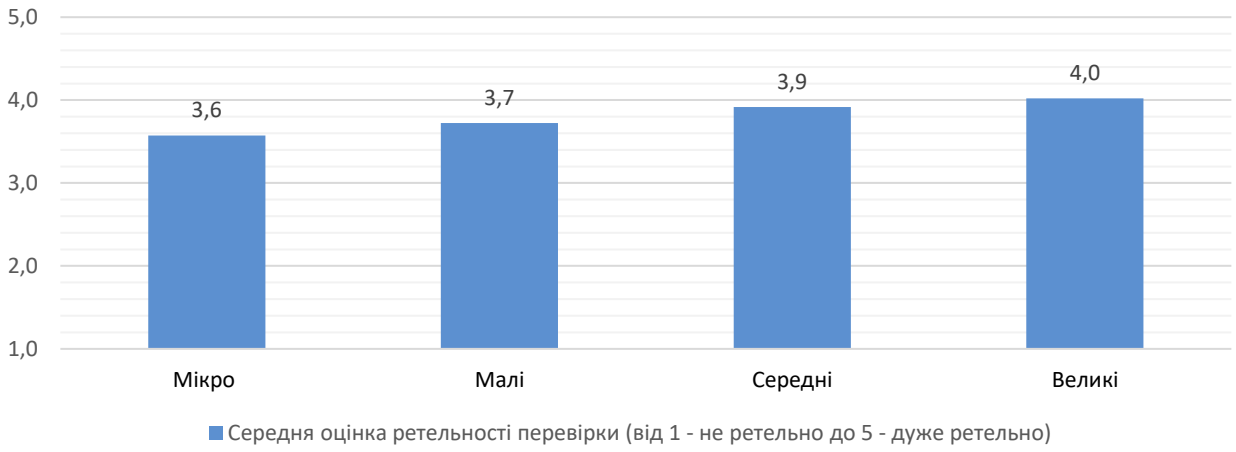
Оцінка ретельності перевірки на митниці підприємствами різних груп ЗЕД. Серед представників підприємств різних груп, за ЗЕД, немає істотних відмінностей в оцінках ретельності перевірки на митниці: підприємства в кожній групі, за ЗЕД, оцінюють її в середньому на 3,7 - 3,9 балів.

Рис. 34. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за видом ЗЕД, бали

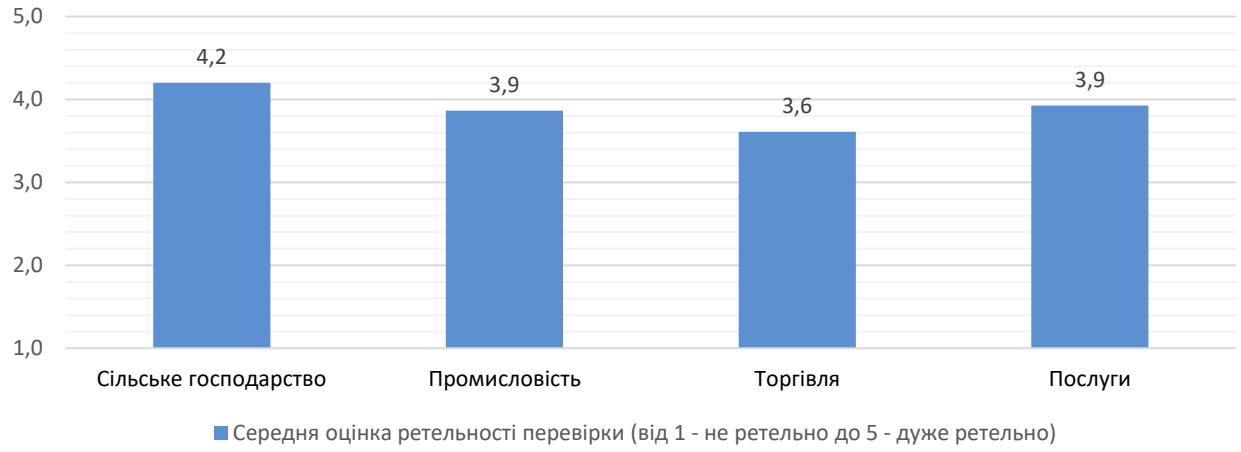
Оцінка ретельності перевірки на митниці підприємствами різних розмірів. Що більшим є розмір підприємств, тим кращі їхні середні оцінки ретельності перевірки на митниці. Так, представники мікропідприємств оцінюють ретельність перевірки в середньому на 3,6 бала (вищий бал відповідає більшій ретельності перевірки). Ця оцінка зростає до 3,7 бала для представників малих підприємств, до 3,9 бала – для середнього бізнесу і до 4 балів – для великого.

Рис. 35. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за розміром, бали

Оцінка ретельності перевірки на митниці підприємствами різних секторів. У секторі сільського господарства ретельність перевірки на митниці оцінюють найкраще: у середньому на 4,2 бала. Дещо нижчі оцінки цього аспекту роботи митниці в промисловості та у сфері послуг: на 3,9 бала, і найнижчі у сфері торгівлі (3,6 бала).

Рис. 36. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за сектором, бали

Оцінка ретельності перевірки на митниці, за митницею[13]. Респонденти підприємств, які здійснюють митне оформлення на Вінницькій, Чернівецькій, Волинській, Івано-Франківській та Кропивницькій митницях, оцінили ретельність перевірки на митниці в середньому на 4 бали або більше. Це вище за оцінки представників підприємств, які користуються послугами інших митниць. Водночас, бізнес, який здійснює оформлення на Хмельницькій, Рівненській та Житомирській митницях оцінює ретельність перевірки на митниці найнижче: на 3,1 - 3,2 бали.

Рис. 37. Середня оцінка ретельності перевірки на митниці, за митницею, бали

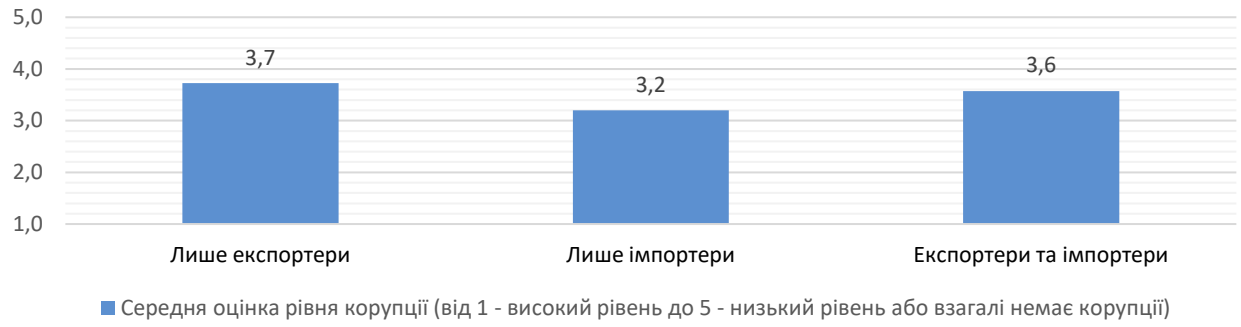
2.2.2.5 Оцінка рівня корупції на митниці підприємствами різних типів

Оцінка рівня корупції підприємствами різних груп ЗЕД. Респонденти з підприємств, що здійснюють лише імпорт, оцінюють рівень корупції більш негативно, ніж представники підприємств, які здійснюють експорт. Так, якщо серед представників виключно експортерів середня оцінка рівня корупції склала 3,7 бала, а серед представників підприємств, що поєднують імпорт з експортом, – 3,6 бала, то представники

[13] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

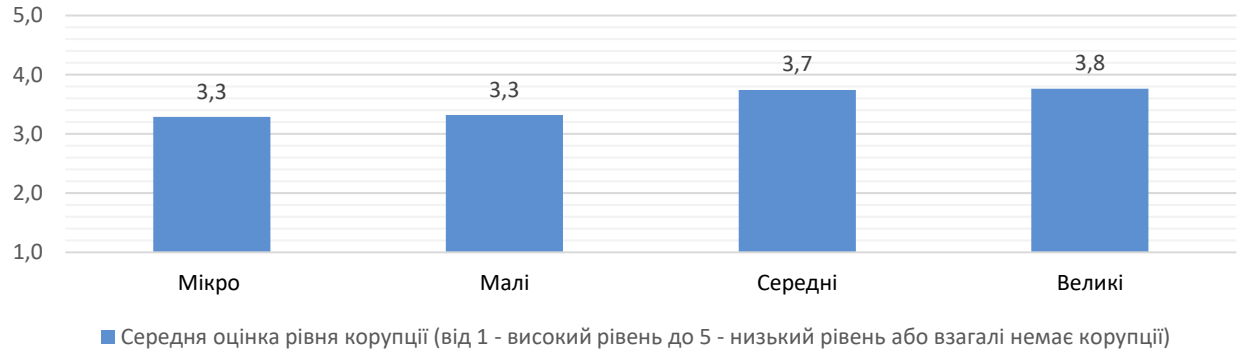
виключно імпортерів поставили в середньому 3,4 бала, тобто вважають корупцію більш розповсюдженою, ніж решта опитаних.

Рис. 38. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за видом ЗЕД, бали

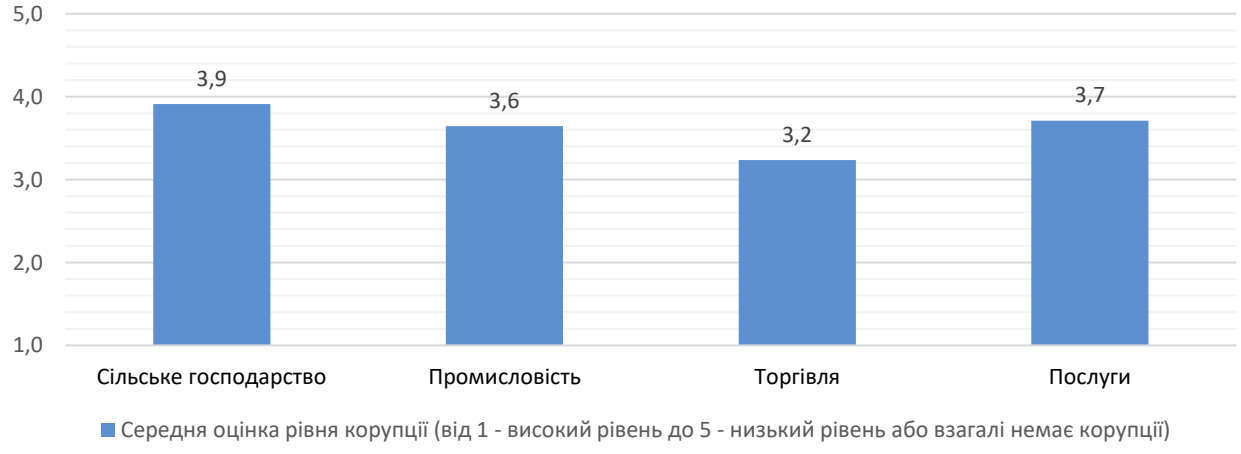
Оцінка рівня корупції підприємствами різних розмірів. У великому та середньому бізнесі рівень корупції на митниці оцінюють як дещо нижчий ніж на мікро- та малих підприємствах. Зокрема, представники середнього та великого бізнесу оцінили цей критерій на 3,7 та 3,8 балів відповідно, тоді як у мікро- та малому бізнесі – на 3,3 бала, що відповідає вищому рівню корупції.

Рис. 39. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за розміром, бали

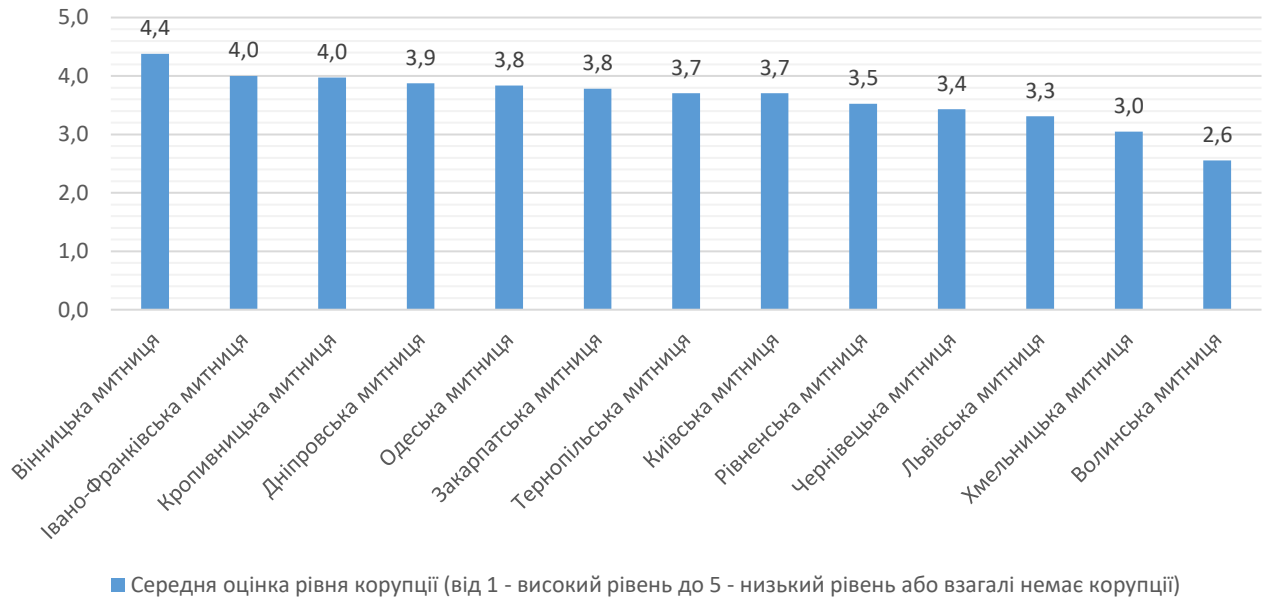
Оцінка рівня корупції підприємствами різних секторів. У сфері торгівлі спостерігаються гірші оцінки рівня корупції на митниці порівняно з іншими секторами. Представники торговельних підприємств у середньому оцінили рівень корупції на митниці на 3,2 бала, що відповідає вищому рівню корупції, ніж респонденти з інших секторів, у яких такі оцінки складають від 3,6 до 3,9 балів.

Рис. 40. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за сектором, бали

Оцінка рівня корупції за митницею[14]. Представники підприємств, які здійснюють митне оформлення на Вінницькій митниці, вважають рівень корупції на митниці нижчим, ніж решта опитаних. Їхня середня оцінка за цим критерієм склала 4,4 бала, у якому більший бал відповідає нижчому рівню корупції. З іншого боку, підприємства, які здійснюють митне оформлення на Волинській та Хмельницькій митницях, гірше оцінюють рівень корупції на митниці. Їхні середні оцінки цього аспекту роботи митниці склали, відповідно, 2,6 та 3 бали, що відповідає оцінці корупції як більш поширеної.

Рис. 41. Середня оцінка рівня корупції на митниці, за сектором, бали

Основні результати коротко

У 2022 році підприємства оцінили різні аспекти роботи митниці – технічне оснащення, загальне враження від спілкування з митниками, компетенції митників, ретельність перевірки та рівень корупції на 3,5 бала і більше, тобто вище за середній (для рівня корупції високі оцінки означають нижчий рівень корупції). Більше половини опитаних поставили позитивні оцінки (4 або 5 балів) кожному з ,перелічених аспектів роботи митниці. Оцінки окремих аспектів роботи митниці відповідають середній оцінці роботи митниці за останній рік загалом, яка у 2022 році склала 3,6 бала. Оцінки всіх аспектів роботи митниці практично не змінилися порівняно з 2020 та 2021 роками.

[14] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Житомирській, Запорізькій, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

2.3 Вартість процедур митного оформлення

2.3.1 Зміна вартості процедур митного оформлення

Для визначення динаміки змін вартості процедур митного оформлення підприємства-учасники ЗЕД порівнюють витрати грошей і часу на всі процедури митного оформлення за останні два роки та дають свою оцінку: збільшились, зменшились чи залишилися без змін.

ІЕД уперше поставив це запитання у 2016 році, і з цього часу продовжується серія таких же запитань. У кожній хвилі опитування експортерам та імпортерам пропонується оцінити зміни у витратах грошей та часу за попередні два роки.

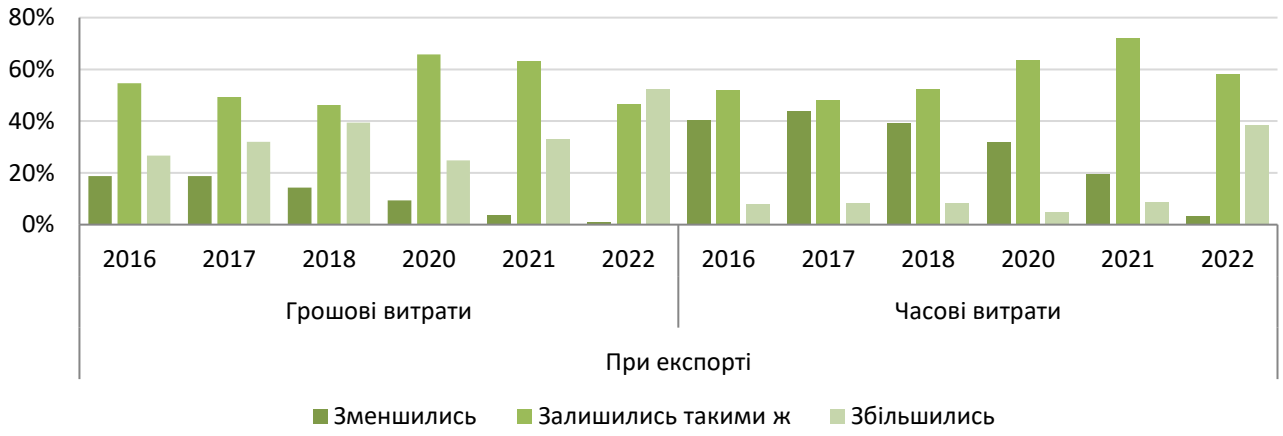
Період у два роки був обраний через те, що ця середньострокова перспектива дає можливість бізнесу побачити наслідки змін у митних процедурах та оцінити, наскільки це відобразилось на затратах його коштів та часі на здійснення експорту або імпорту. Таким чином, у 2016 році респонденти порівнювали витрати часу та коштів на проходження митних процедур із 2014-м роком, у 2017 році – з 2015-м роком, у 2018 році – з 2016-м роком, у 2020 році – з 2018-м роком, а у 2021 році – з 2019-м роком.

Продовживши цю серію, у 2022 році підприємства порівняли свої витрати грошей і часу, пов'язані з усіма процедурами митного оформлення, із 2020-м роком. Респонденти порівнювали ці витрати окремо при експорті та при імпорті.

2.3.1.1 Зміна грошових та часових витрат при експорті

Темпи зростання грошових витрат при експорті стали найбільшими за весь період опитування. Скорочення часових витрат при експорті, яке все рідше спостерігалося раніше, припинилося: у 2022 році було вперше зафіксовано їхнє збільшення.

Рис. 42. Грошові та часові витрати при експорті, % респондентів

У 2022 році частка експортерів, які повідомили, що витрачають на митні процедури при здійсненні експорту більше коштів ніж два роки тому, сягнула 52,5%. Вона вперше за весь період опитувань перевищила частку підприємств-експортерів, для яких грошові витрати при експорті не змінились: ця частка опитаних склала 46,5%. Частка експортерів, які говорять про збільшення грошових витрат, стала найбільшою за весь період опитування: до цього вона знаходилась у межах від майже 25% (у 2020 році) до майже 40% (у 2018 році).

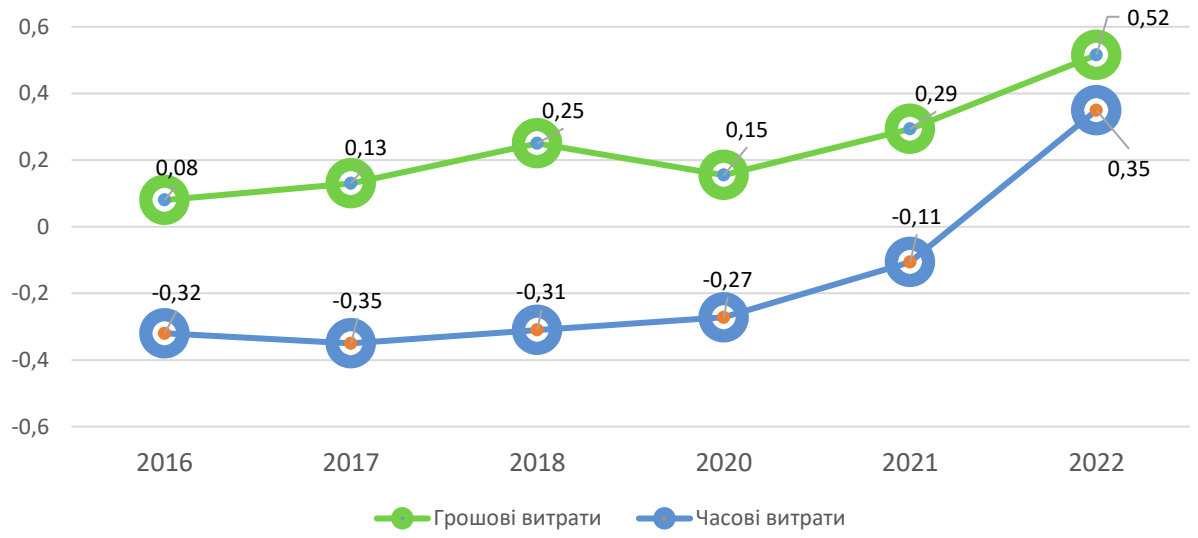
У 2022 році практично не було підприємств-експортерів, які говорили, що митні процедури при експорті стали дешевшими. Частка таких підприємств зменшувалася з 2018 до 2022 року і у 2022 році склала всього 1%. Це найменша частка за всі хвилі опитування.

Темпи скорочення часових витрат сповільнювалися з 2018 до 2021 року. У 2022 році ця тенденція перейшла у збільшення часових витрат: частка підприємств-експортерів, для яких митні процедури при

експорті займають більше часу, зросла до рекордно високого рівня 38,3%, тоді як частка тих, які повідомляють про скорочення часу на такі процедури, впала до всього лише 3,4%. Для порівняння, у 2017 році було зафіксовано найвищу за весь період опитування частку експортерів, які говорили про пришвидшення митних процедур при експорті, - 43,7%. Із цього часу частота таких відповідей поступово зменшувалася. А частка бізнесу, який зазначав, що витрачає більше часу на митне оформлення експорту, навпаки, до 2022 року знаходилася в межах близько 4% - 9%.

Якщо виразити різницю між часткою експортерів, для яких збільшилися витрати грошей і часу при здійсненні експорту, та часткою тих, для кого такі витрати зменшилися, у вигляді балансового показника, який буде дорівнювати цій різниці у відсоткових пунктах, то значення цього показника, за результатами опитування 2022 року, буде додатним і для грошових витрат, і для витрат часу. У грошовому вимірі це відображає те, що для більшої частки експортерів митне оформлення експорту стало дорожчим, а не дешевшим. А в часовому вимірі це означає, що частка підприємств, які стали витрачати на митні процедури при експорті більше часу ніж два роки тому, перевищує частку тих, для кого ці процедури пришвидшились порівняно з 2020 роком.

Рис. 43. Динаміка витрат при проходженні всіх митних процедур експорту, балансовий показник

Значення балансового показника динаміки грошових витрат на митне оформлення експорту було додатним протягом всього періоду опитування, тобто спостерігалося зростання грошових витрат підприємств на таке оформлення. Але у 2022 році це зростання стало особливо різким: значення відповідного балансового показника зросло до рекордного рівня 0,52. Це відображає найбільше за всі роки опитування переважання частки бізнесу, для якої вартість експорту збільшилася, над часткою того, для якого вона зменшилася.

Балансовий показник динаміки часових витрат на митні процедури при експорті став додатним уперше за всі хвилі цього опитування. Він суттєво зріс із від'ємного рівня -0,11 у 2021 році до 0,35 у 2022 році. Таким чином, тенденція зменшення переважної частки експортерів, які вказували на скорочення тривалості митних процедур при експорті, що тривала з 2017 до 2021 року, у 2022 році переросла в переважання частки тих, для кого експорт займає більше часу. Це може бути результатом повномасштабного російського вторгнення, через яке торговельні шляхи України було обмежено західними кордонами. Це створює додаткові навантаження на пункти пропуску, що впливає на час митного оформлення при експорті.

Динаміка грошових та часових витрат при експорті для підприємств різних груп ЗЕД. Підприємства, які лише експортують, та ті, що поєднують імпорт з експортом, майже не відрізняються зміною грошових витрат при експорті протягом двох попередніх років. Більше половини підприємств у цих обох категоріях

повідомили, що їхні грошові витрати зросли, у той час як ні на жодному підприємстві, яке лише експортує, та лише 1,8% тих, що імпортують та експортують, повідомили про зменшення грошових витрат. Значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах експорту складає 0,52 і для виключно експортерів, і для підприємств з експортом та імпортом.

Часові витрати при експорті зросли для обох груп експортерів, але для тих, які поєднують експорт з імпортом, – більшою мірою. 41,1% останніх повідомили про збільшення часу митного оформлення, а значення балансового показника динаміки часових витрат на митне оформлення експорту для них склало 0,39. Для порівняння, серед підприємств, що мають лише експорт, про збільшення часу його митного оформлення повідомили 33,7%, а значення відповідного балансового показника для цієї категорії експортерів нижче: 0,29. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті* та *Зміна часових витрат при експорті*.

Динаміка грошових та часових витрат при експорті для підприємств різного розміру. Мікропідприємства найчастіше повідомляють про подорожчання митних процедур експорту. Майже 60% цих підприємств відчули збільшення грошових витрат при експорті порівняно з 2020 роком. Для підприємств інших категорій, за розміром, ця частка складає приблизно від 44% до 55%. Значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах експорту найвище для мікробізнесу (0,6) і найменше для малих підприємств (0,41).

Часові витрати на митне оформлення експорту найбільшою мірою зросли для бізнесу середнього розміру. Майже 45% середніх підприємств говорять про збільшення цих витрат, а значення балансового показника динаміки часових витрат при митних процедурах експорту для них дорівнює 0,44, що більше ніж для інших категорій підприємств, за розміром. Водночас, мікропідприємства порівняно найменше відчули збільшення тривалості митних процедур експорту: про це повідомляють 27,7% із них, а балансовий показник динаміки часових витрат при митних процедурах експорту для них склав 0,23. Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті* та *Зміна часових витрат при експорті*.

Динаміка грошових та часових витрат при експорті для підприємств різних секторів[15]**.** Підприємства-експортери різних секторів істотно не відрізняються оцінками змін грошових витрат на експорт: від 50% до 55% підприємств у кожній галузі повідомляють про збільшення цих витрат. Значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах експорту знаходиться в межах від 0,48 у сфері торгівлі до 0,55 у сфері послуг.

Підприємства всіх секторів переважно повідомляють про збільшення часу проходження митних процедур при експорті. Утім, у сфері торгівлі про це повідомляють не так часто, як в інших секторах. Тут 31,4% опитаних сказали, що митні процедури при експорті тривають довше, у той час як серед промислових підприємств відповідна частка опитаних дорівнює 41,3%, а серед підприємств у сфері послуг – 47,7%. Значення балансового показника динаміки витрат часу при митних процедурах експорту для підприємств у сфері торгівлі склало 0,27, що нижче ніж для промислових підприємств (0,39) та підприємств у сфері послуг (0,43). Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті* та *Зміна часових витрат при експорті*.

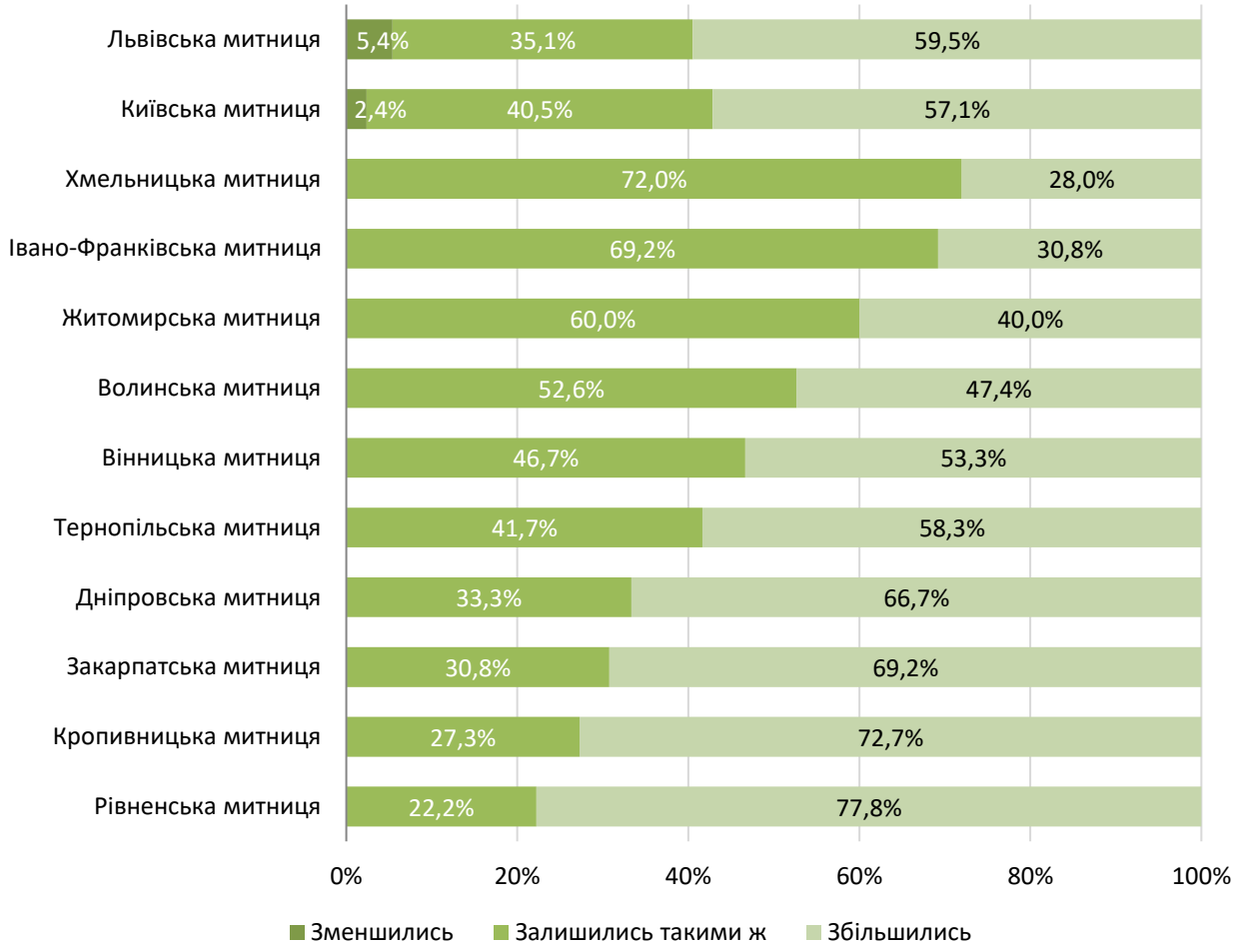
Динаміка грошових та часових витрат при експорті, за митницею. Серед підприємств-експортерів, які здійснюють митне оформлення на Рівненській, Кропивницькій, Закарпатській та Дніпровській митницях, зафіксовано найбільші частки тих, хто помітив зростання грошових витрат на митне оформлення експорту[16]. Частки таких підприємств на цих митницях перевищують 60%. Значення балансового показника динаміки часових витрат на митні процедури при експорті для підприємств, що користуються

[15] Відповіді експортерів, що працюють у сфері сільського господарства, не включено до цього аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

[16] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Одеській, Полтавській, Сумській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

послугами цих митниць, складають від 0,67 до 0,78, що більше порівняно з рештою підприємств. Водночас для підприємств, які здійснюють митне оформлення на Хмельницькій та Івано-Франківській митницях, значення цього показника найнижчі: 0,28 та 0,31 відповідно. Тут спостерігаються найменші частки підприємств, для яких митне оформлення експорту стало дорожчим (менше ніж 31%), та найбільші частки тих, для кого вартість цього оформлення не змінилася (72% для Івано-Франківської митниці та 69,2% для Хмельницької).

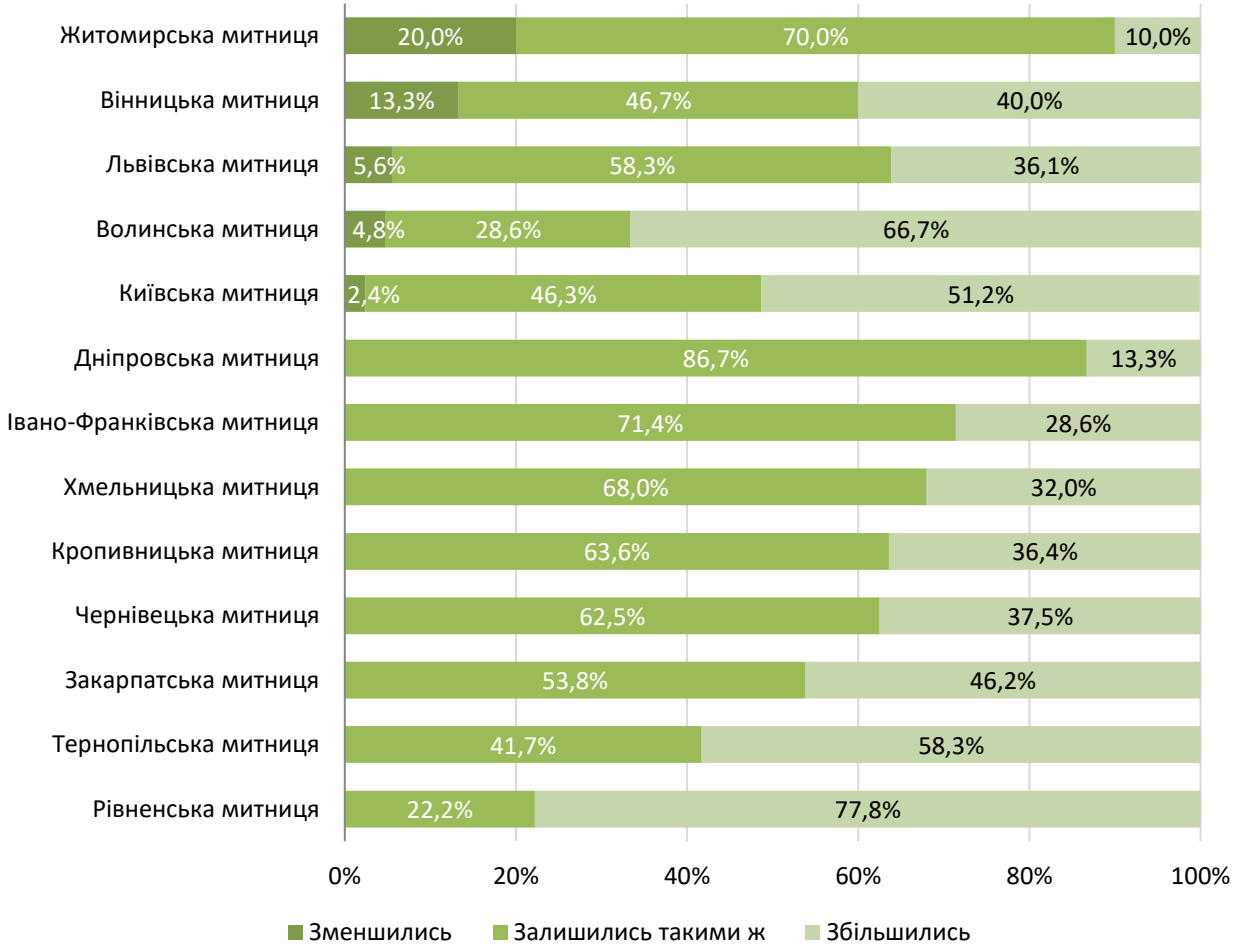
Рис. 44. Динаміка грошових витрат при експорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних

Більше 77% експортерів, які здійснюють митне оформлення на Рівненькій митниці, повідомили, що тривалість цього оформлення при експорті для них зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком[17]. Частка таких підприємств також висока на Волинській митниці: 66,7%. Це більші частки ніж серед підприємств, які користуються послугами інших митниць. Значення балансового показника динаміки часових витрат на митні процедури при експорті для підприємств, що користуються послугами цих митниць, найвищі порівняно з рештою опитаних підприємств: вони склали 0,78 для Рівненської митниці та 0,62 для Волинської. Значення цього показника від'ємне лише для експортерів, які здійснюють митне оформлення на Житомирській митниці: воно дорівнює -10. Лише тут частка експортерів, для яких тривалість митного оформлення експорту скоротилася (20%), перевищує частку тих, для яких вона збільшилася (10%). Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при експорті/*та *Зміна часових витрат при експорті*.

[17] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Запорізькій, Одеській, Полтавській, Сумській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 45. Динаміка часових витрат при експорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних

Основні результати коротко

Темпи зростання грошових витрат при експорті стали найбільшими за весь період опитування. Частка експортерів, які повідомили, що витрачають на митні процедури при здійсненні експорту більше коштів ніж два роки тому, сягнула 52,5%. Лише 1% опитаних експортерів сказав, що митні процедури при експорті стали дешевшими.

Скорочення часових витрат при експорті, яке все рідше спостерігалося раніше, припинилося: у 2022 році було вперше зафіксовано їхнє збільшення. Частка підприємств-експортерів, для яких митні процедури при експорті займають більше часу, зросла до рекордно високого рівня 38,3%, тоді як частка тих, які повідомляють про скорочення часу на такі процедури, впала до всього лише 3,4%.

Мікропідприємства частіше за бізнес більшого розміру повідомляють про зростання грошових витрат на митне оформлення експорту та, водночас, найрідше про зростання тривалості такого оформлення. У сфері торгівлі про збільшення грошових та часових витрат при експорті повідомляють рідше ніж у промисловості та сфері послуг.

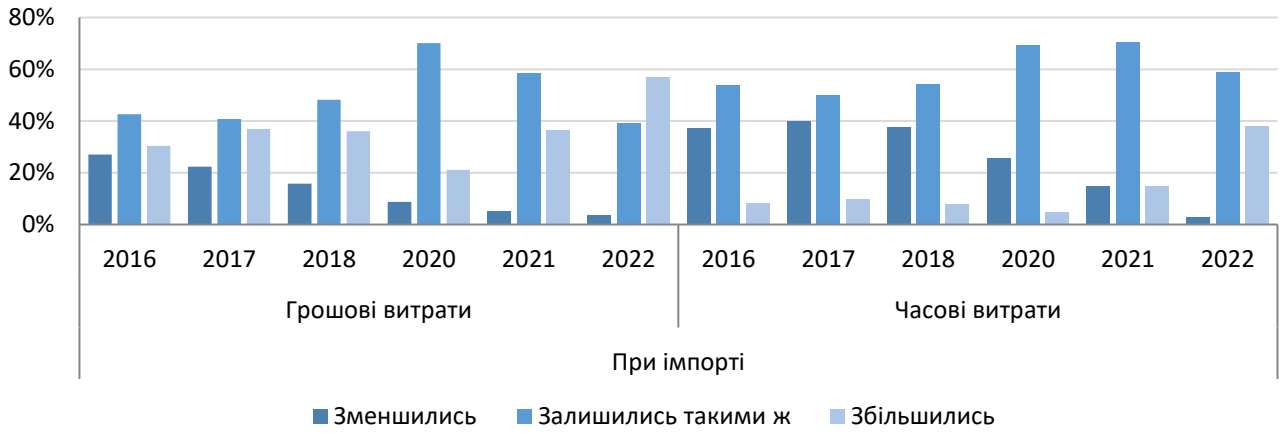
2.3.1.2 Зміна грошових та часових витрат при імпорті

У 2022 році грошові та часові витрати на митні процедури при імпорті зросли для найвищої частки підприємств-імпортерів за весь період опитування. Темпи зростання обох видів витрат пришвидшились у порівнянні з 2021 роком.

Як і раніше, у грошовому вимірі витрати імпортерів на проходження митних процедур частіше зростали ніж зменшувались. Проте у 2022 році частка імпортерів, які відчули подорожчання таких процедур, стала

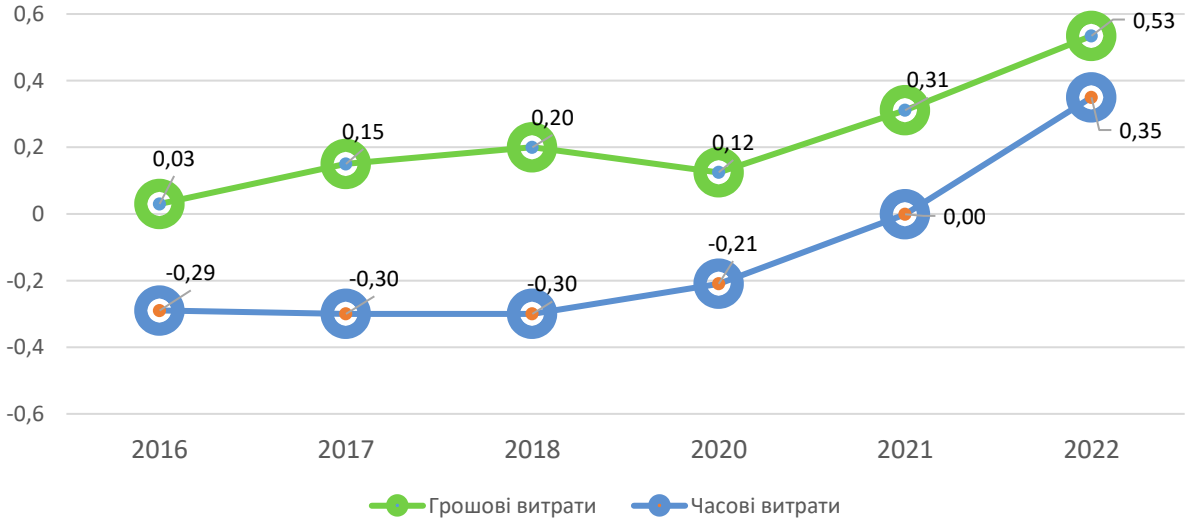
найбільшою за весь період опитування: 57,2%. Водночас частка імпортерів, для яких митні процедури подешевшали, стала ще меншою: вона знизилася з 5,2% у 2021 році до 3,7% у 2022-му. Крім цього, у 2022 році частка підприємств, для яких грошові витрати при оформленні імпорту збільшилися, уперше перевищила частку тих, для яких вони не змінилися. Частка останніх склала 39,1%.

Рис. 46. Грошові та часові витрати при імпорті, % респондентів

У 2022 році продовжилася тенденція зменшення частки підприємств, які повідомляють про скорочення тривалості митних процедур при імпорті, а динаміка змін уперше за весь період опитування перейшла у збільшення часових витрат. Зокрема, у 2022 році про збільшення тривалості митних процедур при імпорті повідомили 38% опитаних підприємств-імпортерів, тоді як про скорочення тривалості лише 3%. Це істотно відрізняється від результатів 2021 року, коли про збільшення та зменшення витрат часу на митне оформлення імпорту повідомляли по 15% підприємств. Збільшення тривалості митного оформлення також може бути результатом більшої завантаженості пунктів пропуску на кордоні, спричиненої повномасштабним російським вторгненням.

Рис. 47. Динаміка витрат при проходженні всіх митних процедур імпорту, балансовий показник

Балансовий показник динаміки грошових витрат на митні процедури, пов’язані з імпортом, досяг свого найбільшого значення за всі хвилі опитування: 0,53. Це відображає максимальне переважання частки імпортерів, для яких ці витрати збільшилися, над часткою тих, для кого вони зменшилися. Зростання цього показника дещо сповільнилося у 2020 році, але у 2021 та 2022 роках було особливо стрімким.

Значення балансового показника зміни часових витрат на митне оформлення імпорту вперше за весь період опитувань стало додатним. Скорочення тривалості митних процедур при імпорті тривало з 2016

року та припинилося у 2021 році, коли ці процедури стали довшими та скоротилися для однакових часток респондентів. Через це у 2021 році значення балансового показника зміни часових витрат на митне оформлення імпорту склало нуль. У 2022 році значення цього показника зросло до 0,35, що відображає те, що частка підприємств, які вказали на збільшення витрат часу на митне оформлення імпорту, перевищила частку підприємств, для яких ці витрати зменшилися.

Динаміка грошових та часових витрат при імпорті для підприємств різних груп ЗЕД. Більше 58% підприємств, які лише імпортують, та тих, що поєднують експорт з імпортом, повідомляють про подорожчання митних процедур при імпорті. Менше 5% опитаних у кожній із цих груп сказали, що ці процедури стали дешевшими. Балансові показники зміни грошових витрат на митні процедури при імпорті для цих підприємств практично однакові: 0,54 для виключно імпортерів та 0,55 для підприємств, що одночасно імпортують та експортують.

Разом із цим, підприємства, що займаються водночас експортом та імпортом, більшою мірою відчули збільшення тривалості митних процедур при імпорті. 45,7% із них повідомили, що стали витрачати більше часу на ці процедури порівняно з 2020 роком, тоді як серед виключно імпортерів таких було 27,3%. Для підприємств, які поєднують імпорт з експортом, значення балансового показника динаміки часових витрат при митних процедурах імпорту становить 0,43, що більше ніж для виключно імпортерів (0,23). Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті* та *Зміна часових витрат при імпорті*.

Динаміка грошових та часових витрат при імпорті для підприємств різного розміру. Мікропідприємства найбільшою мірою відчули збільшення вартості митного оформлення імпорту: 63,5% із них повідомили, що у 2022 році витрачали на це оформлення більше ніж у 2020 році. Для порівняння, для підприємств більших розмірів ця частка коливається в межах 52% - 56%. Значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах імпорту для мікропідприємств найвище порівняно з іншим бізнесом: 0,59. Найнижчим воно є для малого бізнесу: 0,44, тут найрідше говорять про подорожчання процедур митного оформлення імпорту (52,8% підприємств) та порівняно найчастіше про те, що вони стали дешевшими (8,3%).

Майже половина підприємств середнього розміру (49,3%) відчули збільшення часу, який вони витрачають на митне оформлення імпорту. Це більше ніж серед підприємств інших груп за розміром. Найменше таких підприємств у мікробізнесі: тут частка тих, що зазначають збільшення тривалості митних процедур при імпорті, склала 27,1%. Відповідно, значення балансового показника динаміки часових витрат при митних процедурах імпорту найвище для підприємств-імпортерів середнього розміру (0,48) та найнижче для мікропідприємств-імпортерів (0,23). Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті* та *Зміна часових витрат при імпорті*.

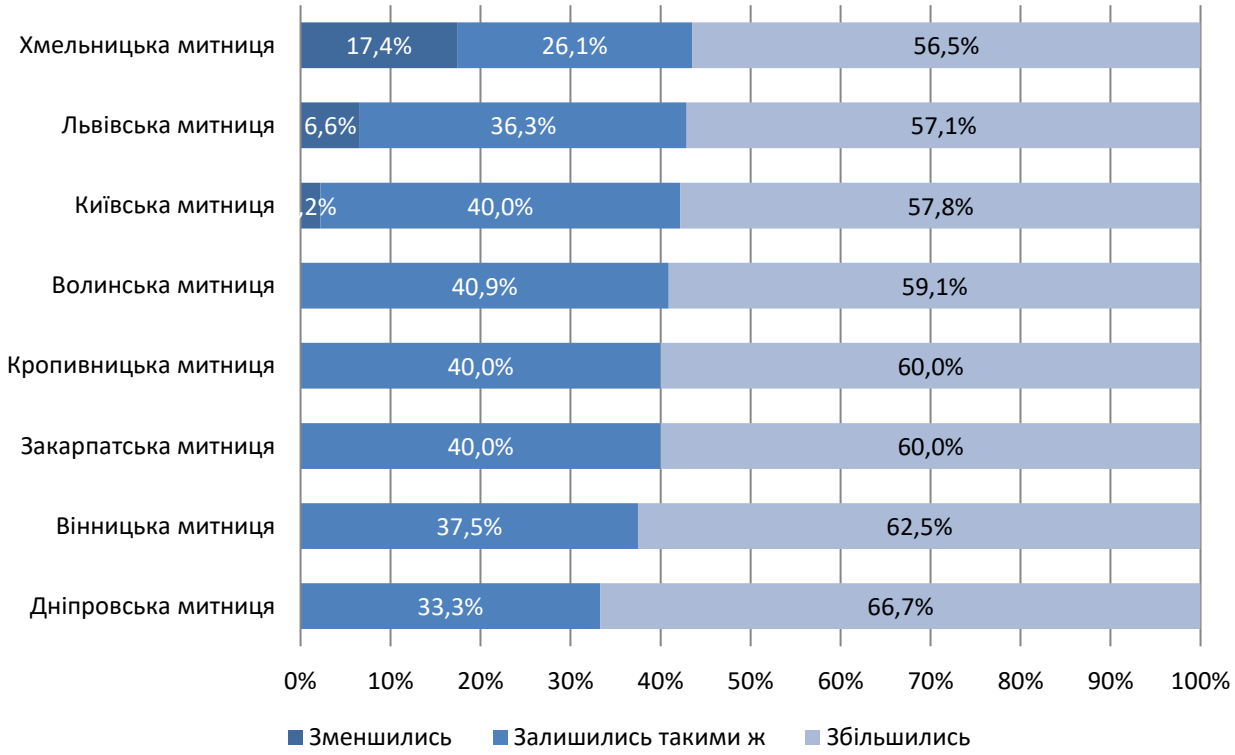
Динаміка грошових та часових витрат при імпорті для підприємств різних секторів[18]. Між підприємствами різних секторів практично немає відмінностей в оцінках змін грошових витрат на проходження митних процедур при імпорті. Більше половини підприємств у кожному секторі повідомили, що вартість цих процедур для них зросла за останні два роки. Значення балансового показника динаміки змін грошових витрат при митних процедурах імпорту склало від 0,52 до 0,55 для підприємств у кожному секторі.

Водночас, у секторах промисловості та послуг частіше повідомляють про зростання тривалості митних процедур ніж у сфері торгівлі. Так, про це повідомили 52,3% підприємств у сфері послуг та 46,1% промислових підприємств, тоді як у сфері торгівлі ця частка нижча: 28,2%. Відповідно, значення балансового показника змін грошових витрат при митних процедурах імпорту для сфери торгівлі нижче (0,24) ніж для сфер промисловості (0,44) та послуг (0,52). Детальніше див. *Додатки. Зміна грошових витрат при імпорті* та *Зміна часових витрат при імпорті*.

[18] Відповіді імпортерів, що працюють у сфері сільського господарства, не включено до цього аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь

Динаміка грошових та часових витрат при імпорті, за основною митницею, для бізнесу. Серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на Хмельницькій митниці, зафіксовано найвищу частку тих, хто повідомляє про зменшення грошових витрат на митні процедури при імпорті у 2022 році порівняно з 2020 роком: 17,4%[19]. Водночас підприємства, які користуються послугами Дніпровської митниці, частіше від інших повідомляють про зростання таких витрат: 66,7%. Значення балансового показника динаміки грошових витрат при митних процедурах імпорту найнижче для Хмельницької митниці (0,39) та найвище для Дніпровської (0,67).

Рис. 48. Динаміка грошових витрат при імпорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних

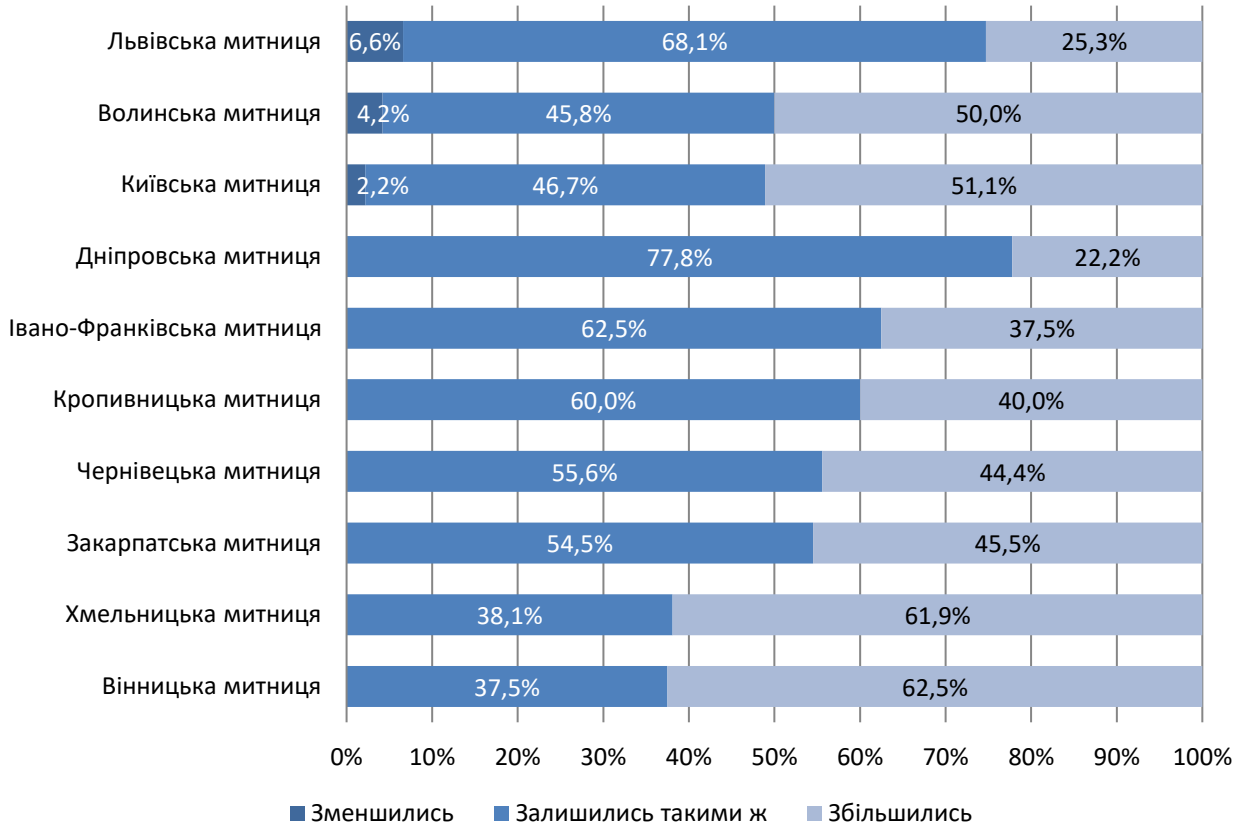

Найвищі значення балансового показника динаміки часових витрат при митних процедурах імпорту зафіксовано для підприємств, які користуються послугами Вінницької та Хмельницької митниць (0,63 та 0,62 відповідно)[20]. Більше 60% підприємств, які здійснюють митне оформлення на цих митницях, повідомили про зростання цих витрат протягом двох попередніх років. Натомість найнижчими значеннями цього балансового показника характеризуються Львівська та Дніпровська митниці: 0,19 та 0,22 відповідно. Тут частки опитаних, для яких митні процедури при імпорті стали довшими, не настільки великі, як на інших митницях. Вони склали 22,2% серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на Дніпровській митниці, та 25,3% для тих, хто здійснює це оформлення на Львівській митниці.

[19] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

[20] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Житомирській, Запорізькій, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь.

Рис. 49. Динаміка часових витрат при імпорті у 2022 році, за основною митницею, % опитаних

Основні результати коротко

У 2022 році грошові та часові витрати на митні процедури при імпорті зросли для найвищої частки імпортерів за весь період опитування. Темпи зростання обох видів витрат пришвидшились у порівнянні з 2021 роком.

Частка імпортерів, які відчули подорожчання таких процедур, стала найбільшою за весь період опитування: 57,2%. Тенденція зменшення частки підприємств, які повідомляють про скорочення тривалості митних процедур при імпорті, продовжилася, а динаміка змін уперше за весь період опитування перейшла у збільшення часових витрат. Мікропідприємства найбільшою мірою відчули збільшення вартості митного оформлення імпорту, у той час як у секторах промисловості та послуг частіше повідомляють про зростання тривалості митних процедур при імпорті ніж у сфері торгівлі.

2.3.2 Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення та митного огляду

У 2022 році в рамках дослідження втретє було проведено оцінку швидкості митного оформлення та митного огляду. Уперше відповідні запитання було включено до опитування у 2020 році. Респондентам було запропоновано оцінити швидкість здійснення митного оформлення (очікування в черзі, усі види контролю та митний огляд) та митного огляду в підрозділах митниці, через які проходить більшість їхнього товару. Оцінювання проводилося за допомогою двох індикаторів: 1) тривалість у годинах митного оформлення митного огляду; 2) оцінка опитаних щодо швидкості митного оформлення та митного огляду (за п’ятибальною шкалою). Нові результати дозволили провести порівняння трьох хвиль дослідження та оцінити вплив війни на швидкість процедур.

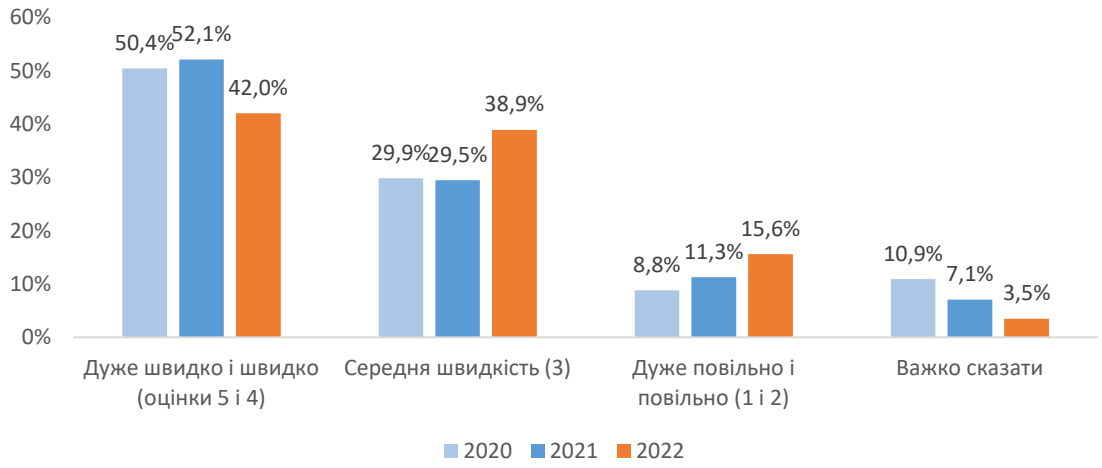
2.3.2.1. МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Відповідно до результатів опитування у 2022 році тривалість митного оформлення на різних митницях у середньому становила 16,3 годин, що довше в півтора раза ніж у попередні роки (10,4 години у 2020 році

та 10 годин у 2021 році). Відповіді респондентів щодо тривалості оформлення знаходяться в діапазоні від 0,8 години до 8 діб.

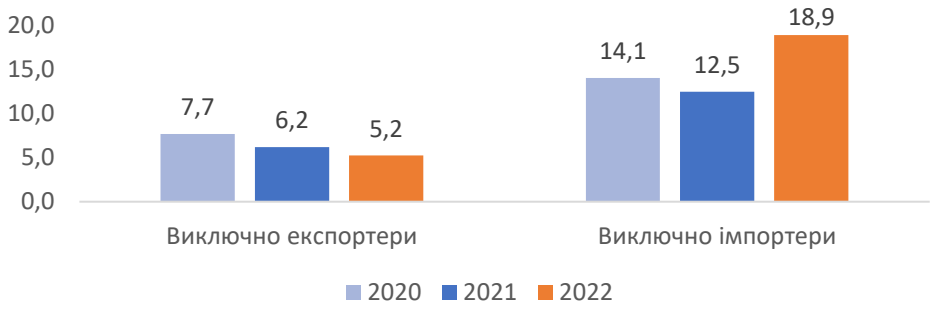
Респонденти також оцінили швидкість митного оформлення за шкалою від 1 до 5, де 1 означає «дуже повільно», а 5 – «дуже швидко». Як і під час попередніх хвиль дослідження, значна частка опитаних позитивно оцінює швидкість проведення митного оформлення. Високі оцінки «4» або «5» балів вибрали 42,0% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 15,6%. У цілому, розподіл оцінок незначною мірою змінився порівняно з попередніми роками: незначною мірою зросла частка оцінок «середня швидкість» (3 бали) та дуже повільно і повільно (1 та 2 бали). У результаті, оцінка швидкості митного оформлення незначною мірою погіршилася – із 3,5 бала у 2021 році до 3,3 бала у 2022 році.

Рис. 50. Розподіл оцінок швидкості проходження митного оформлення, % респондентів

Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення, за видом ЗЕД. У 2022 році для підприємств-експортерів митне оформлення в середньому було в декілька разів швидшим ніж для підприємств-імпортерів – 5,2 год проти 18,9 год. Для підприємств, які поєднують експорт та імпорт, тривалість митного оформлення становить 21,1 год. Більша тривалість процедур для імпортерів спостерігається впродовж усіх трьох хвиль опитування. При цьому, «чисті» експортери найкраще оцінюють швидкість митного оформлення – на 3,7 бала (3,8 бала у 2021 році). Водночас, підприємства, які лише імпортують, поставили гіршу оцінку – лише 3,0 бала (3,4 бала у 2021 році). Більшим песимізмом вирізняються імпортери,що, зокрема, відображається в оцінках інших аспектів роботи митниці.

Рис. 51. Тривалість митного оформлення, за видом ЗЕД

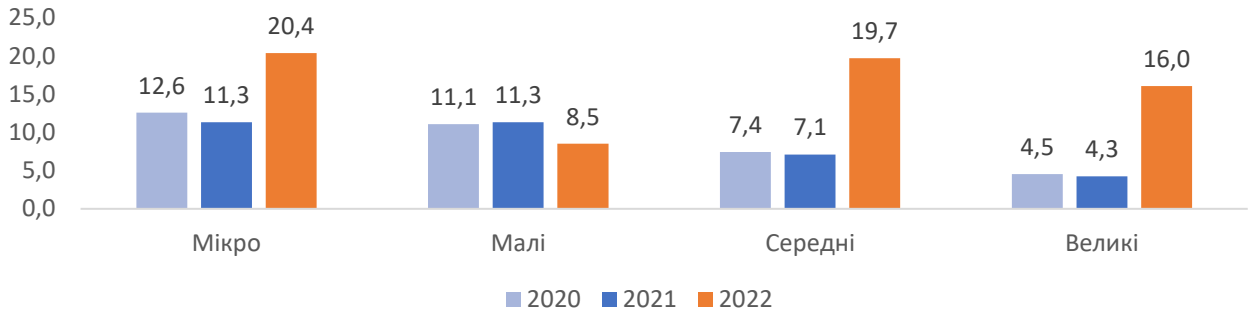

Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення за розміром. У рамках попередніх хвиль дослідження від розміру підприємства прямо залежала швидкість митного оформлення: підприємства середнього та великого розміру швидше проходили оформлення порівняно з мікро- та малими. Водночас у 2022 році не зафіксовано такої залежності. Найшвидше митне оформлення проходять малі підприємства – 8,5 год. Водночас найдовше митне оформлення тривало для мікро- та середніх підприємств – 20,4 год та 19,7 год

відповідно. Подібні зміни можуть бути, зокрема, зумовлені більшою вагою галузевих особливостей для підприємств різного розміру.

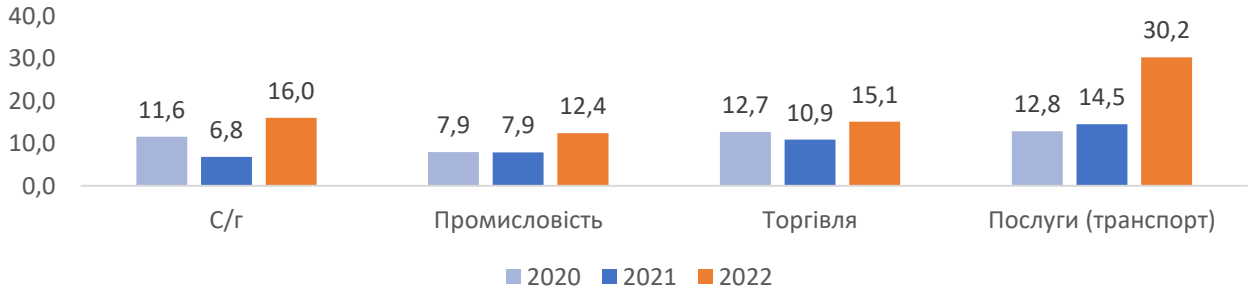
Необхідно зауважити, що зберігається певна залежність від розміру підприємств в оцінках швидкості проходження митного оформлення. Незважаючи на значну тривалість оформлення, великі та середні підприємства краще оцінюють швидкість проходження оформлення (3,7 та 3,6 бала відповідно, майже на рівні 2021 року). Водночас оцінки малого бізнесу нижчі – 2,9 бала для мікро- і 3,2 бала для малих підприємств. Оцінки невеликих суб'єктів погіршилися порівняно з 2021 роком, коли вони становили 3,5 бала. Зокрема, значна тривалість оформлення для мікропідприємств могла погіршити оцінки швидкості оформлення серед них.

Рис. 52. Тривалість митного оформлення, за розміром підприємства

Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення, за сектором. У 2022 році найшвидше митне оформлення проходили промислові підприємств – 12,4 год. Дещо повільніше оформлення відбувалося для сільськогосподарських та торговельних суб'єктів – 16 год та 15,1 год відповідно. Водночас найбільша тривалість оформлення, як і під час попередніх хвиль опитування, для представників сфери послуг. Сектор послуг представлений, насамперед, логістичними компаніями, часто безпосередньо має справу з проходженням різних видів контролю та очікуванням на кордоні. Якщо у 2021 році різниця між оцінками різних секторів була незначною, то у 2022 році зафіксовано певну диференціацію. Зокрема, найкращі оцінки швидкості митного оформлення поставили сільськогосподарські підприємства (3,9 бала), а найгірші – торговельні підприємства (3 бали).

Рис. 53. Тривалість митного оформлення, за сектором

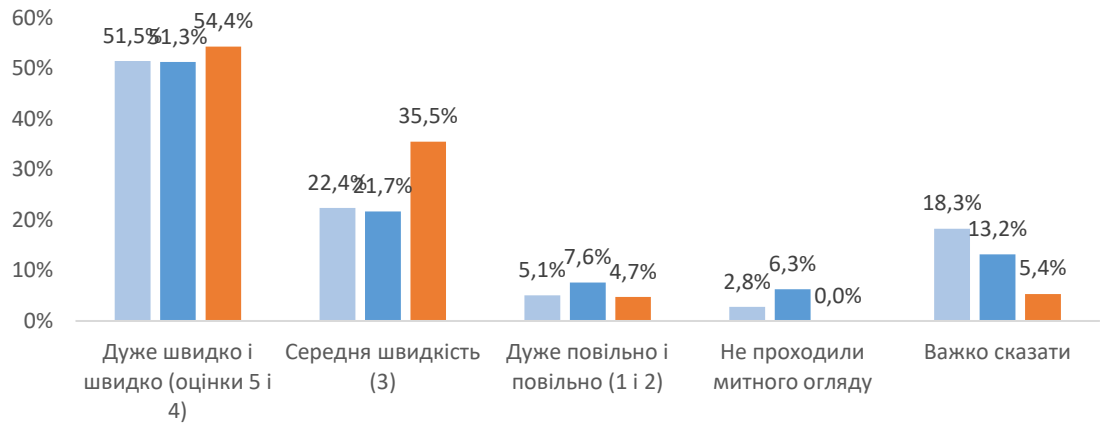
Тривалість та оцінка швидкості митного оформлення, за митницею. Через недостатнє наповнення підвибірок, частина регіональних митниць недоступна для аналізу та порівняння. Однак наявні дані свідчать про значне навантаження на митницю в окремих регіонах. Зокрема, найтриваліше митне оформлення зафіксовано на Київській митниці – у середньому 38 год. Необхідно зауважити, що серед респондентів Київської області переважають представники сфери послуг (логістичні компанії), які переважно мають досвід тривалого митного оформлення. Також значна тривалість на Львівській (30 год), Чернівецькій (20,3 год) та Волинській (17,6 год) митницях, що може бути результатом сусідства з Європейським Союзом та, відповідно, зростанням навантаження через наплив підприємств з інших регіонів. Для порівняння, незначна тривалість переважно на митницях, які представляють регіони без

кордону з ЄС або поблизу від рф та зони бойових дій. Наприклад, на Івано-Франківській митниці середня тривалість оформлення 1,6 год, на Тернопільській митниці 1,7 год, а Дніпропетровській – 3,8 год. Подібна ситуація частково відображається в оцінках швидкості оформлення. Зокрема, швидкість оформлення на Чернівецькій митниці оцінюють найгірше – на 2,6 бала. Водночас швидкість оформлення на Львівській митниці оцінюють лише на 2,9 бала. Найкраща оцінки швидкості оформлення на Івано-Франківській митниці – 4,1 бала.

2.3.2.2. Митний огляд

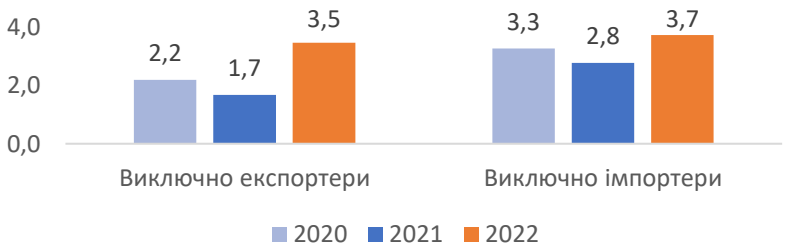
У рамках дослідження респонденти втретє оцінили тривалість проходження митного огляду. У 2022 році тривалість митного огляду зросла майже в три рази – до 6,2 год (було 2,2 год у 2021 році). Відповіді респондентів про тривалість знаходяться в діапазоні від близько 0 год до 5-ти діб. Респонденти також оцінили швидкість митного огляду за шкалою від 1 до 5, де 1 означає «дуже повільно», а 5 – «дуже швидко». У 2022 році більшість респондентів знову позитивно оцінює швидкість митного огляду. Зокрема, 54,4% респондентів поставили позитивні оцінки «4» або «5» балів, а 4,7% респондентів – негативні «1» або «2» бали. При цьому 0% респондентів повідомили, що не проходили митного огляду. У підсумку, у 2022 році середня оцінка швидкості проходження митного огляду становить 3,7 бала, що на рівні показника попередніх років (3,8 бала у 2020 році та 3,7 бала у 2021 році).

Рис. 54. Розподіл оцінок швидкості проходження митного огляду, % респондентів

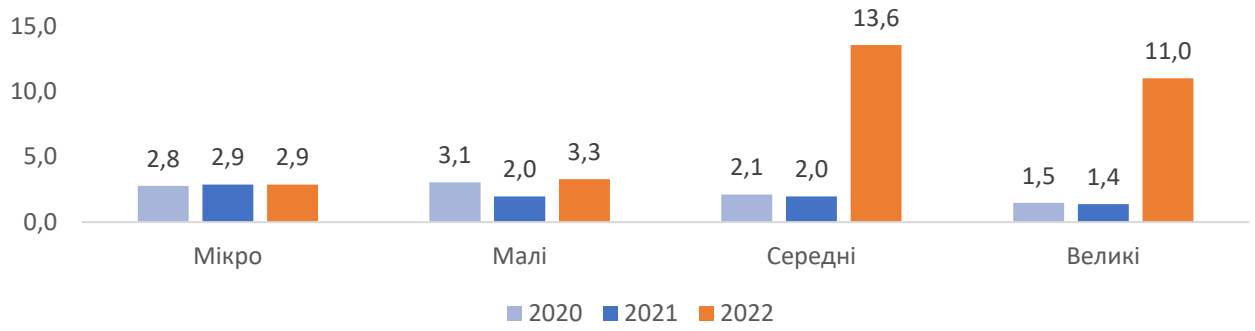
Тривалість та оцінка швидкості митного огляду, за видом ЗЕД. Як і митне оформлення, митний огляд залишається швидшим для підприємств-експортерів – у середньому 3,5 год проти 3,7 годин для «чистих» імпортерів. Для підприємств, що поєднують експорт та імпорт, середня тривалість митного огляду становить 10,4 год. При цьому, середня швидкість митного огляду зросла для підприємств усіх видів ЗЕД. Однак оцінки швидкості проходження майже не змінилися. Зокрема, експортери найкраще оцінюють митний огляд – на 3,9 бала (у 2021 році теж 3,9 бала). Це, можливо, відображає більш позитивний досвід експортерів із тривалістю очікування. Однак оцінки підприємств-імпортерів та підприємств, що поєднують експорт та імпорт, є лише незначною мірою нижчими – 3,7 бала та 3,6 бала відповідно

Рис. 55. Тривалість митного огляду, за видом ЗЕД

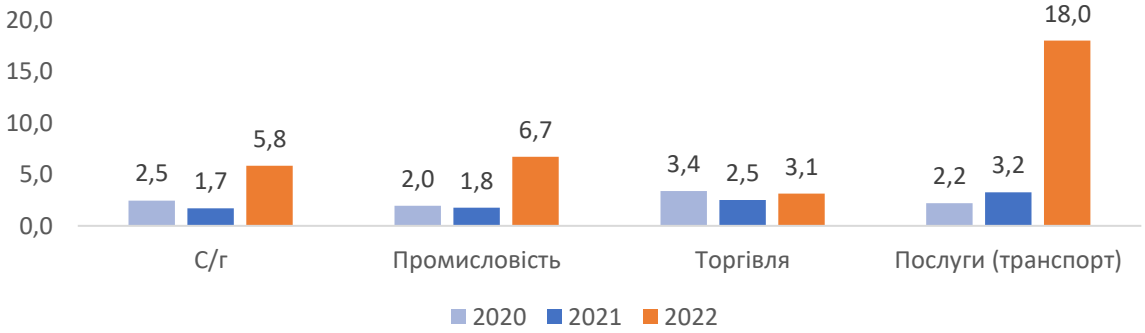
Тривалість та оцінка швидкості митного огляду за розміром. На відміну від митного оформлення, при проходженні митного огляду зафіксовано залежність від розміру підприємств. Зокрема, середні та великі підприємства більш тривало проходили митний огляд – 13,6 год та 11,0 годин відповідно. Саме для бізнесу більшого розміру більш помітно зросла тривалість огляду. Водночас, для мікропідприємств тривалість огляду взагалі не змінилася – на рівні 2,9 год, а для малих підприємств зросла незначним чином (із 2,0 год до 3,3 год). Різниця оцінок для підприємств різного розміру не є суттєвою. Зокрема, середні підприємства найкраще оцінюють швидкість митного огляду: на 3,8 бала, а малі – найгірше: на 3,4 бала.

Рис. 56. Тривалість митного огляду, за розміром підприємства

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду, за сектором. У 2022 році на найнижчу тривалість митного огляду вказали представники торгівлі – 3,1 год. Саме для представників цього сектору тривалість митного огляду майже не змінилася (було 3,4 год у 2020 році та 2,5 год у 2021 році). Водночас ситуація суттєво погіршилася для сектору послуг: тривалість митного огляду для логістичних компаній зросла майже в 6 разів – із 3,2 год у 2021 році до 18,0 год. Саме транспортні компанії часто безпосередньо мають справу з проходженням огляду, різних видів контролю та очікуванням на кордоні. Незважаючи на значну тривалість огляду, саме сектор послуг надав найкращу оцінку швидкості проведення огляду – 3,8 бала. Однак оцінки тривалості огляду майже не відрізняються між підприємствами різних секторів. Зокрема, найнижча оцінка надана сільськогосподарськими компаніями – 3,5 бала.

Рис. 57. Тривалість митного огляду, за сектором

Тривалість та оцінка швидкості митного огляду, за митницею. Через недостатнє наповнення підвибірок, частина регіональних митниць недоступна для аналізу та порівняння. Однак наявні дані свідчать про значне навантаження на митницю в окремих регіонах. Зокрема, найдовший митний огляд зафіксовано на Київській митниці – у середньому 27 год. Необхідно зауважити, що серед респондентів Київської області переважають представники сфери послуг (логістичні компанії), які переважно мають досвід тривалого митного огляду. Також тривалий огляд на Вінницькій митниці – 6,6 год. В інших регіонах тривалість огляду переважно не перевищує декількох годин. Зокрема, найшвидший огляд на Івано-Франківській та Тернопільській митницях – 1,6 год. Водночас, найгірша оцінка швидкості митного огляду

на Хмельницькій (2,9 бала), Чернівецькій (3,0 бала) та Волинській (3,2 бала) митницях. Найкраще оцінюють швидкість огляду на Івано-Франківській митниці – 4,0 бала.

Основні результати коротко

Швидкість митного оформлення оцінювалася за двома показниками: 1) тривалість у годинах; 2) оцінка опитаних. Зокрема, тривалість митного оформлення у 2022 році в середньому 16,3 год, що довше в півтора раза ніж у 2021 році – 10 год. Середня оцінка швидкості митного оформлення становить 3,3 бала з 5-ти можливих (3,5 бала у 2021 році).

Для імпортерів середня тривалість митного оформлення в декілька разів перевищує середню тривалість для експортерів – 18,9 год проти 5,2 год. Найбільша середня тривалість митного оформлення для підприємств сектору послуг (переважно транспортних підприємств) – 30,2 год, а найменша тривалість – для промислових підприємств (12,4 год).

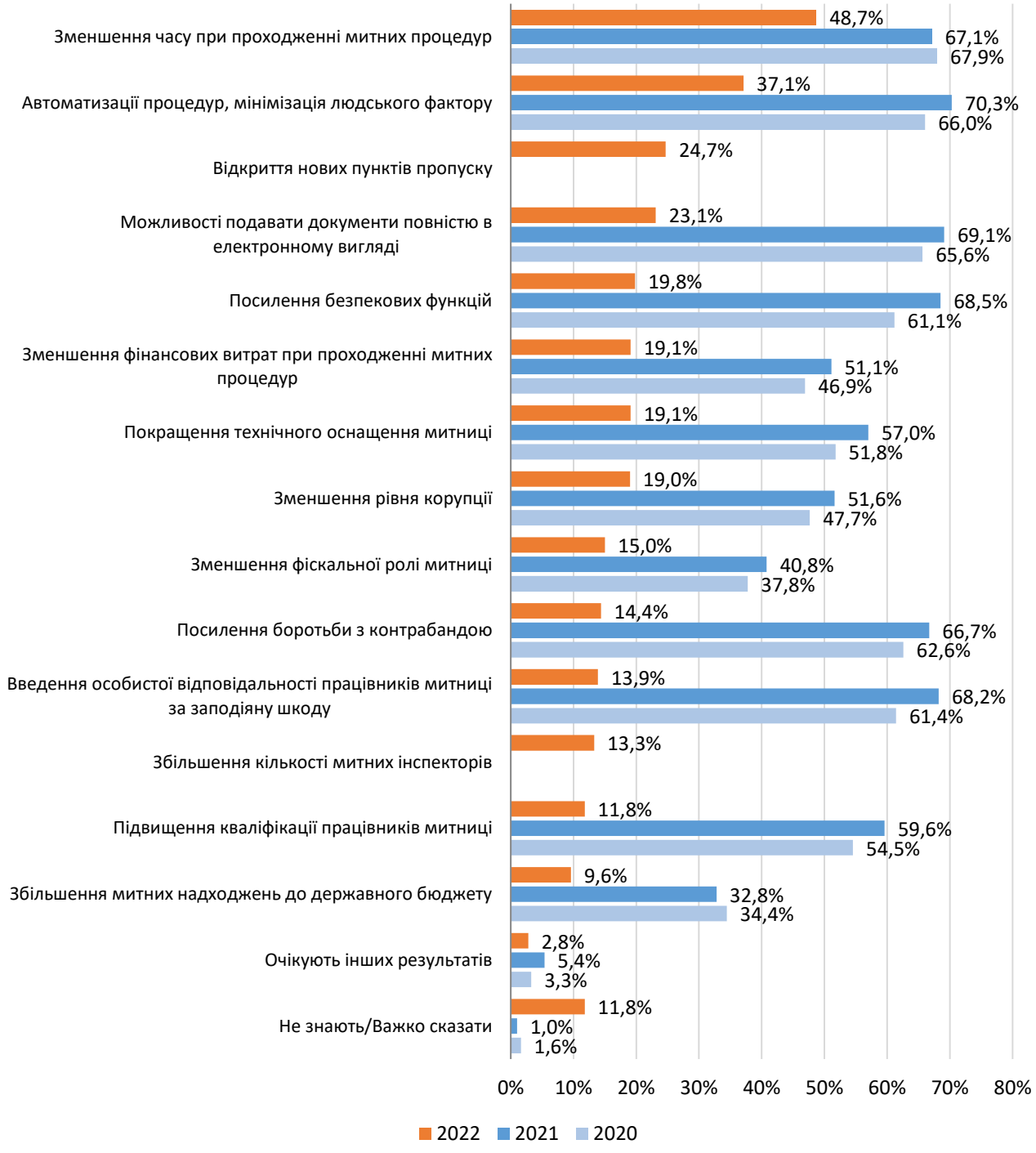
Швидкість митного огляду оцінювалася за двома показниками: 1) тривалість у годинах; 2) оцінка опитаних. Зокрема тривалість митного огляду у 2022 році в середньому 6,2 год, що майже в 3 рази більше ніж у 2021 році – 2,2 год. Середня оцінка швидкості митного огляду становить 3,7 бала з 5-ти можливих (3,7 бала у 2021 році).

Для імпортерів середня тривалість митного огляду дещо перевищує середню тривалість для експортерів – 3,7 год проти 3,5 год. Водночас, найбільша середня тривалість для підприємств, які поєднують експорт та імпорт, – 10,4 год. Найбільша середня тривалість митного огляду для підприємств сектору послуг (переважно транспортних підприємств) – 18,0 год, а найменша тривалість – для торговельних підприємств (3,1 год).

2.4 Очікування від реформ на митниці

Протягом трьох останніх хвиль опитування, у 2020, 2021 та 2022 роках, ми запитували підприємства-учасниці ЗЕД про те, яких результатів вони очікують від реформ на митниці. У 2022 році деякі результати залишилися серед пріоритетів для опитаного бізнесу, тоді як про деякі результати, які часто називали у двох попередніх роках, говорили рідше. Головними результатами для бізнесу стали пришвидшення та автоматизація процедур.

Рис. 58. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, % респондентів

Найбільш очікуваним результатом, який експортери та імпортери хотіли б побачити на митниці, у 2022 році стало зменшення часу при проходженні митних процедур. Цього очікують 48,7% опитаних підприємств. Зменшення часу проходження митних процедур було однією із найпоширеніших відповідей

на це запитання і в попередніх хвилях опитування: у 2020 та 2021 роках цього очікували більше 67% респондентів.

На другому місці серед очікуваних результатів – автоматизація процедур та мінімізація людського фактору. Цього очікують 37,1% підприємств. Цей результат також був одним із найбільш очікуваних у двох попередніх хвилях опитування: у 2020 році його хотіли бачити 66% опитаних, а у 2021-му – більше 70%.

У 2022 році перелік варіантів відповідей на запитання про очікувані результати реформ на митниці було дещо розширено. Зокрема, було вперше додано такий варіант, як відкриття нових пунктів пропуску, який вийшов на третє місце в рейтингу очікуваних результатів: за це висловились 24,7% представників бізнесу.

Майже така ж частка опитаних (23,1%) очікує можливості подавати документи повністю в електронному вигляді. Цей результат зайняв четверте місце в рейтингу змін, яких бізнес очікував від реформ на митниці у 2022 році. У попередніх роках це також було одним із найпоширеніших очікувань: цей варіант обирали більше 65% респондентів.

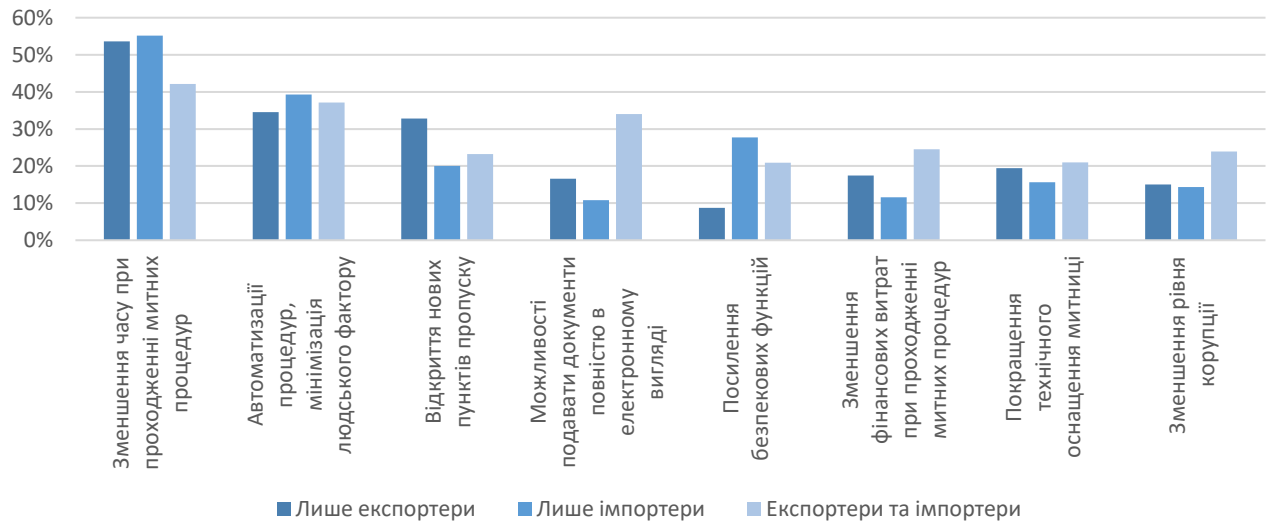
Із деяким відривом на п'ятому місці рейтингу очікуваних результатів опинилося посилення безпекових функцій митниці (19,8%), а шосте місце розділили такі очікувані зміни, як зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур та покращення технічного оснащення митниці (по 19,1%). Практично така ж частка опитаних (19%) вважає, що потрібно зменшити рівень корупції на митниці. Ця зміна зайняла восьме місце в рейтингу очікуваних результатів від реформ на митниці.

Решту результатів підтримали від 15% опитаних та менше. Зокрема, варто зазначити, що за посилення боротьби з контрабандою та за введення особистої відповідальності працівників митниці за заподіяну шкоду у 2022 році висловлювались значно рідше ніж у двох попередніх хвилях опитування. Ці результати хотіли бачити менше 15% представників підприємств, тоді як у 2020 та 2021 роках таких було більше 60%.

Це вказує на те, що пріоритетами для бізнесу, який експортує та імпортує, у 2022 році стали швидкість та зручність митного оформлення, а також можливість мінімізувати особисту взаємодію з представниками митниці через автоматизацію та діджиталізацію процесів. Актуальність цих очікувань могла підвищитись через завантаженість пунктів пропуску на західному кордоні України, спричинену повномасштабним російським вторгненням.

Очікувані результати від реформи митниці, за видом ЗЕД. Представники підприємств, які здійснюють експорт та імпорт, рідше говорять про потребу в зменшенні тривалості митних процедур – цього очікують 42,1% таких підприємств порівняно з 53,6% виключно експортерів та 55,2% виключно імпортерів.

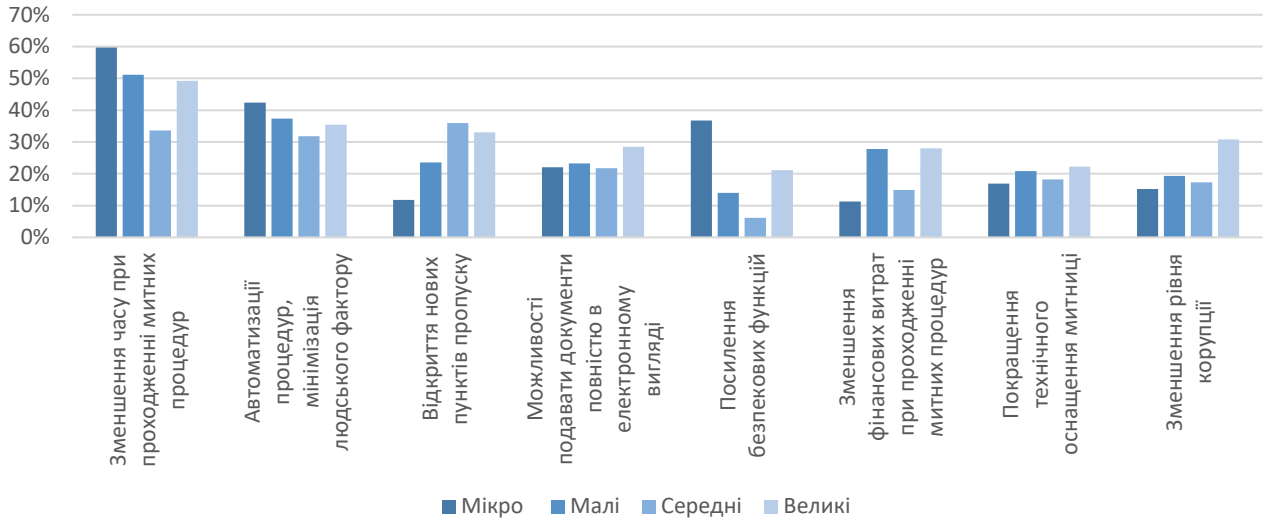
Рис. 59. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за видом ЗЕД, % респондентів

Водночас ці підприємства значно частіше висловлюються за можливість подавати документи повністю в електронному вигляді: цього результату чекають 34% із них, тоді як серед двох інших груп підприємств, за видом ЗЕД, ці частки не перевищують 17%. Виключно експортери відрізняються від підприємств з імпортом тим, що приділяють більше уваги відкриттю нових пунктів пропуску: цього очікують 32,8% із них. Це, імовірно, пов'язано з обмеженими шляхами експорту через російське вторгнення в Україну.

Очікувані результати від реформи митниці, за розміром підприємств. Зі збільшенням розміру бізнесу зростає частка підприємств, які надіються на відкриття нових пунктів пропуску на митниці. Якщо для мікропідприємств ця частка складає 11,8%, то для малих вона зростає до 23,6%, а для середніх та великих – до більше ніж 33%. Крім цього, підприємства великого розміру вирізняються тим, що частіше від решти опитаних очікують можливості подавати документи лише в електронному вигляді (28,5%) та зменшення рівня корупції (30,8%). У свою чергу, мікропідприємства частіше від бізнесу більших розмірів висловлюються за посилення безпекових функцій митниці (36,8%).

Рис. 60. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за розміром, % респондентів

Очікувані результати від реформи митниці, за сектором. У галузях торгівлі та промисловості більшою мірою ніж в інших очікують, що реформи на митниці дозволять зменшити час при проходженні митних процедур (57,3% та 48% підприємств відповідно).

Рис. 61. Результати, яких респонденти очікують від реформи митниці, за сектором, % респондентів

У сфері сільського господарства зафіксовані найбільші порівняно з іншими секторами частки респондентів, які вважають, що результатами реформ на митниці мають стати автоматизація процедур із мінімізацією людського фактору та відкриття нових пунктів пропуску (по 58,3%), а також можливість подавати документи повністю в електронному вигляді (66,7%) і покращення технічного оснащення митниці (33,3%).

Очікувані результати від реформи митниці, за митницею[21]. Практично всі підприємства, які здійснюють митне оформлення на Дніпровській митниці, чекають на зменшення часу проходження митних процедур (96,6%). Це більше ніж серед підприємств, які здійснюють таке оформлення на інших митницях. Таке очікування також особливо часто висловлювали підприємства, які користуються послугами Рівненської та Чернівецької митниць (більше 80% опитаних). Серед підприємств, які здійснюють митне оформлення на Закарпатській митниці, зафіксована найвища частка тих, хто вважає за потрібне автоматизувати митні процедури та мінімізувати людський фактор (87,4%). На користь відкриття нових пунктів пропуску найчастіше висловлюються підприємства, що здійснюють митне оформлення на Чернівецькій, Тернопільській та Івано-Франківській митницях (більше 67%). А підприємства, які здійснюють митне оформлення на Чернівецькій, Закарпатській та Волинській митницях, частіше від інших очікують можливості подавати документи на митниці повністю в електронному вигляді (більше 40% опитаних).

Основні результати коротко

У 2022 році пріоритетами для експортерів та імпортерів стали швидкість та зручність митного оформлення, а також можливість мінімізувати особисту взаємодію з представниками митниці через автоматизацію та діджиталізацію процесів. Основними очікуваннями опитаного бізнесу від реформи митниці є зменшення часу при проходженні митних процедур та автоматизація процедур. Підприємства також часто говорили про потребу відкриття нових пунктів пропуску та про можливість подавати документи повністю в електронному вигляді. Актуальність цих очікувань підвищилась через завантаженість пунктів пропуску на західному кордоні України, спричинену повномасштабним російським вторгненням.

[21] Відповіді респондентів, що здійснюють митне оформлення на Житомирській, Запорізькій, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Черкаській та Чернігівській митницях, не включено до аналізу через те, що їхня кількість недостатня для статистичних порівнянь

3. Джерела інформації, Дія.Бізнес та роль бізнес-асоціацій

3.1 Джерела інформації для учасників ЗЕД

Надійні джерела інформації щодо різних аспектів економічної діяльності є важливими для ведення бізнесу. У сфері ЗЕД підприємствам необхідні відомості про експортно-імпортні процедури, транспортні та логістичні послуги, технічні регламенти, вимоги до документів тощо. Отримання актуальної та надійної інформації щодо цих питань може бути запорукою успіху на зовнішніх ринках. Питання надійності інформації особливо загострюється під час війни в Україні, коли перед багатьма підприємствами постали нові виклики. Через морську блокаду, розірвані ланцюги постачання та інші чинники багато підприємств змушені шукати нових партнерів та нові шляхи вивезення або ввезення товарів.

Експортери та імпортери послуговуються різними джерелами для отримання актуальної інформації: Інтернетом та ЗМІ, даними від митних органів, бізнес-асоціацій, торгових партнерів тощо. У 2022 році респондентам знову було запропоновано вказати джерела інформації щодо регулювання ЗЕД в Україні та в країнах-партнерах.

3.1.1 Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні

Подібно до ситуації минулих років продовжується спад у використанні багатьох джерел інформації щодо регулювання ЗЕД в Україні. Найбільш помітне зменшення у використанні порівняно з 2021 роком в експедиторських фірм (із 24,0% до 11,1%) та митних брокерів (з 73,6% до 58,1%). Незважаючи на падіння, митні брокери продовжують займати першу сходинку популярності.

Рис. 62. Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні, % опитаних[22]

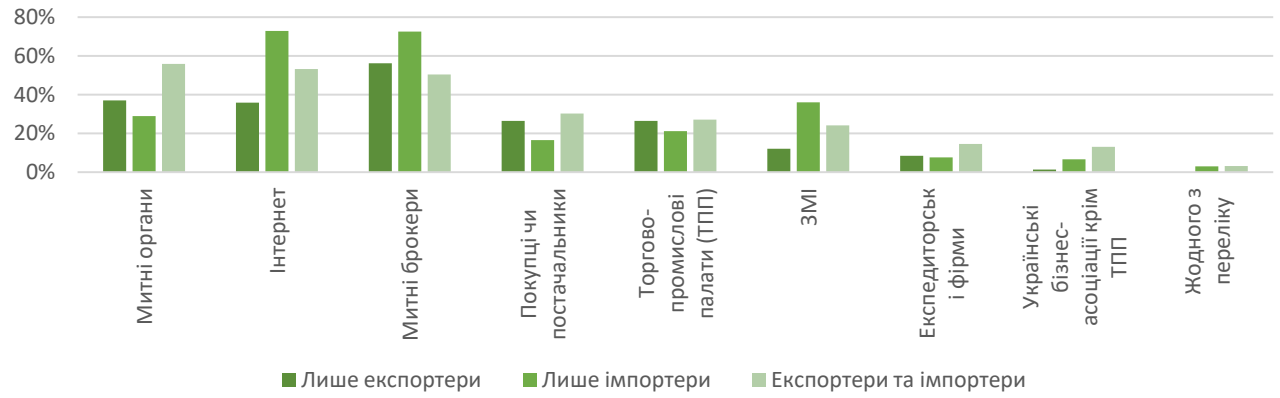
Водночас, у 2022 році на 17,4 в. п. зросла частка респондентів, які користуються інформацією від митних органів (від 26,2% у 2021 до 43,6% у 2022 році). Це дозволило митним органам впевнено зайняти третю сходинку популярності, що може свідчити про важливість офіційних джерел інформації в умовах невизначеності під час війни.

[22] Тут і далі в розділі сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше ніж один варіант відповіді.

Інтернет продовжує займати другу сходинку. Про використання Інтернету повідомили 54,5% респондентів. Упродовж декількох років спостерігалося падіння популярності Інтернету як джерела щодо регулювання ЗЕД. Зокрема, у 2021 році Інтернет застосовували 60,0%, у 2020 – 70,3%, а у 2018 році – 84,1% опитаних. Покупці та постачальники, торгово-промислові палати та ЗМІ популярні серед чверті опитаних (25,4%, 25,3% та 24,6% відповідно). Необхідно зауважити, що лише 2,3% опитаних не користувалися жодним із джерел у 2022 році.

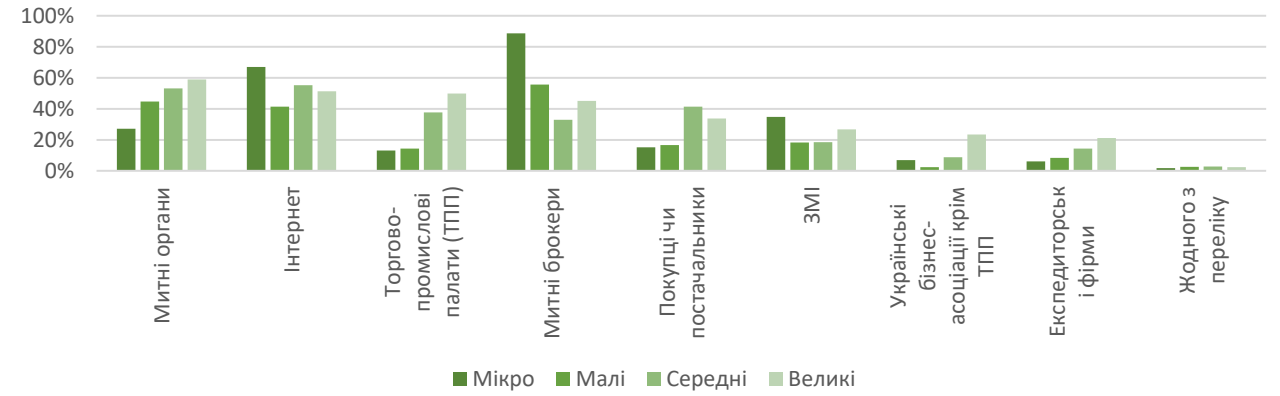
ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ, ЗА ВИДОМ ЗЕД. Результати респондентів із різним видом ЗЕД свідчать, що підприємства, які поєднують експорт та імпорт, частіше звертаються за інформацією до митних органів – 55,8% опитаних, до покупців та постачальників — 30,2% опитаних, ТПП — 27,1% опитаних, експедиторських фірм — 14,5% опитаних та бізнес-асоціацій, окрім ТПП, — 13,1% опитаних. До джерел, які найбільш популярні серед «чистих» імпортерів, належать Інтернет — 72,9%, митні брокери — 72,6% та ЗМІ — 36,0%.Таким чином, «чисті» експортери найменш часто використовують різні джерела інформації (див. розділ Частота використання джерел про регулювання ЗЕД).

Рис. 63. Джерела інформації в Україні (за видом ЗЕД), % опитаних

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ, ЗА РОЗМІРОМ. У 2022 році, для багатьох джерел зберігається закономірність минулих років, коли зі збільшенням розміру підприємства, зростає також популярність джерела. Зокрема, така ситуація зафіксована для митних органів, ТПП, бізнес-асоціацій окрім ТПП, та експедиторських фірм. Водночас, Інтернет, митні брокери та ЗМІ мають найбільшу популярність серед мікропідприємств.

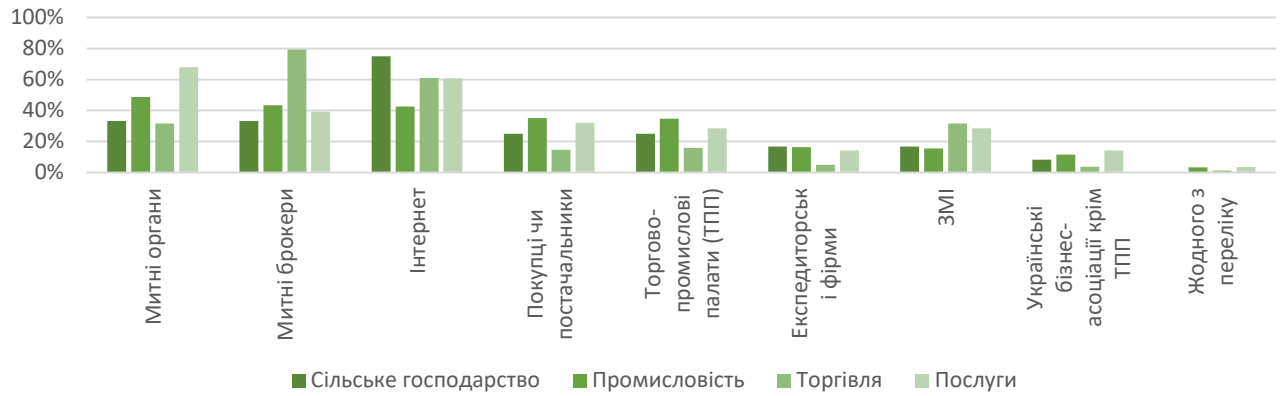
Рис. 64. Джерела інформації в Україні (за розміром підприємств), % опитаних

У попередні роки популярність митних брокерів також була вищою серед підприємств невеликого розміру. Однак популярність Інтернету та ЗМІ зросла серед мікропідприємств саме у 2022 році.

Джерела інформації про регулювання ЗЕД в Україні, за сектором. У секторальному розрізі, митні брокери найбільш популярні серед представників сфери торгівлі – 79,3% опитаних. При цьому використовують інформацію від митних брокерів також 43,4% промислових підприємств, 33,3% сільськогосподарських та 39,3% представників сфери послуг. Серед представників торгівлі також найбільше користується популярністю інформація від ЗМІ – 31,7% опитаних. Інтернет є найбільш популярним джерелом серед представників сільськогосподарських підприємств – 75,0% опитаних. Представники сфери послуг частіше використовують інформацію від митних органів (67,9% опитаних) та бізнес-асоціацій, окрім ТПП (14,3%). Представники промисловості частіше ніж в інших секторах звертаються за інформацією до покупців, постачальників (35,2%) та торгово-промислових палат (34,8%).

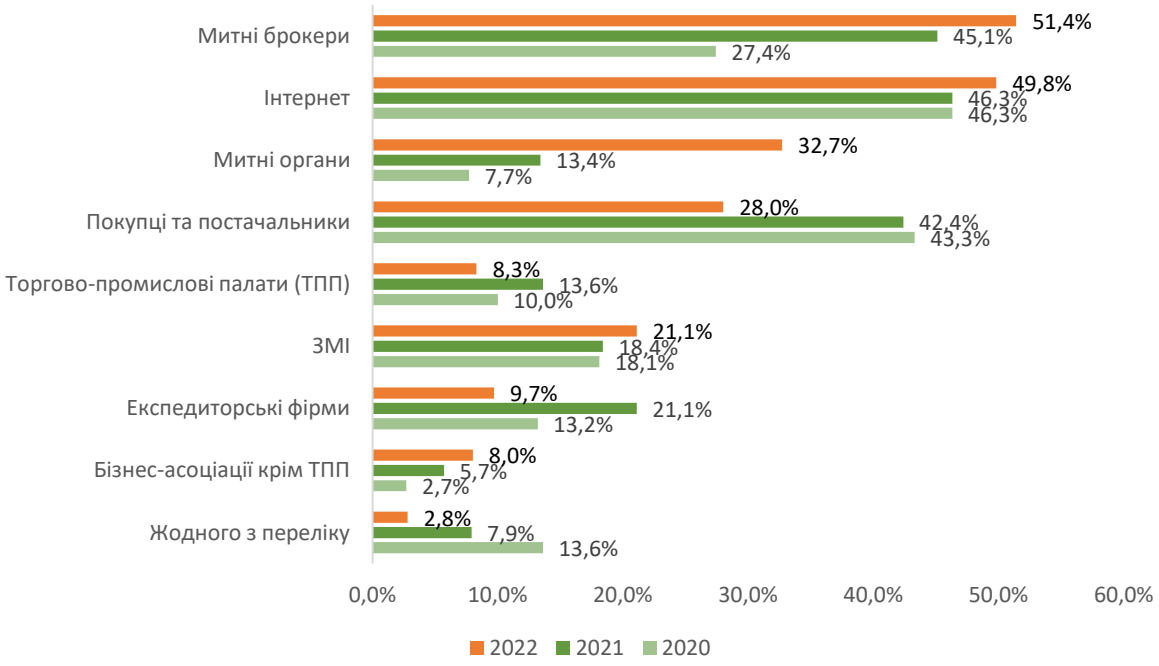
Рис. 65. Джерела інформації в Україні (за сектором), % опитаних

3.1.2 Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах

Згідно з результатами дослідження експортери та імпортери менш часто шукають інформацію про ведення ЗЕД за кордоном ніж в Україні. Подібна ситуація спостерігалася впродовж декількох хвиль дослідження.

Рис. 66. Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, % опитаних[23]

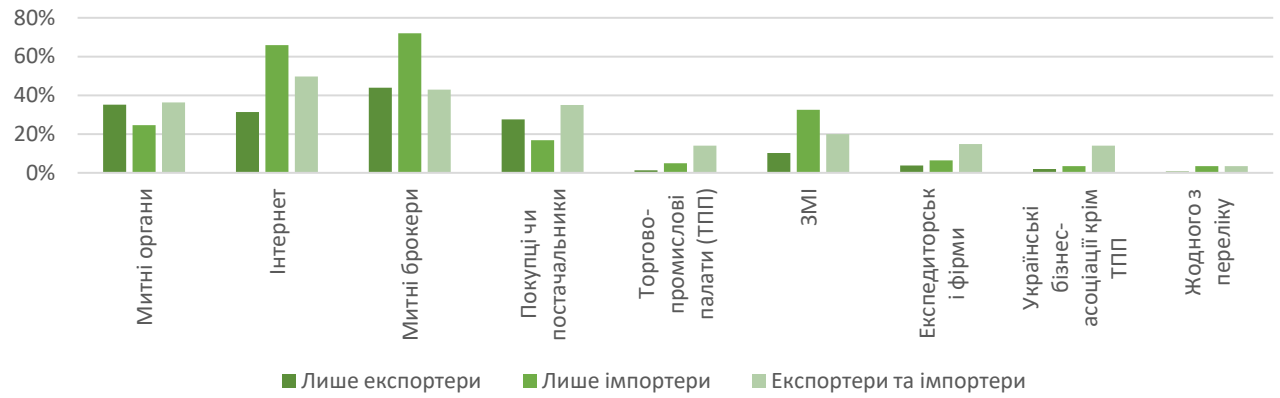
[23] Тут і далі в розділі сума відсотків перевищує 100, оскільки респонденти могли обрати більше ніж один варіант відповіді.

Однак у 2022 році лише 2,8% опитаних повідомили, що не користуються жодним із джерел. У 2021 році відповідний показник становив 7,9%, у 2020 – 13,6 %, а у 2018 році – 32,1%.

На відміну від попередніх хвиль дослідження, перше місце вперше посідають митні брокери з показником 51,4%. Інтернет, із показником 49,8%, посідає другу сходинку. Майже всі джерела зазнали зростання порівняно з 2021 роком, окрім покупців та постачальників, експедиторських фірм та ТПП, частота використання яких зменшилась на 14,4 в. п., 11,4 в. п. та 5,3 в. п. відповідно. Митні органи займають третю сходинку, зазнавши найбільшого зростання з 13,4% 2021 року до 32,7% 2022 року.

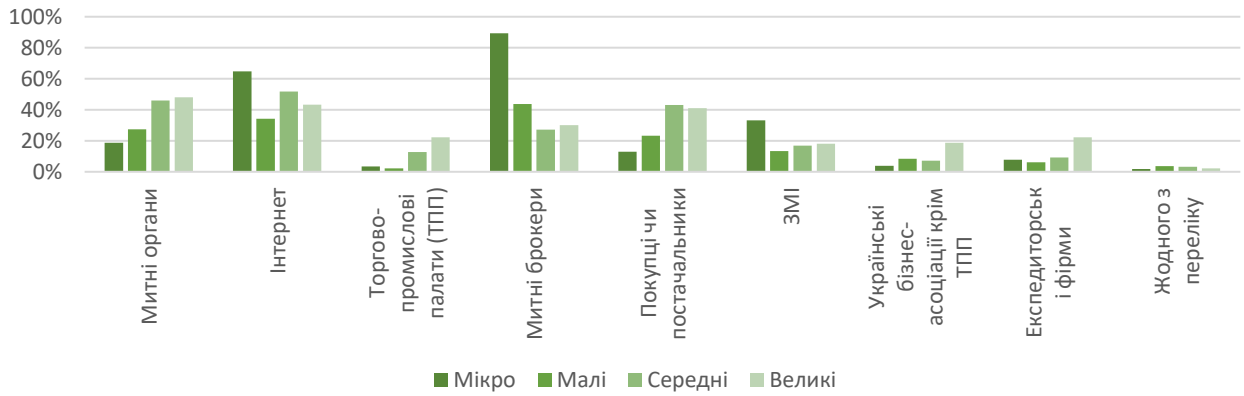
Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, за видом ЗЕД. Підприємства, які поєднуються експорт та імпорт, більш активно користуються різними джерелами інформації. Серед цієї групи респондентів більш часто користуються такими джерелами покупці чи постачальники, ТПП, експедиторські фірми та бізнес-асоціації, окрім ТПП. Однак серед цієї групи підприємств найпопулярнішим джерелом залишається Інтернет. Водночас «чисті» імпортери частіше від інших використовують інформацію від митних брокерів (72,0%) та з Інтернету (65,9%). Митні брокери також найбільш популярне джерело для «чистих» експортерів — 44,0% опитаних.

Рис. 67. Джерела інформації у країнах-партнерах (за видом ЗЕД), % опитаних

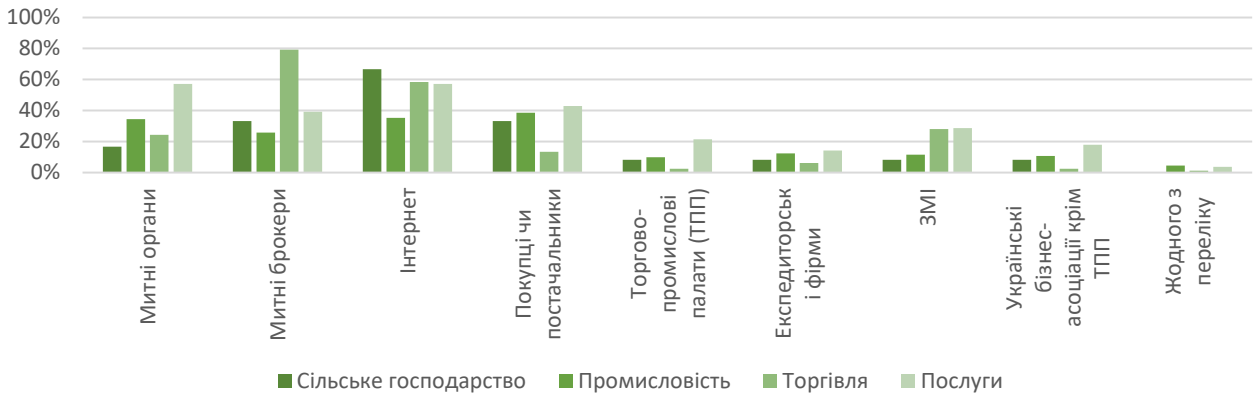
Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, за розміром. Для більшості джерел, зберігається закономірність, що зі зростанням розміру суб'єкта також зростає імовірність використання більшості джерел інформації. Проте, аналогічно до ситуації з джерелами про ведення ЗЕД в Україні, Інтернет та ЗМІ мають більшу популярність серед мікропідприємств: 64,7% та 33,1% відповідно. Окрім цього, митні брокери також найбільш популярні серед суб'єктів господарювання невеликого розміру. Зокрема, про використання інформації від брокерів сказали 89,4% мікропідприємств, 43,8% малих підприємств проти 27,1% середніх та 30,1% великих.

Рис. 68. Джерела інформації у країнах-партнерах (за розміром підприємств), % опитаних

Джерела інформації про регулювання ЗЕД у країнах-партнерах, за сектором. Митні брокери є найбільш популярними серед торговельних підприємств із показником у 79,3%. Лише 33,3%, 25,8% та 39,3% із сільськогосподарських, промислових та підприємств сфери послуг відповіли про використання брокерів. Використання Інтернету є більш рівномірним. Про використання Інтернету як джерела інформації щодо ведення ЗЕД за кордоном вказали 66,7% сільськогосподарських підприємств, 35,2% промислових підприємств, 58,5% торговельних підприємств та 57,1% підприємств сфери послуг.

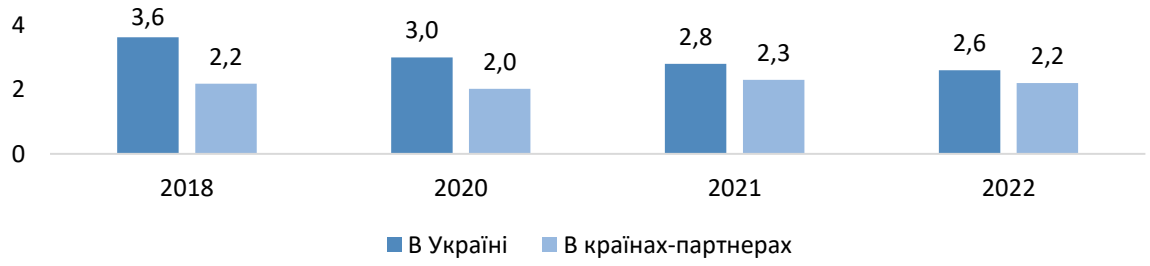
Рис. 69. Джерела інформації у країнах-партнерах (за сектором), % опитаних

3.1.3 Частота використання джерел про регулювання ЗЕД

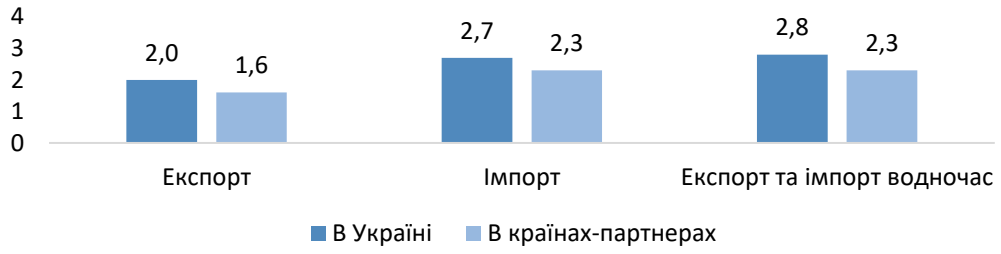
Отримані результати дозволяють провести порівняння, скільки в середньому учасники ЗЕД використовують джерел інформації. Згідно з даними останніх чотирьох хвиль опитування учасники ЗЕД використовують більшу кількість джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж у країнах-партнерах. Зокрема, у 2022 році ці показники становлять 2,6 джерела проти 2,2 джерела. При цьому впродовж 3-х хвиль дослідження спостерігається зменшення середньої кількості джерел, які використовуються для пошуку інформації про регулювання ЗЕД в Україні. Це може свідчити про більш концентроване використання перевірених джерел. Середня кількість джерел щодо ЗЕД у країнах-партнерах також незначною мірою зменшилася порівняно з попереднім роком, що може бути результатом сповільнення експортної активності через війну.

Рис. 70. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за роками (одиниць)

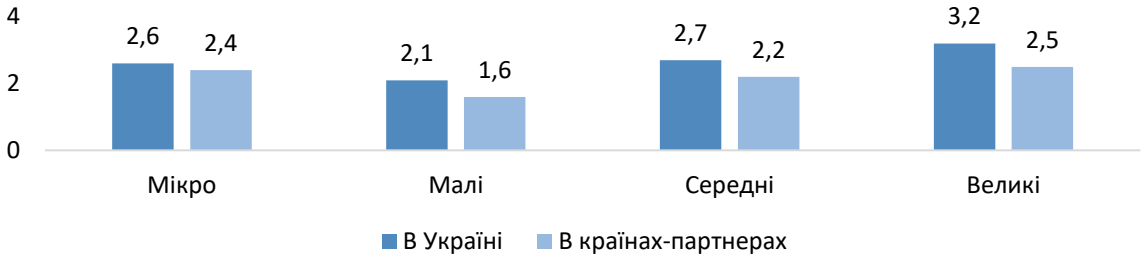
Кількість джерел, за видом ЗЕД. Підприємства, які водночас експортують та імпортують, у середньому використовують більшу кількість джерел. Зокрема, у 2022 році 2,8 одиниці про регулювання ЗЕД в Україні та 2,3 – у країнах-партнерах. Майже на такому ж рівні використання джерел серед «чистих» імпортерів. Водночас експортери в середньому використовують найменшу кількість джерел (2,0) про регулювання ЗЕД в Україні та 1,6 – у країнах партнерах. При цьому, представники всіх видів ЗЕД у середньому використовують більше джерел для пошуку інформації про Україну ніж про країни-партнери.

Рис. 71. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за видом ЗЕД (одиниць)

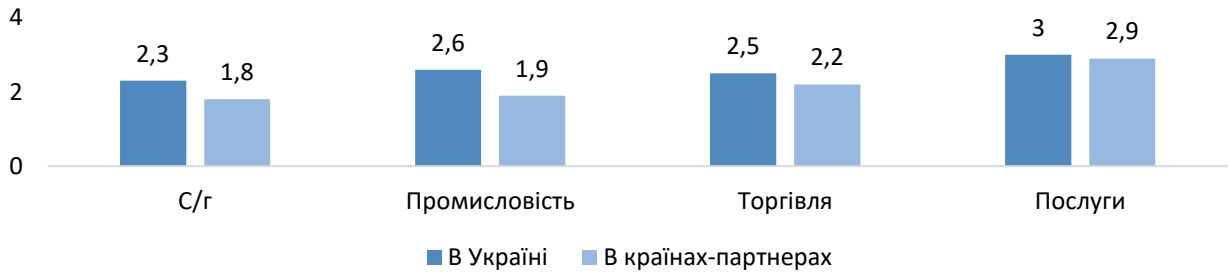
Кількість джерел, за розміром підприємств. У 2022 році зберігається закономірність, що великі та середні підприємства в середньому використовують більше джерел, ніж малі. При цьому виділяються мікропідприємства, які почали більш активно використовувати різні джерела інформації, можливо, під впливом війни.

Рис. 72. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за розміром підприємств (одиниць)

Кількість джерел, за сектором. Також зафіксовано секторальні відмінності в кількості використаних джерел. У 2022 році найбільшу кількість джерел у середньому використовували представники сфери послуг – 3 одиниці для інформації про Україну та 2,9 одиниці про країни-партнери. Аграрні компанії в середньому використовують найменшу кількість джерел – 2,3 одиниці для інформації про Україну та 1,8 одиниці про країни-партнери.

Рис. 73. Кількість джерел у розрахунку на 1 респондента, за секторами (одиниць)

Основні результати коротко

Учасники ЗЕД для пошуку інформації про регулювання ЗЕД (як в Україні, так і за кордоном) найчастіше користуються послугами митних брокерів. При цьому, митні брокери вперше стали найпопулярнішим джерелом інформації про закордон. Інтернет на другому місці, за популярністю, при пошуку інформації про регулювання ЗЕД як в Україні, так і за кордоном. Митні органи ввійшли до топ 3 джерел, що може свідчити про важливість офіційних джерел інформації в умовах невизначеності під час війни.

У середньому учасники ЗЕД користуються більшою кількістю джерел для отримання інформації про регулювання ЗЕД в Україні ніж у країнах-партнерах (2,6 проти 2,2 джерел). Великі та середні підприємства в середньому використовують більше джерел, ніж малі та мікропідприємства.

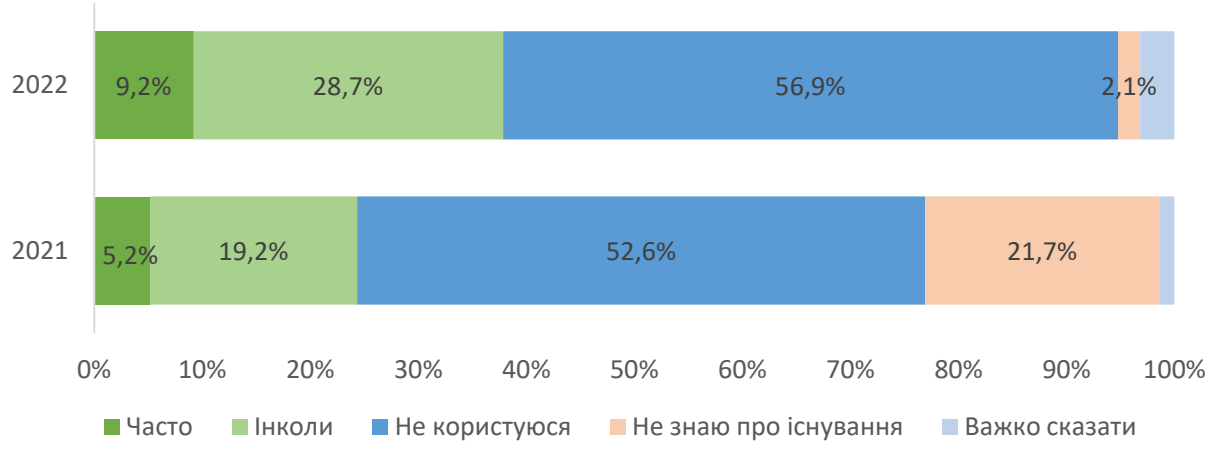
3.2 Використання порталу «Дія.Бізнес»

Цифровізація державних послуг, зокрема митних, та інфраструктури підтримки бізнесу, у т. ч. експорту, є одним із ключових напрямків реформ. Зразком такої роботи на державному рівні є розвиток екосистеми «Дія» та її субпроєкту «Дія.Бізнес». Платформу було презентовано Міністерством цифрової трансформації України у 2020 році. Дія.Бізнес пропонує низку послуг, які повинні розширити доступ підприємців до навчальних курсів із відповідної тематики, інфраструктури підтримки бізнесу, сприяти започаткуванню власної справи. Це стало поштовхом для того, щоб включити оцінку порталу «Дія.Бізнес» до дослідження. Тому підприємствам удруге було поставлено питання про те, чи користуються вони платформою «Дія.Бізнес».

За даними Міністерства цифрової трансформації, зараз додатком «Дія» користується 18,5 млн українців, а вебпорталом – 22 млн. При цьому, 3 з 5-ти українців користувалися державними послугами впродовж року.[24] Отримані результати опитування експортерів та імпортерів дозволяють глибше проаналізувати використання порталу «Дія.Бізнес» як одного з проєктів платформи «Дія» українським бізнесом.

Згідно з результатами дослідження станом на осінь 2022 року серед експортерів та імпортерів зріс рівень поінформованості щодо порталу «Дія.Бізнес». Якщо у 2021 році 21,7% опитаних вказали, що не знають про портал, то цей показник зменшився до 2,1% у 2022 році. Таким чином, майже всі опитувані знали про існування Дія.Бізнес. При цьому у 2022 році бізнес більш активно використовував платформу «Дія.Бізнес»: майже 37,9% опитаних експортерів та імпортерів часто або інколи користувалися порталом «Дія.Бізнес». Порівняно з 2021 роком показник зріс майже в півтора раза (від 24,4%). Однак більше половини (56,9%) респондентів вказали, що не користуються порталом (52,6% у 2021 році).

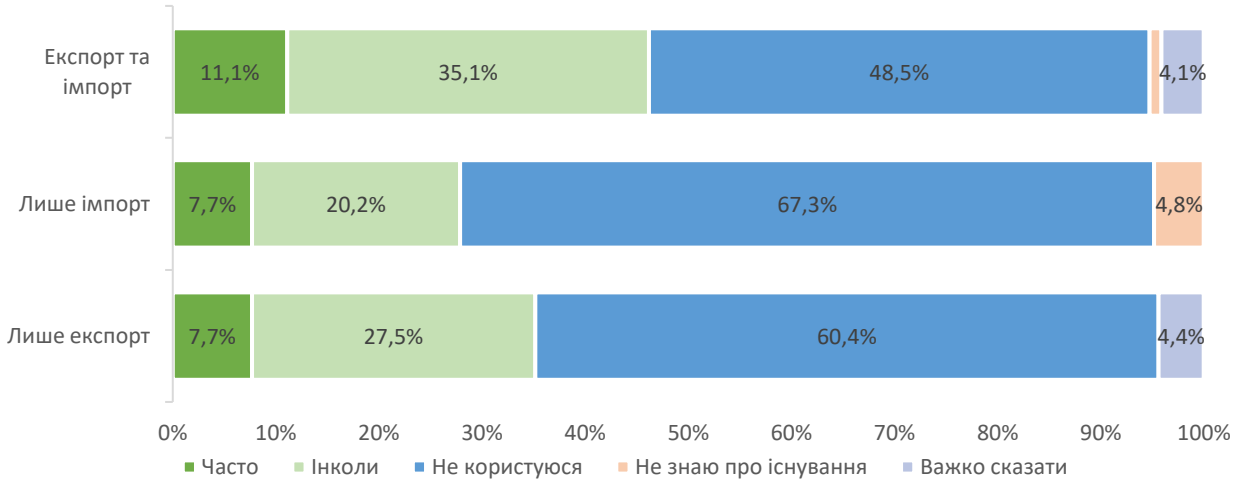
Рис. 74. Використання Дія.Бізнес експортерами та імпортерами у 2021-2022 роках (% респондентів)

Використання Дія.Бізнес, за видом ЗЕД. Необхідно зауважити, що змінився рівень використання Дія.Бізнес між підприємствами, які представляють різні види ЗЕД. У 2021 році рівень використання майже не відрізнявся: користувалися порталом 24,0% «чистих» експортерів, 23,8% «чистих» імпортерів та 25,4% підприємств, які поєднували експорт та імпорт. Однак у 2022 році портал почали більш активно використовувати українські експортери. Зокрема, часто або інколи користувалися порталом «Дія.Бізнес» 35,2% «чистих» експортерів та 46,2% підприємств, які поєднують експорт та імпорт. Водночас серед імпортерів використовували платформу лише 27,9% опитаних. При цьому рівень поінформованості підприємств про Дія.Бізнес майже не відрізняється, за видом ЗЕД.

[24] Див. Кожен другий українець, який отримував е-послуги, використовував Дію, — соцопитування, https://diia.gov.ua/news/kozhen-drugij-ukrayinec-yakij-otrimuvav-e-poslugi-vikoristovuvav-diyu-socopituvannya

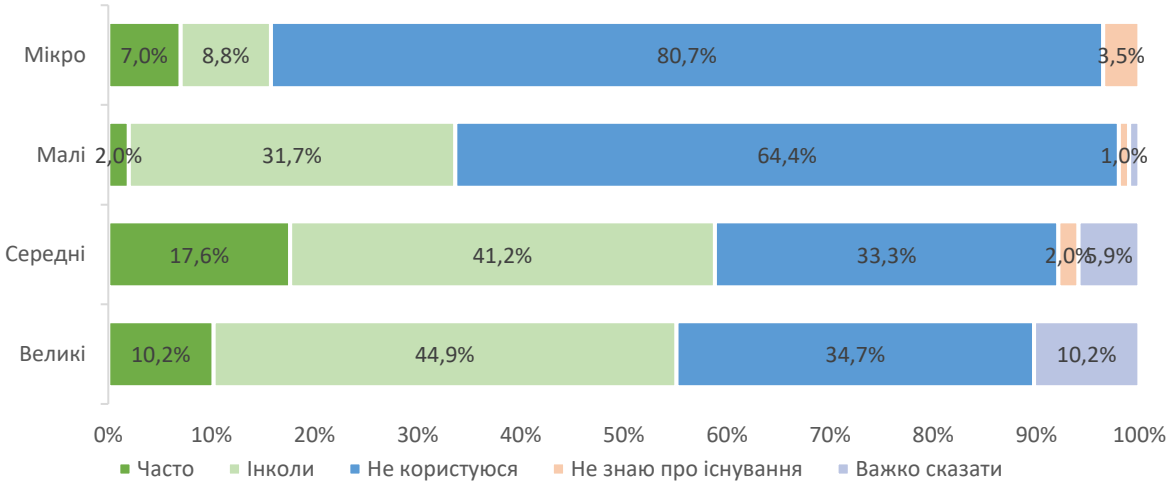
Рис. 75. Використання Дія.Бізнес, за видом ЗЕД (% респондентів)

Використання Дія.Бізнес, за розміром підприємств. Згідно з отриманими результатами, представники середнього та великого бізнесу більш часто користувалися порталом, ніж малі та мікропідприємства. Такі результати є дзеркальними до 2021 року, коли більш активно використовував платформу невеликий бізнес. У 2022 році про використання порталу (часто або інколи) повідомило більше половини середніх (58,8%) та великих (55,1%) підприємств. На противагу цьому, відповідний показник становить лише 15,8% для мікро- та 33,7% малих підприємств. Таким чином, портал «Дія.Бізнес» став вагомим інструментом для бізнесу різного розміру. Однак саме середній та великий бізнес має більше спроможності користуватися різними видами інформації, що також підтверджується дослідженням (див. розділ ???)

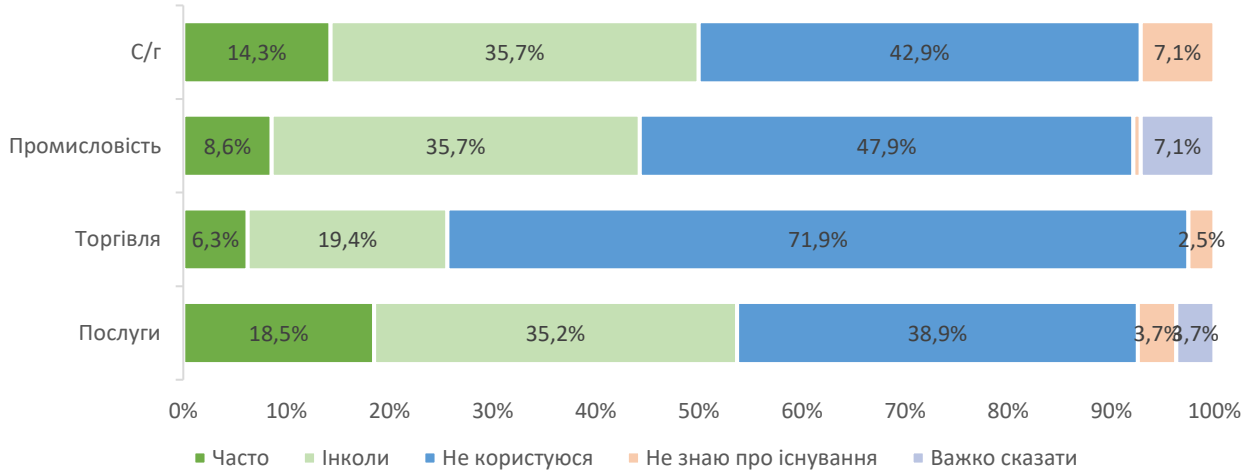
Необхідно зауважити, що серед великих підприємств взагалі відсутні підприємства, які не знають про платформу, однак 10,2% не змогли відповісти на питання (найвищий результат). Таким чином, серед мікро- та малого бізнесу кращий рівень поінформованості. Лише 3,5% мікро- та 2,0% малих підприємств не знають, що таке Дія.Бізнес або не змогли дати відповідь на запитання.

Рис. 76. Використання Дія.Бізнес за розміром підприємств (% респондентів)

Використання Дія.Бізнес, за сектором. Згідно з отриманими результатами, представники сфери послуг найбільш активно користувалися порталом «Дія.Бізнес». Зокрема, про використання порталу повідомили більше половини опитаних: 53,7% (із них 18,5% часто та 35,2% інколи), що майже у два рази вище за показник під час попередньої хвилі опитування (був 28,4%). Також високий рівень використання порталу серед аграрних підприємств – 50,0% (14,3% часто та 35,7%).

Рис. 77. Використання Дія.Бізнес, за секторами (% респондентів)

Необхідно зауважити, що у 2021 році саме представники аграрного бізнесу найчастіше використовували портал (32,4%). Торговельні підприємства продовжують найменше користуватися Дія.Бізнес – 25,6% у 2022 році проти 22,6% у 2021 році. При цьому представники торгівлі найкраще поінформовані про платформу – лише 2,5% підприємств сектору не знають про неї або не можуть відповісти на питання. Однак у цілому рівень поінформованості високий серед усіх секторів. Зокрема, лише 7,4% представників послуг не знають про Дія.Бізнес або не можуть відповісти на запитання. Для промисловості відповідний показник становить 7,8%, а сільського господарства – 7.1%.

Основні результати коротко

У 2022 році бізнес більш активно використовував платформу «Дія.Бізнес». Майже 38% опитаних експортерів та імпортерів часто або інколи користувалися порталом «Дія.Бізнес» (лише приблизно 24% у 2021 році).

Майже весь бізнес поінформований про роботу платформи. Лише 2% підприємств не знали про її існування (22% у 2021 році). Більше половини опитаних (57%) знають про платформу, але не користуються нею.

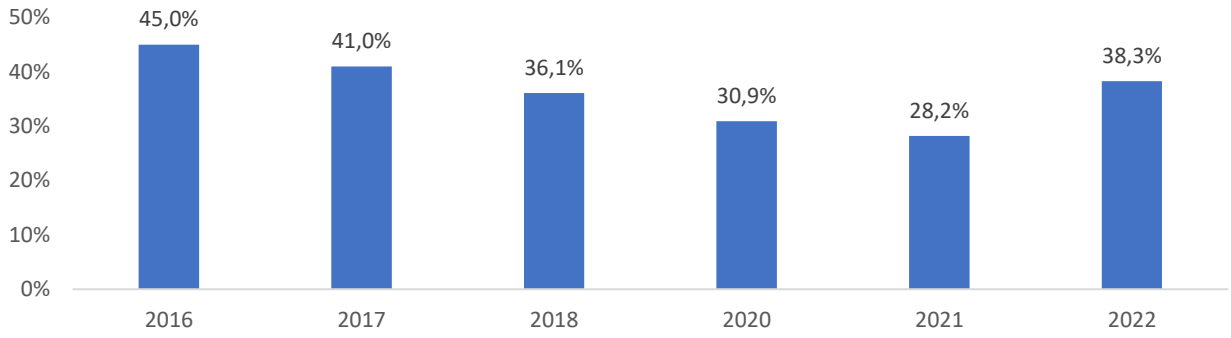
Рівень поінформованості про Дія.Бізнес не залежить від виду ЗЕД. Однак експортери використовують портал активніше, ніж імпортери. Великий та середній бізнес почав використовувати Дія.Бізнес активніше, ніж малі та мікропідприємства (дзеркальні зміни порівняно з 2021 роком).

3.3 Членство в бізнес-асоціаціях

У 2022 році в рамках дослідження було продовжено моніторинг участі українських експортерів та імпортерів у бізнес-асоціаціях, адже бізнес-об'єднання є важливими для інформаційної підтримки ЗЕД та комунікації з органами влади, зокрема митницею. Респондентам було запропоновано повідомити, чи є вони членами хоча б однієї бізнес-асоціації (включаючи торгово-промислові палати, спілки малих підприємств, спілки роботодавців тощо).

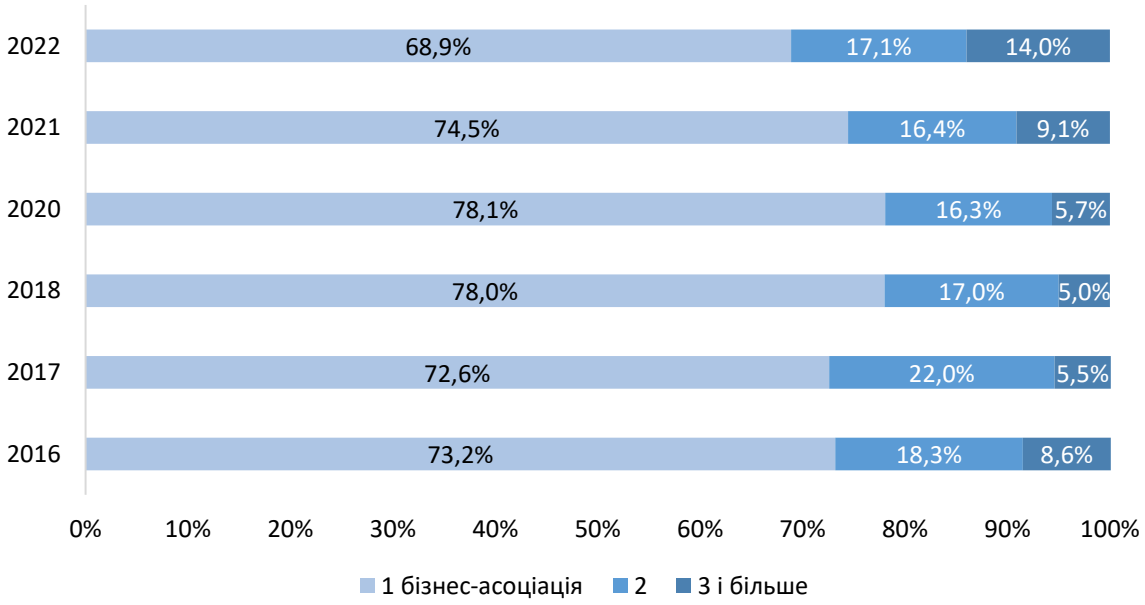
Згідно з отриманими результатами у 2022 році 38,3% опитаних належали хоча б до однієї бізнес-асоціації. Це більше ніж у 2021 році на 10 відсоткових пунктів. Необхідно звернути увагу, що цей показник уперше виріс після поступового зменшення впродовж останніх чотирьох хвиль дослідження. Таким чином, відсоток членства в бізнес-асоціаціях перевершив показник 2018 року — 36,1% та майже повернувся на рівень 2017 року — 41,0%. Можливим поясненням є вплив війни на вибірку. Компанії, які входять до бізнес-асоціацій, можуть бути більш активними та спроможними долати виклики війни.

Рис. 78. Членство в бізнес-асоціаціях за роками, % опитаних

Більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об’єднанні, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо (як і в попередні хвилі дослідження). Порівняно з 2021 роком, серед опитаних, які є членами ділових об’єднань, продовжує зменшуватись частка тих, хто входить лише до однієї організації. Зокрема, у 2022 році членами лише однієї асоціації були 68,9% опитаних. Водночас членами двох ділових об’єднань є 17,1% опитаних.

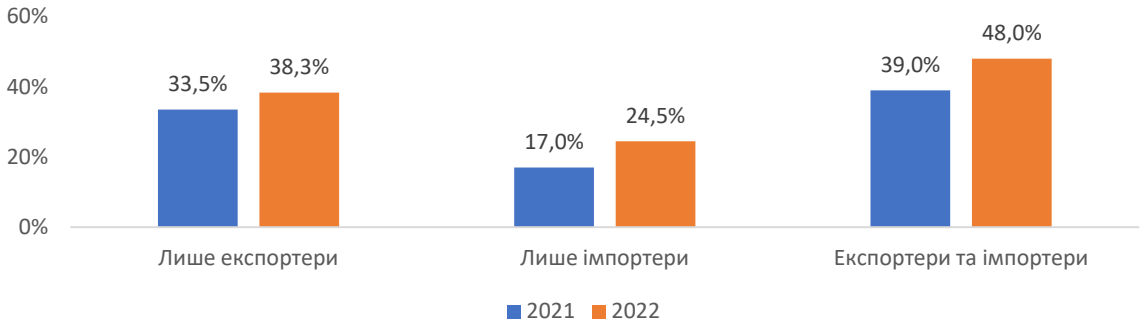
Рис. 79. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за роками, % опитаних

Також спостерігаємо значне збільшення частки підприємств, які входять до трьох і більше асоціацій – показник зріс із 9,1% у 2021 році до 14,0% у 2022 році, досягнувши найвищого рівня за всі хвилі дослідження. Знову ж таки подібні зміни можуть бути результатом впливу війни на вибірку.

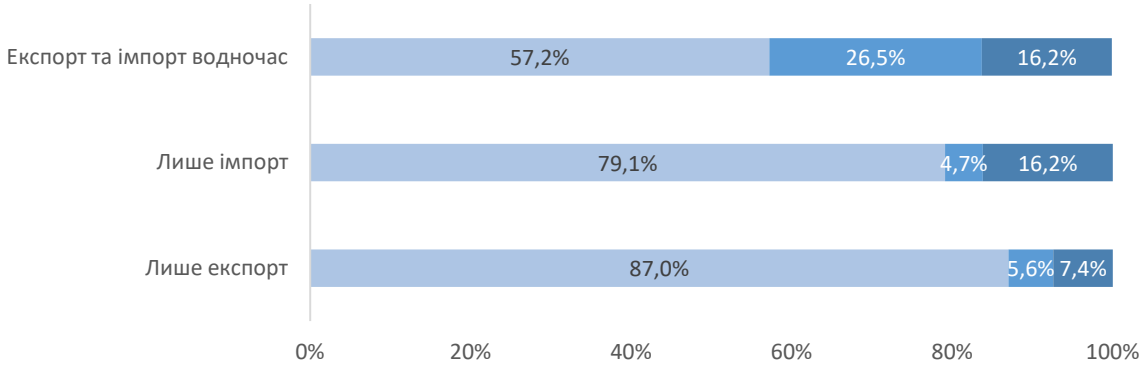
Членство в бізнес-асоціаціях, за видом ЗЕД. Серед підприємств, які представляють різні види ЗЕД, найчастіше беруть участь у бізнес-асоціаціях ті, які поєднують експорт та імпорт – 48,0% опитаних (у 2021 році – 39,0%). Дещо менш активні підприємств, які виключно експортують – до ділових об'єднань входить лише 38,3% експортерів. Таким чином, підприємства, які займаються експортом, у цілому, більш активно долучаються до ділових об'єднань. Найменш активно беруть участь у бізнес-асоціаціях «чисті» імпортери – лише 24,5% респондентів. Порівняно з ситуацією на 2021 рік спостерігаємо помірне зростання у всіх категоріях.

Рис. 80. Членство в бізнес-асоціаціях (за видом ЗЕД), % опитаних

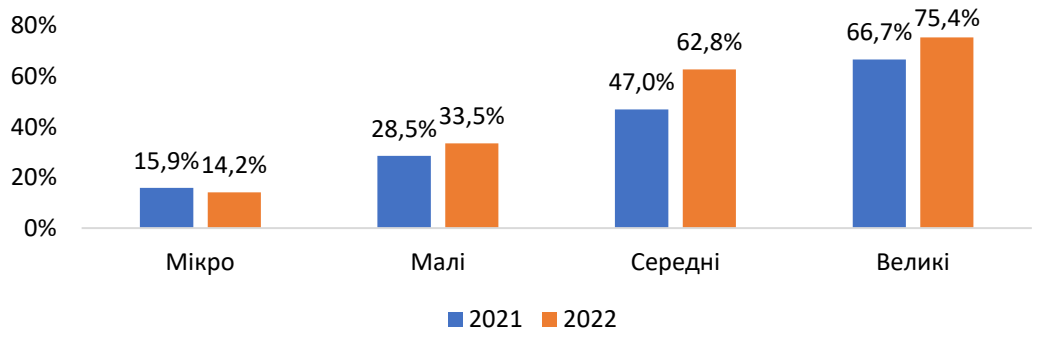
Підприємства, які лише експортують, більш часто входять лише до одного бізнес-об'єднання. Про це повідомили 87,0% експортерів. Водночас підприємства, які поєднують експорт та імпорт найчастіше входять до декількох бізнес-асоціацій – 26,5% до двох, а 16,2% до трьох і більше. Серед імпортерів лише до однієї бізнес-асоціації належить 79,1% опитаних.

Рис. 81. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за видами ЗЕД, % опитаних

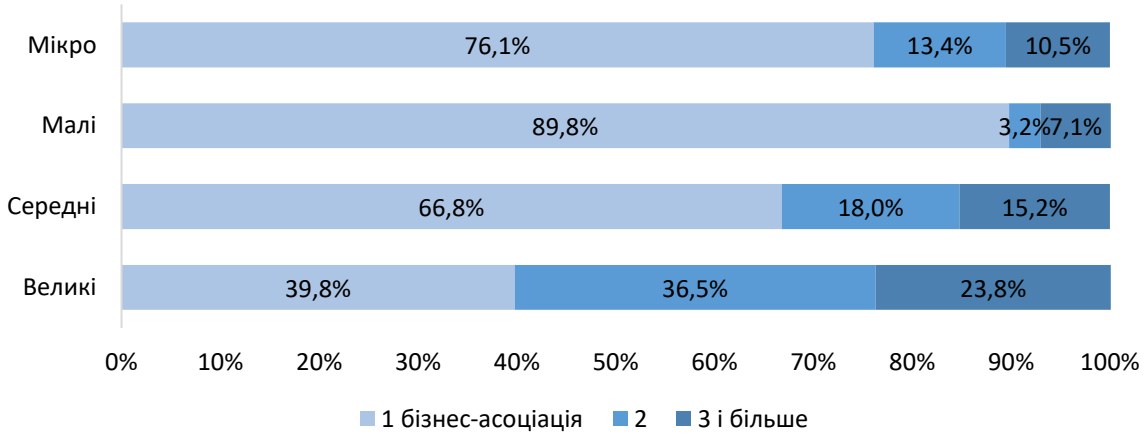
Членство в бізнес-асоціаціях, за розміром. Згідно з результатами опитування ймовірність членства в бізнес-асоціаціях зростає зі збільшенням розміру бізнесу. До бізнес-асоціацій належать лише 14,2% опитаних мікропідприємств та 33,5% малих. Водночас для середніх підприємств цей показник становить 62,8% опитаних, а великих – 75,4%. Порівняно з 2021 роком спостерігаємо зростання членства в бізнес-об'єднаннях для підприємств усіх розмірів, окрім мікропідприємств.

Рис. 82. Членство в бізнес-асоціаціях (за розміром підприємств), % опитаних

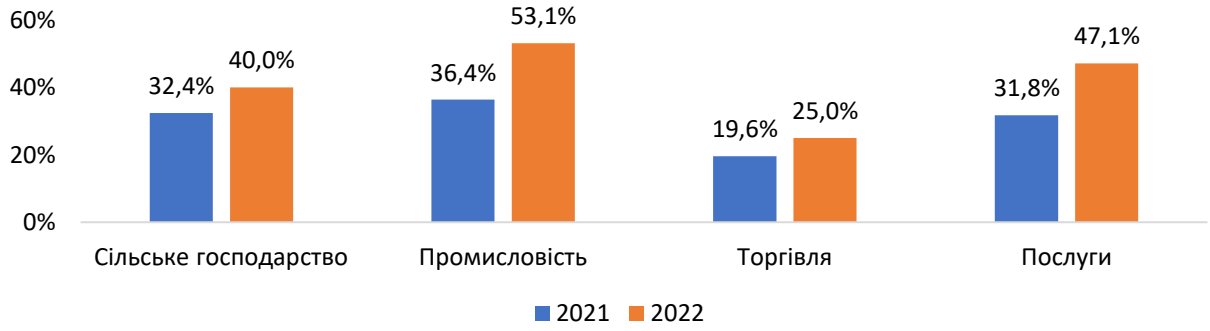
Підприємства великого та середнього розміру, як і раніше, частіше є членами декількох бізнес-об'єднань. У 2022 році для середніх підприємств цей показник становить 33,2%. Серед великих підприємств до декількох бізнес-асоціацій входить більше половини опитаних - 60,2%. Водночас бізнес меншого розміру рідше є членом декількох асоціацій. Серед мікробізнесу до більш ніж однієї бізнес-асоціації входять 23,9% опитаних, малого – 10,3%.

Рис. 83. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за розміром підприємств, % опитаних

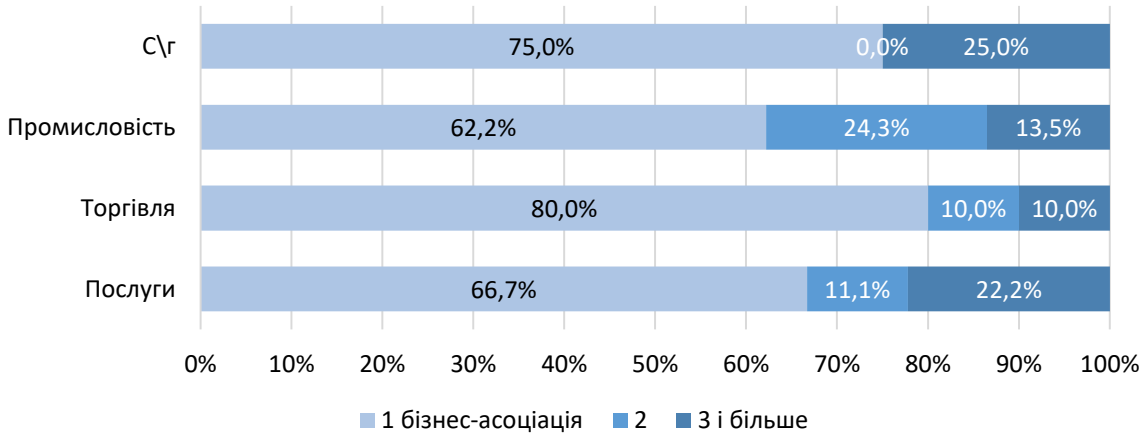
Членство в бізнес-асоціаціях, за сектором. Як і під час попередньої хвилі дослідження, промислові підприємства найчастіше серед усіх секторів є членами бізнес-асоціацій – 53,1% опитаних у 2022 році (36,4% у 2021 році). У сільському господарстві та сфері послуг цей показник 40,0% та 47,1% відповідно (32,4% та 31,8% у 2021 році). Водночас, торговельні підприємства найменш часто долучаються до роботи ділових об'єднань – лише 25,0% опитаних (19,6% у 2021 році). Порівняно з 2021 роком спостерігаємо зростання у всіх категоріях.

Рис. 84. Членство в бізнес-асоціаціях (за сектором діяльності), % опитаних

Промислові підприємства найчастіше входять до більш ніж однієї бізнес-асоціації – 37,8% опитаних. У 2021 році цей показник був найвищим у сільському господарстві: тоді про це повідомили 41,7% опитаних у секторі. Однак у 2022 році серед сільськогосподарських підприємств показник становить 25,0%. У торгівлі цей показник теж є найнижчим – 20,0%. У сфері послуг до декількох бізнес-об'єднань входить третина опитаних– 33,3%.

Рис. 85. Членство в бізнес-асоціаціях (за кількістю бізнес-асоціацій), за сектором, % опитаних

Основні результати коротко

У 2022 році більше третини (38,3%) підприємств-учасників ЗЕД були членами хоча б однієї бізнес-асоціації. Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, зросла майже в півтора раза, що може бути наслідком впливу війни на вибірку.

Частка підприємств, які є членами бізнес-асоціацій, уперше зросла після зменшення впродовж чотирьох хвиль дослідження. Компанії, які входять до бізнес-об'єднань, можуть бути більш активні та спроможні в подоланні викликів війни. Зі зростанням розміру підприємства зростає імовірність членства в бізнес-асоціаціях.

Більшість підприємств беруть участь лише в одному діловому об'єднанні, включаючи торгово-промислові палати, спілки роботодавців, спілки малих підприємств тощо (як і в попередні роки).

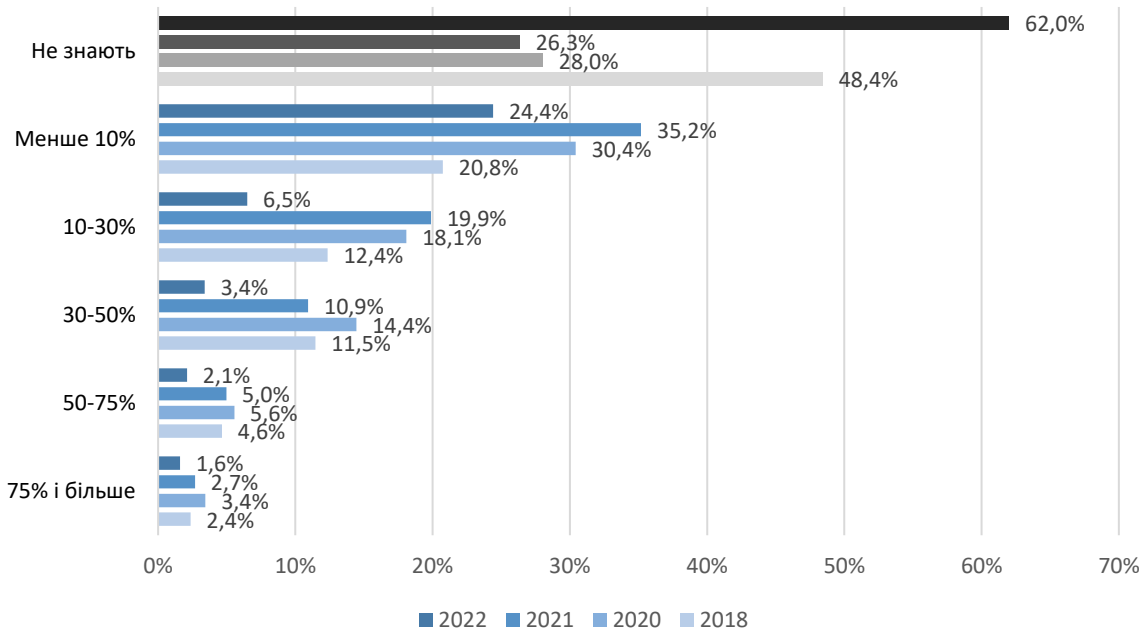
4. Контрабанда та «сірий імпорт» на галузевих ринках

«Товарна контрабанда» або «сірий імпорт» – це товари, ввезені в Україну з порушенням митних правил, у тому числі взагалі без оподаткування. Частина бізнесу в Україні використовує таку практику, її називають «сірий бізнес», а інша, -- яка працює з дотриманням усіх вимог – ні (її називають «білий бізнес»). «Сірий бізнес» за допомогою «сірого імпорту» мінімізує свої витрати, наприклад, видаючи товар А за товар В, сплачує менше мито, і собівартість товару А стає меншою порівняно з тим, якби цей товар ввозився з дотриманням усіх вимог. Таким чином, «білий бізнес» який, наприклад, ввозить цей же товар А як товар А, сплачує повне мито, отримує вищу собівартість товару А та і, таким чином, опиняється в нерівних умовах конкуренції. «Товарна контрабанда» та «сірий імпорт» також означають несплату або оплату в меншому розмірі митних платежів та зборів, що означає недонадходження до бюджету держави.

В опитуванні 2022 року представникам експортерів та імпортерів було поставлено ряд питань, які стосувалися товарної контрабанди та «сірого імпорту». Вперше ці запитання було поставлено учасникам опитування у 2018 році. Зокрема, представників підприємств запитали про те, якою, на їхню думку, є частка «товарної контрабанди» або «сірого імпорту» на галузевому ринку їхнього підприємства.

У середньому, у 2022 році частку «сірого імпорту» оцінюють як 17,1%. У трьох попередніх хвилях опитування вона була дещо вищою, однак із кожним роком поступово зменшується: у 2021 році становила 21,1%, у 2020 році – 24,2%, а у 2018 році – 25,3%. Майже чверть опитаних (24,4%) оцінює цю частку як меншу ніж 10 відсотків. Ще близько 10% вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%. Це, зокрема, 6,5% респондентів, які оцінили обсяг «сірого імпорту» від 10 до 30 відсотків, і 3,4% респондентів, які вважають, що «сірий імпорт» складає від 30-ти до 50-ти відсотків товарів на їхньому ринку. 2,1% респондентів оцінюють частку «сірого імпорту» як таку, що становить від 50-ти до 75-ти відсотків ринку, і лише 1,6% – як більшу від 75-ти відсотків.

Рис. 86. Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» на своєму ринку, % респондентів

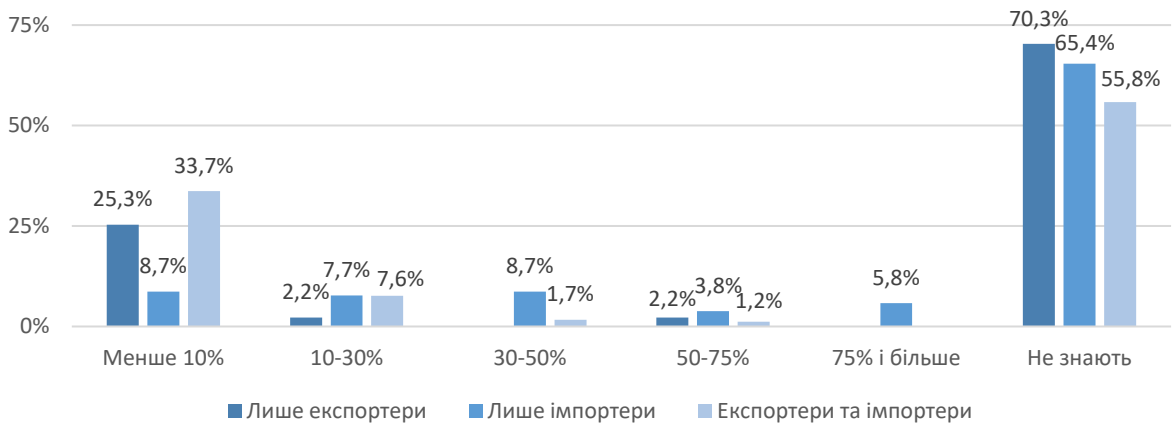
Частки представників бізнесу, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на ринку свого підприємства, знову збільшились у 2022 році порівняно з 2020 та 2021 роками. Якщо у 2018 році майже половина респондентів (48,4%) не могли оцінити, яку частку їхнього ринку займають неофіційно ввезені товари, то

у 2020 році таких було 28%, у 2021 році ця частка ще дещо зменшилася: 26,3%. У 2022 році вона різко зросла та становила 62%.

Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» на своєму ринку, за видом ЗЕД. Представники виключно імпортерів оцінюють частку «сірого імпорту» вище, ніж підприємства, що здійснюють експорт. Так, представники виключно імпортерів, у середньому, вважають, що рівень «сірого імпорту» на їхньому ринку становить 36,8%, тоді як представники виключно експортерів та підприємств, що імпортують та експортують, оцінили цю частку як 10,3% та 10,7% відповідно. У 2021 році спостерігалася така ж тенденція: виключно імпортери найвище оцінювали частку «сірого імпорту». Однак різниця між оцінками підприємствами різних груп, за ЗЕД, була менш вираженою: тоді як, на думку виключно імпортерів, «сірий імпорт» складав 24,5%, виключно експортери та ті, що поєднують експорт з імпортом, оцінювали його як 17% та 19,3% відповідно.

У 2022 році лише 8,7% представників підприємств, які лише імпортують, вважають, що «сірий імпорт» не перевищує 10-ти відсотків товарів на їхньому ринку. А 18,3% із них оцінюють частку «сірого імпорту» як 30 відсотків або вище. Для порівняння, більше 25% представників підприємств з експортом вважають, що «сірий імпорт» складає до 10-ти відсотків товарів на їхньому ринку, а частки тих, хто оцінює рівень «сірого імпорту» як 30 відсотків або більше, складають лише 2,9% для представників підприємств, які поєднують експорт з імпортом, та лише 2,2% для респондентів, що представляють виключно експортерів. Частка респондентів, які не знають або не відповіли на це запитання, найвища серед виключно експортерів та становить 70,3%.

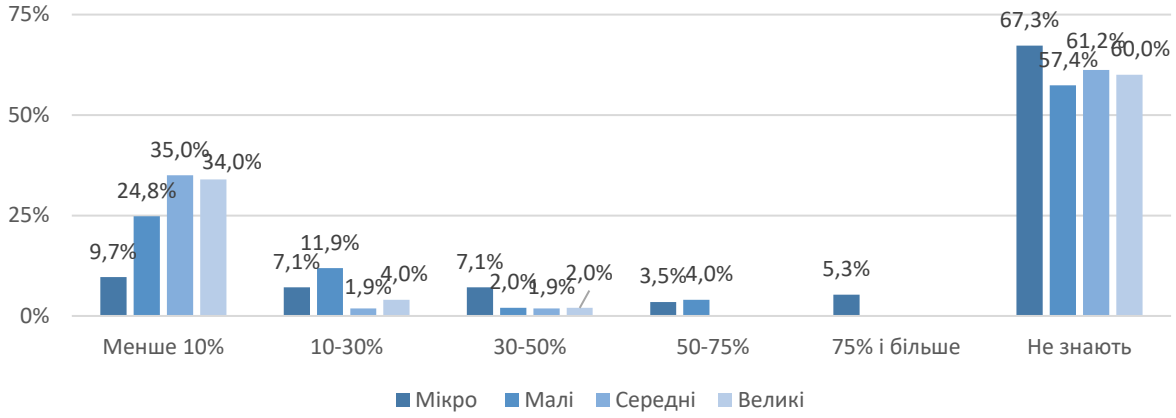
Рис. 87. Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» за видом ЗЕД, %

Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» на своєму ринку, за розміром підприємств. Зі збільшенням розміру підприємств зменшуються оцінки рівня «сірого імпорту». Так, серед представників мікробізнесу частка тих, хто вважає рівень «сірого імпорту» меншим ніж 10 відсотків, склала 9,7%. Вона зростає для представників малих та великих підприємств до 24,8% та 34% відповідно та є найбільшою для респондентів середнього бізнесу: 35%.

Тоді як представники середніх та великих підприємств, у середньому, вважають, що «сірий імпорт» становить близько 7% їхнього ринку, малі підприємства оцінюють цю частку в середньому як 15,8%, а мікропідприємства – аж на 34,9%. У попередній хвилі опитування що меншим був розмір бізнесу, тим також більш поширеним підприємства вважали «сірий імпорт». Проте, як і у випадку підприємств різних видів ЗЕД, різниця між оцінками була не такою разючою: великі підприємства в середньому вважали, що такий імпорт складає 11,2% їхнього ринку, тоді як мікропідприємства оцінювали його як 24,3%.

Рис. 88. Оцінка частки «товарної контрабанди» «сірого імпорту» за розміром, %

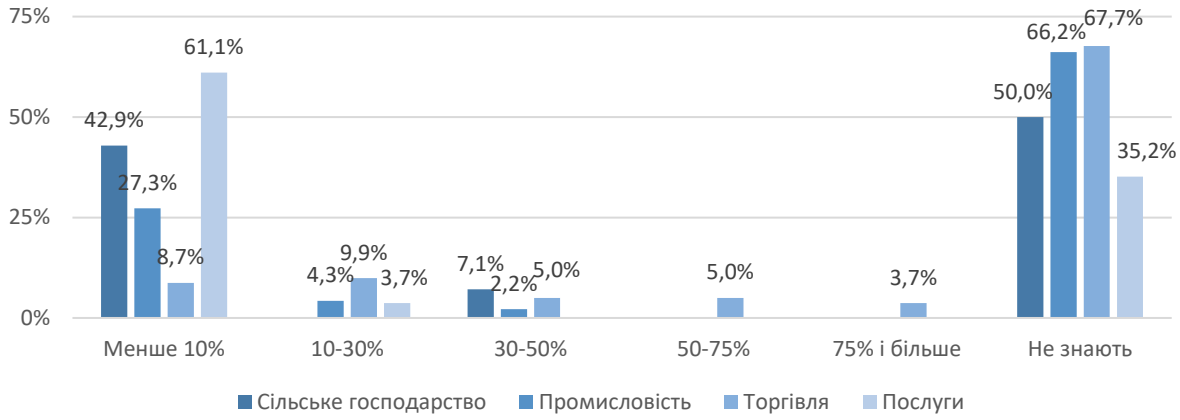
Крім цього, у 2022 році респонденти мікробізнесу рідше від представників інших підприємств могли оцінити частку «сірого імпорту». Так, більше 67% респондентів із мікробізнесу сказали, що не знають, якою є частка «товарної контрабанди» або «сірого імпорту» на їхньому ринку. Серед представників малих, середніх та великих підприємств на це питання не змогли відповісти менші частки опитаних: 57,4%, 61,2% та 60% відповідно.

Оцінка частки «товарної контрабанди»/«сірого імпорту» на своєму ринку, за сектором. У сфері послуг опитані частіше від інших можуть оцінити частку «сірого імпорту». Серед респондентів, що представляють сферу послуг, частка тих, хто вважає рівень «сірий імпорт» меншим ніж 10 відсотків, склала 61,1%.У той час, коли серед респондентів із галузей сільського господарства, промисловості та торгівлі від 50% до 67,7% не змогли оцінити рівень «сірого імпорту» на своєму ринку, серед респондентів, що представляють підприємства у сфері послуг, це не змогли зробити 35,2%.

Однак, 13,7% опитаних представників сфери торгівлі вважає рівень «товарної контрабанди» або «сірого імпорту» таким, що перевищує 30 відсотків. Для порівняння, серед респондентів з інших галузей так вважають менше 8%.

Середня частка «сірого імпорту», за оцінками представників торгівлі, складає 33,4%. Серед інших галузей цю частку оцінюють як нижчу: на рівні від 5,8% (послуги) до 10,8% (сільське господарство). Це в цілому відповідає результатам попередньої хвилі опитування, за якою у сфері торгівлі також були зафіксовані найвищі оцінки частки «сірого імпорту». Однак, як і для відповідей підприємств в інших розрізах, у 2021 році оцінки цієї частки представниками різних секторів були менш поляризовані: торговельні підприємства в середньому називали частку 24,2%, тоді як підприємства інших секторів – від 16,9% до 19,5%.

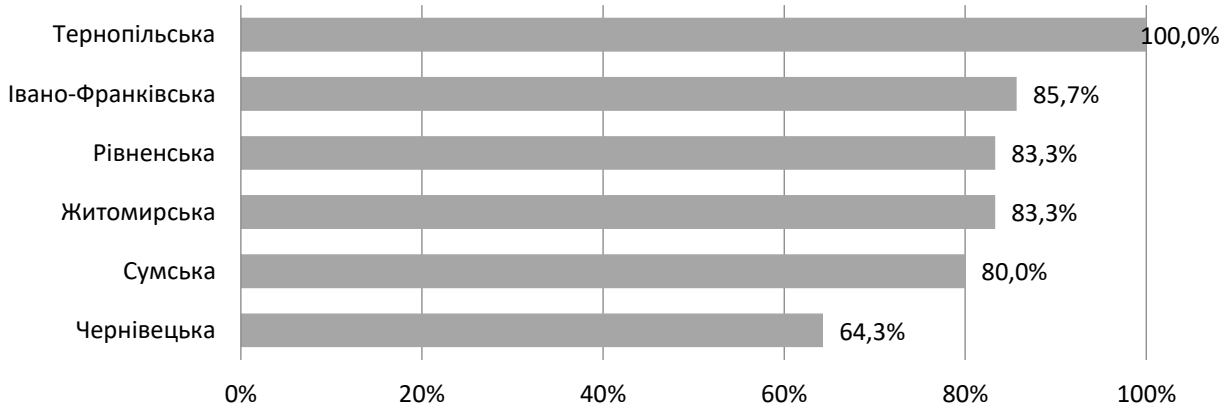
Рис. 89. Оцінка частки «товарної контрабанди»/ «сірого імпорту» за сектором, %

ОЦІНКА ЧАСТКИ «ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ»/«СІРОГО ІМПОРТУ» НА СВОЄМУ РИНКУ, ЗА ОБЛАСТЮ. Відповіді бізнесу на це запитання можна проаналізувати лише в деякій частині регіонів України, оскільки в інших регіонах кількості респондентів було недостатньо для проведення аналізу, або більшість опитаних не змогли оцінити рівень «сірого імпорту». Зокрема, відповіді респондентів у Запорізькій, Одеській, Полтавській, Черкаській, Чернігівській областях та м. Києві не включено до аналізу через недостатню наповнюваність вибірки в цьому опитуванні.

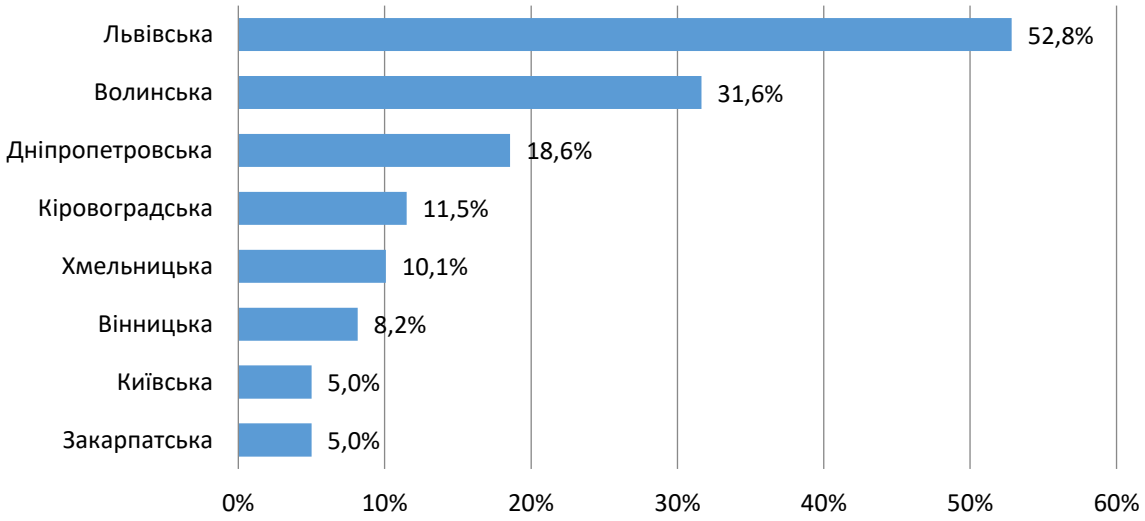
А в шести областях – Житомирській, Івано-Франківській, Рівненській, Сумській, Тернопільській та Чернівецькій – частка респондентів, які не змогли оцінити рівень «сірого імпорту», була надто високою для здійснення розрахунків: більше 60% респондентів у кожній із цих областей не відповіли на запитання про те, якою вони вважають частку «сірого імпорту» на своєму ринку.

Рис. 90. Частка респондентів, які не змогли оцінити рівень «сірого імпорту», за областями

У результаті, порівняння оцінок частки «сірого імпорту» можна провести лише у восьми областях. Із них найбільшу середню частку такого імпорту називають у Львівській області: місцеві експортери та імпортери в середньому вважають, що вона складає 52,8%. Поширеним «сірий імпорт» вважають і у Волинській області: у середньому 31,6%, на думку представників місцевого бізнесу. Натомість у Закарпатській та Київській областях бізнес оцінює рівень «сірого імпорту» низько: у середньому як 5%.

Рис. 91. Середня частка «сірого імпорту» за оцінками респондентів, за областями

Основні результати коротко

Підприємства оцінили частку «сірого імпорту» або «товарної контрабанди» на своєму галузевому ринку. У середньому частку «сірого імпорту» оцінюють як 17,1%. (у 2021 р. – 21,1% у 2020 р. – 24,2%, у 2018 р. – 25,3%). Майже чверть опитаних (24,4%) оцінює цю частку як меншу ніж 10 відсотків. Ще близько 10% вважають, що частка «сірого імпорту» складає від 10% до 50%. 2,1% респондентів оцінюють частку «сірого імпорту» як таку, що становить від 50-ти до 75-ти відсотків ринку, і лише 1,6% – як більшу від 75-ти відсотків. У 2022 році суттєво зросла частка підприємств, які не можуть оцінити частку «сірого імпорту» на своєму ринку.

Виключно імпортери оцінюють частку «сірого імпорту» вище, ніж підприємства, що здійснюють експорт. Зі збільшенням розміру підприємств зменшуються оцінки рівня «сірого імпорту». У сфері послуг опитані частіше від інших можуть оцінити частку «сірого імпорту». Представники підприємств у Львівській та Волинській областях у середньому оцінюють частку «сірого імпорту» найвище, а в Київській та Закарпатській областях – найнижче.

Додатки

Опис вибірки

Співпраця з митними брокерами

Таблиця 18. Співпраця з митними брокерами, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Працюють з митними брокерами	62,2%	82,7%	64,5%
Не працюють з митними брокерами	27,8%	11,5%	18,6%
Не знають/Немає відповіді	10,0%	5,8%	16,9%

Таблиця 19. Співпраця з митними брокерами, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Працюють з митними брокерами	97,4%	74,3%	42,2%	46,0%
Не працюють з митними брокерами	2,6%	18,8%	31,4%	32,0%
Не знають/Немає відповіді	0%	6,9%	26,5%	22,0%

Таблиця 20. Співпраця з митними брокерами, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Працюють з митними брокерами	76,9%	50,0%	87,5%	61,1%
Не працюють з митними брокерами	15,4%	32,9%	10,0%	11,1%
Не знають/Немає відповіді	7,7%	17,1%	2,5%	27,8%

Таблиця 21. Співпраця з митними брокерами, за основною митницею

	Волин-ська	Вінниць-ка	Дніпров-ська	Житомир-ська	Закар-патська	Івано-Франківська	Київ-ська
Працюють з митними брокерами	100,0%	73,3%	100,0%	100,0%	85,7%	6,7%	27,8%
Не працюють з митними брокерами	0%	26,7%	0%	0%	14,3%	60,0%	24,1%
Не знають/Немає відповіді	0%	0%	0%	0%	0%	33,3%	48,1%

Таблиця 22. Співпраця з митними брокерами, за основною митницею (продовження)

	Кропив-ницька	Львів-ська	Рівнен-ська	Тернопіль-ська	Хмель-ницька	Чернівецька
Працюють з митними брокерами	0%	0%	38,5%	13,3%	3,3%	8,3%
Не працюють з митними брокерами	69,2%	98,9%	15,4%	0%	63,3%	83,3%
Не знають/Немає відповіді	30,8%	1,1%	46,2%	86,7%	33,3%	8,3%

Реформа в митній сфері очима бізнесу

Оцінка роботи митниці та проблеми на митниці

Оцінка роботи митниці

Таблиця 23. Оцінка роботи митниці, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Ефективна і не потребує змін	36,0%	16,2%	18,7%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	52,8%	51,5%	57,8%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	11,2%	22,2%	22,9%
Зовсім неефективна і потребує повної заміни	0,0%	10,1%	0,6%
Індекс СРМ	0,57	0,21	0,36

Таблиця 24. Оцінка роботи митниці, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Ефективна і не потребує змін	7,1%	20,6%	36,5%	32,7%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	49,1%	56,7%	55,2%	61,2%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	34,8%	22,7%	8,3%	4,1%
Зовсім неефективна і потребує повної заміни	8,9%	0,0%	0,0%	2,0%
Індекс СРМ	0,06	0,38	0,61	0,60

Таблиця 25. Оцінка роботи митниці, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Ефективна і не потребує змін	35,7%	31,3%	11,5%	30,0%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	64,3%	60,4%	49,7%	50,0%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	0,0%	7,5%	32,5%	20,0%
Зовсім неефективна і потребує повної заміни	0,0%	0,7%	6,4%	0,0%
Індекс CPM	0,67	0,57	0,14	0,46

Таблиця 26. Оцінка роботи митниці, за основною митницею

	Волинська	Вінницька	Дніпровська	Житомирська	Закарпатська	Івано-Франківська	Київська
Ефективна і не потребує змін	17,2%	50,0%	11,8%	8,3%	38,5%	56,3%	33,3%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	62,1%	43,8%	76,5%	91,7%	61,5%	43,8%	58,3%
У цілому неефективна, але масштабні реформи можуть покращити ситуацію	13,8%	6,3%	11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%
Зовсім неефективна і потребує повної заміни	6,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%
Індекс CPM	0,33	0,71	0,44	0,55	0,70	0,78	0,60

Таблиця 27. Оцінка роботи митниці, за основною митницею (продовження)

	Кропивницька	Львівська	Рівненська	Тернопільська	Хмельницька	Чернівецька
Ефективна і не потребує змін	41,7%	7,4%	23,1%	57,1%	3,6%	7,7%
У цілому ефективна, але вимагає деяких змін	58,3%	44,7%	53,8%	35,7%	50,0%	76,9%
У цілому неефективна, але масштабні реформи	0,0%	41,5%	7,7%	7,1%	46,4%	15,4%

	Кропив-ницька	Львівська	Рівнен-ська	Тернопіль-ська	Хмель-ницька	Черні-вецька
можуть покращити ситуацію						
Зовсім неефективна і потребує повної заміни	0,0%	6,4%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%
Індекс СРМ	0,69	0,03	0,34	0,74	0,05	0,36

Проблеми в роботі митниць

Таблиця 28. Оцінка проблем у роботі митниць, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Черги на кордоні	49,8%	59,7%	55,2%
Недосконале митне законодавство	17,8%	45,7%	27,9%
Недостатня спроможність пунктів пропуску	30,9%	9,8%	28,9%
Недостатня прозорість та відкритість	17,4%	27,4%	18,1%
Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення	12,8%	18,7%	14,0%
Непрофесіоналізм інспекторів	9,2%	11,4%	16,1%
Корупція та хабарництво	15,5%	14,5%	10,2%
Свідоме завищення митної вартості товарів	3,6%	12,0%	12,1%
Брак інспекторів на митниці	6,3%	7,3%	12,8%
Фіскальна функція митниці	8,8%	7,0%	10,9%
Постійні зміни структури та керівництва	3,6%	2,5%	4,1%
Немає жодних проблем у роботі митниць	28,9%	14,0%	19,4%

Таблиця 29. Оцінка проблем у роботі митниць, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Черги на кордоні	62,2%	57,9%	45,8%	51,6%

Недосконале митне законодавство	44,1%	32,3%	17,4%	21,0%
Недостатня спроможність пунктів пропуску	14,5%	29,9%	26,6%	28,4%
Недостатня прозорість та відкритість	25,1%	21,7%	12,8%	22,9%
Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення	27,3%	11,3%	6,4%	11,0%
Непрофесіоналізм інспекторів	21,3%	14,2%	5,8%	5,9%
Корупція та хабарництво	14,6%	13,1%	9,5%	14,1%
Свідоме завищення митної вартості товарів	11,0%	12,5%	9,5%	3,5%
Брак інспекторів на митниці	3,5%	10,8%	12,4%	15,7%
Фіскальна функція митниці	5,8%	17,4%	5,5%	8,2%
Постійні зміни структури та керівництва	4,0%	5,7%	0,0%	4,7%
Немає жодних проблем у роботі митниць	7,0%	18,6%	31,6%	31,5%

Таблиця 30. Оцінка проблем у роботі митниць, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Черги на кордоні	50,0%	56,4%	59,0%	42,9%
Недосконале митне законодавство	16,7%	18,9%	42,3%	28,6%
Недостатня спроможність пунктів пропуску	66,7%	26,0%	20,5%	17,9%
Недостатня прозорість та відкритість	25,0%	16,7%	28,2%	7,1%
Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення	25,0%	7,9%	19,2%	17,9%
Непрофесіоналізм інспекторів	25,0%	10,1%	12,8%	17,9%
Корупція та хабарництво	8,3%	15,4%	14,1%	3,6%
Свідоме завищення митної вартості товарів	8,3%	11,0%	11,5%	3,6%
Брак інспекторів на митниці	41,7%	11,0%	6,4%	7,1%
Фіскальна функція митниці	16,7%	9,7%	10,3%	3,6%
Постійні зміни структури та керівництва	8,3%	2,6%	2,6%	7,1%
Немає жодних проблем у роботі митниць	16,7%	24,2%	11,5%	35,7%

Таблиця 31. Оцінка проблем у роботі митниць, за основною митницею

	Волинська	Вінницька	Дніпровська	Житомирська	Закарпатська	Івано-Франківська	Київська
Черги на кордоні	75,9%	40,7%	61,8%	42,7%	66,3%	48,2%	37,4%
Недосконале митне законодавство	42,5%	11,7%	11,7%	0,0%	16,9%	3,6%	12,5%
Недостатня спроможність пунктів пропуску	58,9%	11,7%	38,4%	4,8%	33,7%	37,5%	5,7%
Недостатня прозорість та відкритість	47,3%	7,8%	11,7%	37,9%	4,2%	0,0%	6,4%
Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення	1,8%	0,0%	46,5%	16,5%	4,2%	0,0%	9,3%
Непрофесіоналізм інспекторів	8,0%	0,0%	11,7%	42,7%	16,8%	0,0%	4,7%
Корупція та хабарництво	3,6%	3,9%	11,7%	16,5%	12,6%	7,2%	6,4%
Свідоме завищення митної вартості товарів	34,9%	3,9%	11,7%	16,5%	0,0%	0,0%	11,5%
Брак інспекторів на митниці	41,0%	3,9%	11,7%	0,0%	0,0%	7,2%	1,1%
Фіскальна функція митниці	45,8%	3,9%	11,7%	16,5%	0,0%	0,0%	4,3%
Постійні зміни структури та керівництва	1,8%	0,0%	11,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%
Немає жодних проблем у роботі митниць	6,2%	51,4%	11,7%	9,7%	12,6%	48,2%	38,2%

Таблиця 32. Оцінка проблем у роботі митниць за основною митницею (продовження)

	Кропивницька	Ль,вівська	Рівненська	Тернопільська	Хмельницька	Чернівецька
Черги на кордоні	36,3%	69,3%	65,4%	63,1%	40,0%	85,9%
Недосконале митне законодавство	18,2%	56,0%	39,3%	11,5%	42,7%	30,3%
Недостатня спроможність пунктів пропуску	18,2%	10,5%	42,0%	54,1%	40,0%	44,2%

	Кропив-ницька	Ль,вів-ська	Рівнен-ська	Тернопіль-ська	Хмель-ницька	Чернівецька
Недостатня прозорість та відкритість	5,3%	20,0%	39,3%	19,6%	49,0%	4,7%
Застарілість технічного оснащення, у тому числі комп'ютерного обладнання і програмного забезпечення	0,0%	32,3%	0,0%	0,0%	13,0%	9,4%
Непрофесіоналізм інспекторів	21,2%	13,0%	4,7%	5,7%	37,8%	14,1%
Корупція та хабарництво	0,0%	11,7%	48,6%	59,8%	22,0%	0,0%
Свідоме завищення митної вартості товарів	0,0%	2,9%	25,3%	5,7%	17,1%	0,0%
Брак інспекторів на митниці	18,2%	1,3%	9,3%	5,7%	10,2%	53,6%
Фіскальна функція митниці	0,0%	1,3%	0,0%	0,0%	26,9%	0,0%
Постійні зміни структури та керівництва	0,0%	3,5%	4,7%	0,0%	17,8%	0,0%
Немає жодних проблем у роботі митниць	42,5%	5,1%	18,7%	23,0%	14,0%	0,0%

Вартість процедур митного оформлення

Зміна вартості процедур митного оформлення

Зміна грошових витрат при експорті

Таблиця 33. Зміна грошових витрат при експорті, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	0,0%	1,8%
Залишились такими ж	47,8%	44,8%
Збільшились	52,2%	53,4%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,52	0,52

Таблиця 34. Зміна грошових витрат при експорті, за розміром підприємств

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Зменшились	0,0%	3,7%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	40,4%	51,9%	44,9%	47,7%
Збільшились	59,6%	44,4%	55,1%	52,3%

	Мікро	Малі	Середні	Великі
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,60	0,41	0,55	0,52

Таблиця 35. Зміна грошових витрат при експорті, за сектором підприємств

	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	0,8%	2,3%	0,0%
Залишились такими ж	46,7%	47,7%	45,2%
Збільшились	52,5%	50,0%	54,8%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,52	0,48	0,55

Таблиця 36. Зміна грошових витрат при експорті, за основною митницею

	Волинська	Вінницька	Дніпров-ська	Житомир-ська	Закарпат-ська	Івано-Франківська
Зменшились	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	52,6%	46,7%	33,3%	60,0%	30,8%	69,2%
Збільшились	47,4%	53,3%	66,7%	40,0%	69,2%	30,8%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,47	0,53	0,67	0,40	0,69	0,31

Таблиця 37. Зміна грошових витрат при експорті, за основною митницею (продовження)

	Київська	Кропив-ницька	Львівська	Рівненська	Тернопіль-ська	Хмель-ницька
Зменшились	2,4%	0,0%	5,4%	0,0%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	40,5%	27,3%	35,1%	22,2%	41,7%	72,0%
Збільшились	57,1%	72,7%	59,5%	77,8%	58,3%	28,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,55	0,73	0,54	0,78	0,58	0,28

Зміна часових витрат при експорті

Таблиця 38. Зміна часових витрат при експорті, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	4,5%	2,5%
Залишились такими ж	61,8%	56,4%
Збільшились	33,7%	41,1%

Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,29	0,39

Таблиця 39. Зміна часових витрат при експорті, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зменшились	4,3%	5,1%	1,1%	4,4%
Залишились такими ж	68,1%	58,2%	53,9%	55,6%
Збільшились	27,7%	36,7%	44,9%	40,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,23	0,32	0,44	0,36

Таблиця 40. Зміна часових витрат при експорті, за сектором підприємств

	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	2,5%	4,7%	4,5%
Залишились такими ж	56,2%	64,0%	47,7%
Збільшились	41,3%	31,4%	47,7%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,39	0,27	0,43

Таблиця 41. Зміна часових витрат при експорті, за основною митницею

	Волин-ська	Вінни-цька	Дніпров-ська	Житомир-ська	Закар-патська	Івано-Франківська	Київ-ська
Зменшились	4,8%	13,3%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	2,4%
Залишились такими ж	28,6%	46,7%	86,7%	70,0%	53,8%	71,4%	46,3%
Збільшились	66,7%	40,0%	13,3%	10,0%	46,2%	28,6%	51,2%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,62	0,27	0,13	-0,10	0,46	0,29	0,49

Таблиця 42. Зміна часових витрат при експорті, за основною митницею (продовження)

	Кропи-вницька	Львів-ська	Рів-ненська	Сумська	Тернопіль-ська	Хмель-ницька	Чернівецька
Зменшились	0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	63,6%	58,3%	22,2%	71,4%	41,7%	68,0%	62,5%
Збільшились	36,4%	36,1%	77,8%	28,6%	58,3%	32,0%	37,5%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,36	0,31	0,78	0,29	0,58	0,32	0,38

Зміна грошових витрат при імпорті

Таблиця 43. Зміна грошових витрат при імпорті, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	4,1%	3,7%
Залишились такими ж	37,8%	37,7%
Збільшились	58,2%	58,6%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,54	0,55

Таблиця 44. Зміна грошових витрат при імпорті, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зменшились	4,2%	8,3%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	32,3%	38,9%	44,3%	47,1%
Збільшились	63,5%	52,8%	55,7%	52,9%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,59	0,44	0,56	0,53

Таблиця 45. Зміна грошових витрат при імпорті, за сектором підприємств

	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	2,2%	6,1%	0,0%
Залишились такими ж	43,5%	34,4%	45,2%
Збільшились	54,3%	59,5%	54,8%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,52	0,53	0,55

Таблиця 46. Зміна грошових витрат при імпорті, за основною митницею

	Волинська	Вінницька	Дніпровська	Закарпатська
Зменшились	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	40,9%	37,5%	33,3%	40,0%
Збільшились	59,1%	62,5%	66,7%	60,0%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,59	0,63	0,67	0,60

Таблиця 47. Зміна грошових витрат при імпорті, за основною митницею (продовження)

	Київська	Кропивницька	Львівська	Хмельницька
Зменшились	2,2%	0,0%	7%	17,4%
Залишились такими ж	40,0%	40,0%	36,3%	26,1%
Збільшились	57,8%	60,0%	57,1%	56,5%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,56	0,60	0,51	0,39

Зміна часових витрат при імпорті

Таблиця 48. Зміна часових витрат при імпорті, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшились	4,0%	2,5%
Залишились такими ж	68,7%	51,9%
Збільшились	27,3%	45,7%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,23	0,43

Таблиця 49. Зміна часових витрат при імпорті, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зменшились	4,2%	5,6%	1,4%	0,0%
Залишились такими ж	68,8%	56,9%	49,3%	57,1%
Збільшились	27,1%	37,5%	49,3%	42,9%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,23	0,32	0,48	0,43

Таблиця 50. Зміна часових витрат при імпорті, за сектором підприємств

	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшились	2,2%	4,6%	0,0%
Залишились такими ж	51,7%	67,2%	47,7%
Збільшились	46,1%	28,2%	52,3%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,44	0,24	0,52

Таблиця 51. Зміна часових витрат при імпорті, за основною митницею

	Волинська	Вінницька	Дніпровська	Закарпатська	Івано-Франківська
Зменшились	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	45,8%	37,5%	77,8%	54,5%	62,5%
Збільшились	50,0%	62,5%	22,2%	45,5%	37,5%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,46	0,63	0,22	0,46	0,38

Таблиця 52. Зміна часових витрат при імпорті, за основною митницею (продовження)

	Київська	Кропивницька	Львівська	Хмельницька	Чернівецька
Зменшились	2,2%	0,0%	6,6%	0,0%	0,0%
Залишились такими ж	46,7%	60,0%	68,1%	38,1%	55,6%

	Київська	Кропивницька	Львівська	Хмельницька	Чернівецька
Збільшились	51,1%	40,0%	25,3%	61,9%	44,4%
Різниця між збільшенням і зменшенням (відсоткових пунктів)	0,49	0,40	0,19	0,62	0,44

Оцінки та очікування щодо реформ на митниці

Результати, яких бізнес очікує від реформ на митниці

Таблиця 53. Очікувані результати від реформ на митниці, за видом ЗЕД

	Здійснюють лише експорт	Здійснюють лише імпорт	Здійснюють експорт та імпорт
Зменшення часу при проходженні митних процедур	53,6%	55,2%	42,1%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	34,6%	39,3%	37,1%
Відкриття нових пунктів пропуску	32,8%	20,0%	23,2%
Можливості подавати документи повністю в електронному вигляді	16,6%	10,8%	34,0%
Посилення безпекових функцій	8,7%	27,7%	20,9%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	17,4%	11,6%	24,5%
Покращення технічного оснащення митниці	19,4%	15,7%	21,0%
Зменшення рівня корупції	15,0%	14,3%	24,0%
Зменшення фіскальної ролі митниці	4,7%	14,0%	21,0%
Посилення боротьби з контрабандою	10,2%	16,7%	15,2%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за заподіяну шкоду	6,6%	11,8%	19,1%
Збільшення кількості митних інспекторів	7,6%	5,2%	21,2%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	11,9%	8,9%	13,4%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	6,6%	9,1%	11,4%
Не знаю / Важко сказати	17,0%	10,5%	9,8%
Інші результати	2,2%	5,6%	1,4%

Таблиця 54. Очікувані результати від реформ на митниці, за розміром підприємств

	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зменшення часу при проходженні митних процедур	59,8%	51,1%	33,7%	49,2%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	42,4%	37,4%	31,8%	35,4%
Відкриття нових пунктів пропуску	11,8%	23,6%	36,0%	33,1%
Можливості подавати документи повністю в електронному вигляді	22,0%	23,2%	21,7%	28,5%
Посилення безпекових функцій	36,8%	14,0%	6,1%	21,1%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	11,3%	27,8%	14,9%	28,0%
Покращення технічного оснащення митниці	16,9%	20,8%	18,2%	22,3%
Зменшення рівня корупції	15,2%	19,3%	17,3%	30,8%
Зменшення фіскальної ролі митниці	11,2%	25,9%	11,2%	9,2%
Посилення боротьби з контрабандою	21,6%	8,4%	9,3%	20,5%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за заподіяну шкоду	18,7%	8,2%	10,6%	21,6%
Збільшення кількості митних інспекторів	5,6%	17,3%	11,0%	27,7%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	6,7%	14,1%	14,5%	13,1%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	6,1%	11,1%	7,1%	19,3%
Не знаю / Важко сказати	6,9%	9,0%	19,8%	11,9%
Інші результати	5,1%	1,9%	2,4%	0,0%

Таблиця 55. Очікувані результати від реформ на митниці, за сектором підприємств

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Зменшення часу при проходженні митних процедур	33,3%	48,0%	57,3%	28,6%
Автоматизація процедур, мінімізація людського фактору	58,3%	34,8%	36,6%	39,3%
Відкриття нових пунктів пропуску	58,3%	32,8%	15,9%	21,4%

	Сільське господарство	Промисловість	Торгівля	Послуги
Можливості подавати документи повністю в електронному вигляді	66,7%	23,8%	18,3%	25,0%
Посилення безпекових функцій	16,7%	15,6%	25,6%	14,3%
Зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур	25,0%	21,3%	18,3%	14,3%
Покращення технічного оснащення митниці	33,3%	20,5%	17,1%	17,9%
Зменшення рівня корупції	16,7%	23,4%	17,1%	14,3%
Зменшення фіскальної ролі митниці	8,3%	13,5%	14,6%	21,4%
Посилення боротьби з контрабандою	8,3%	11,9%	20,7%	3,6%
Введення особистої відповідальності працівників митниці за заподіяну шкоду	8,3%	13,5%	15,9%	10,7%
Збільшення кількості митних інспекторів	25,0%	16,0%	4,9%	28,6%
Підвищення кваліфікації працівників митниці	16,7%	16,8%	8,5%	7,1%
Збільшення митних надходжень до державного бюджету	8,3%	9,0%	11,0%	7,1%
Не знаю / Важко сказати	0,0%	11,5%	9,8%	21,4%
Інші результати	0,0%	0,4%	4,9%	3,6%